

ЗМІСТ

НАША ОБКЛАДИНКА

- 1-а сторінка.* Працюємо на майбутнє: Загальні збори НАПН України.
- 2-а сторінка* Стрижневі напрями діяльності НАПН у 2013 році.
- 3-я сторінка.* Передплата на II півріччя 2013 року – поспішайте!
- 4-а сторінка.* Презентуємо навчальні заклади, очільниками яких є претенденти проекту „Педагоги-новатори в Україні”.

Інноваційна школа

- Василь Кремень.* Методологічно і науково забезпечувати розвиток інноваційної освіти.....4
- Постанова Загальних зборів НАПН „Про діяльність НАПН України у 2012 році та завдання на 2013 рік”..... 14
- Ольга Виговська, Олексій Виговський, Тетяна Гodeцька.* „Педагоги-новатори в Україні”: динаміка роботи Всеукраїнського проекту. Аналітичний огляд..... 15
- Михайло Романенко.* Філософія освіти: проблеми конституювання 34
- Марина Гриньова, Андрій Ткаченко.* Спадщина А.С. Макаренка: колективне дослідження кафедри педмайстерності ПНПУ імені В.Г. Короленка 41

Педагогіка школи

- Микола Палтишев.* Педагогіка розуміння. Навчити – означає зрозуміти..... 52
- Людмила Буркова.* Зміст освіти як чинник розвитку здібностей суб’єкта навчальної діяльності..... 57
- Дбаємо про здоров’я нації: пошуки ефективної моделі школи – долучайтесь!*
- Вікторія Ликова.* Чи навчає здоров’ю здоров’язбережувальна освіта? 64
- Ірина Головай, Антоніна Пономаренко.* Як ми творимо здоров’язбережувальний акмеологічний простір ліцею..... 68

ДИРЕКТОР ШКОЛИ ЛІЦЕЮ ГІМНАЗІЇ

МОН, НАПН, ВАК

Всеукраїнський
науково-
практичний
журнал

Свідectво про державну реєстрацію
Серія КВ № 3826 від 22 листопада 1999 р.
Серія КВ № 3826 від 9 березня 2004 р.

ФАХОВЕ ВИДАННЯ З ПЕДАГОГІЧНИХ,
ПСИХОЛОГІЧНИХ ТА ФІЛОСОФСЬКИХ НАУК

Постанови Президії

ВАК
У К Р А І Н И

№ 5 – 05/4 від 11 квітня 2001 року
№1 – 05/1 від 26 січня 2011 року
№1 – 05/2 від 23 лютого 2011 року

Головний та науковий редактор

Ольга ВИГОВСЬКА

Відповідальний редактор

Тетяна ГОДЕЦЬКА

Коректура

Антоніна ПОНОМАРЕНКО

Олена ОЛЬШАНСЬКА

Анотації англійською

Олександра ВОЙЧИШИН

Бібліографічна індексація

Наталія ТАРАСОВА

Передвидавнича підготовка

Олексій ВИГОВСЬКИЙ

© О. Виговська, ідея та концепція
© О. Виговський, дизайн та оформлення
© „Директор школи, ліцею, гімназії”, 2013

ЗАСНОВНИКИ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ
І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ
УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ім. М.П. ДРАГОМАНОВА

ВИДАВНИЦТВО
„ПЕДАГОГІЧНА ПРЕСА“

ЦЕНТР СПРИЯННЯ
СУСПІЛЬНОМУ РОЗВИТКУ
ім. МИКОЛИ ПИРОГОВА

Передплатні індекси:

22953

23974

Редакційна рада

Голова **Василь КРЕМЕНЬ**

Віктор **АНДРУЩЕНКО**
Володимир **БЕХ**
Іван **БЕХ**
Оксана **БЕЛКІНА**
Надія **БІБІК**
Володимир **БОНДАР**
Тетяна **БОРЗЕНКОВА**
Маріана **БОСЕНКО**
Людмила **ВАЩЕНКО**
Ольга **ВИГОВСЬКА**
Іван **ГОНЧАРЕНКО**
Ольга **ГРИВА**
Микола **ГУЗИК**
Петро **ДМИТРЕНКО**
Лілія **ДОНСЬКА**
Олександра **ДУБОГАЙ**
Галина **ЄЛЬНІКОВА**
Олег **ЄРЕСЬКО**
Валентин **ЗАЙЧУК**
Іван **ЗЯЗЮН**
Людмила **КАЛІНІНА**
Людмила **КАРАМУШКА**
Володимир **ЛУГОВИЙ**
Олександр **ЛЯШЕНКО**
Василь **МАДЗІГОН**
Сергій **МАКСИМЕНКО**
Юрій **МАЛЬОВАННИЙ**
Валентин **МОЛЯКО**
Віктор **ОГНЕВ'ЮК**
Віктор **ОЛІЙНИК**
Іван **ОСАДЧИЙ**
Надія **ОСТРОВЕРХОВА**
Людмила **ПАРАЩЕНКО**
Павла **РОГОВА**
Світлана **РУДАКІВСЬКА**
Олександра **САВЧЕНКО**
Ганна **САЗОНЕНКО**
Василина **ХАЙРУЛІНА**
Наталія **ЧЕПЕЛЄВА**
Олена **ЧИНОК**
Микола **ШКІЛЬ**

Микола Кот. До глибин душі засобами
музичного мистецтва.....77

Управління школою

Лариса Кольченко. Ліцей на березі Лугані.....82

Олександра Войчишин. Обдаровані діти –
дар від Бога для народу та усього людства95

Наші ювіляри..... 112

*Журнал рекомендовано до друку Вченою радою
Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова
(протокол № 11 від 28 березня 2013 року)*

УМОВИ ПУБЛІКАЦІЇ В ЖУРНАЛІ „Директор школи, ліцею, гімназії”

1. Статті мають бути написані спеціально для часопису „Директор школи, ліцею, гімназії” (ніде раніше не друкovanі і не надіслані до інших видань). Наукові статті повинні відповідати вимогам ВАКу до наукових праць, а за тематикою – інтересам директорів шкіл та керівників середньої освіти.
2. Редакція залишає за собою право скорочувати, редагувати, а також структурувати статті, вносити зміни в їх назву.
3. За достовірність фактів, дат, назв і точність цитування несуть відповідальність автори.
4. Статті приймаються у вигляді файлів текстового редактора MS Word for Windows електронною поштою або на інших носіях.
5. Фотографії подаються в оригінальному вигляді або в електронних графічних форматах tif та jpg.
6. Дискети, рукописи, малюнки, фотографії та інші матеріали, надіслані до редакції, не повертаються.
7. Стаття має бути підписана всіма авторами і супроводжуватися авторською довідкою (вказати повне ім'я, по батькові та посаду), обов'язково стислими анотаціями укр., рос. та англ. мовами з виокремленням ключових слів також трьома мовами та УДК.
8. Авторські статті друкуються мовою оригіналу.

Електронна пошта редакції: **director@oldbank.com**
Адреса редакції: 03037, м. Київ, вул. Освіти, 6, к. 12.
Наш сайт: <http://director-ua.info>
<http://director.npu.edu.ua>

*Повний або частковий передрук матеріалів журналу
„Директор школи, ліцею, гімназії” можливий лише за
письмової згоди редакції.*

Підписано до друку 22.04.2013 р. Формат 70x100 1/16.
Папір офсетний. 9,5 умов. друк. арк. Наклад 1150.
Віддруковано на ЗАТ „Віпол”. Зам. 13-74
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру:
серія ДК №752 від 27.12.2001 р.

Центр ССР ім. Миколи Пирогова
03037, м. Київ, вул. Освіти, 6, к. 12
Свідоцтво: ДК №1709 від 9.03.2004 р.

ІННОВАЦІЙНА ШКОЛА

Борис Жебровський. Будьте як діти!
(з нової книжки „Хочеться вірити”)

*Дорослі мусять читати дитячі вірші —
в них сповіді живих душ.*

Неслухняні діти — національний скарб.

Діти — замовники майбутнього.

МЕТОДОЛОГІЧНО І НАУКОВО ЗАБЕЗПЕЧУВАТИ РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТИ

Проаналізовано роботу Академії в контексті модернізації її діяльності. Аргументовано доцільність застосування наукових розробок вчених Академії, наслідком чого, безперечно, стало посилення інноваційних характеристик національної освіти.

Рекомендовано в найближчій перспективі Національній академії педагогічних наук продемонструвати швидку власну модернізацію з метою посилення інноваційності основної діяльності та підвищити рівень її впливу на становлення інноваційної національної системи освіти, здатної в умовах нових викликів ефективно формувати людську особистість інноваційного типу.

Ключові слова: модернізація, інноваційні характеристики національної освіти, рівень впливу наукових розробок, особистість інноваційного типу.

**Василь
КРЕМЕНЬ**

Президент НАПН
України, академік
НАН і НАПН

Статтю підготовлено за результатами доповіді „Про діяльність НАПН України у 2012 році та завдання на 2013 рік” на Загальних звітних зборах академії, м. Київ, 4 квітня 2013 р.

Процеси глобалізації, змінності, конкуренції, що з кожним роком владніше заявляють про себе у світі, зобов'язують нарощувати дослідницькі зусилля з осмислення **ролі освіти** у формуванні людини, адекватної інноваційному типу суспільного прогресу – **інноваційної людини**. Під знаком усвідомлення цього у 2012 році продовжувалася модернізація діяльності самої Національної академії педагогічних наук України.

Це повністю відповідало завданням Національного плану дій на 2012 рік щодо впровадження *Програми економічних реформ на 2010-2014 роки* „Заможне сус-

пільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава”, затвердженого Указом Глави держави Віктора Федоровича Януковича.

Це також узгоджувалося з політикою реформ у сфері освіти і науки, яку послідовно проводило Міністерство освіти і науки, очолюване Дмитром Володимировичем Табачником.

Вдосконаленню діяльності НАПН України у звітний період сприяла також тісна взаємодія з Національною та національними галузевими академіями наук. Розпочато співпрацю також з новим

Комітетом Верховної Ради України з питань науки і освіти.

3-поміж основних методологічних, наукових і методичних **здобутків 2012 року**, які зокрема викладено в п'ятитомному збірнику наукових праць учених академії „Педагогічна і психологічна науки в Україні”, виданого до 20-ліття НАПН України, насамперед слід назвати такі.

По **Відділенню загальної педагогіки та філософії освіти** (академік-секретар Ольга Василівна Сухомлинська) визначено провідні детермінанти дитиноцентризму, людиноцентризму в освіті, у руслі яких розроблено концепцію компетентнісного підходу, зокрема обґрунтовано запровадження ключових понять сучасної педагогіки – навчальний результат, компетентність, кваліфікація, а також синергетичні засади педагогічних впливів на особистість з метою максимального розвитку її творчих можливостей. З'ясовано особливості диференційованого підходу до організації педагогічного процесу в історії української школи.

Запропоновано педагогічні технології формування активної і відповідальної, демократичної і патріотичної людини – громадянина України, Європи, світу, прищеплення європейських цінностей, культури екологічної поведінки. Експериментально підтверджена ефективність розроблених педагогічних умов та методів формування в дошкільників цілісного світобачення, світоглядної позиції особистості в дитячому об'єднанні.

Історичний та порівняльний аналіз національної освітньої системи дав змогу сформулювати пропозиції щодо вдосконалення конституційних гарантій прав людини на освіту та кваліфікацію в рамках роботи Конституційної асамблеї, а також приступити до формування концептуальних основ Національної стандартної класифікації освіти в контексті

Загалом **наукові дослідження** в Академії здійснювалися за **277 темами і 37 науковими напрямками**. Перелік цих напрямів переглянуто і затверджено у 2012 році Загальними зборами НАПН України згідно із Законом України „Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки” та відповідною постановою Кабінету Міністрів України „Про затвердження переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2015 року”. За планами підвідомчих установ виконувалося 128 тем, за тематичним планом дійсних членів і членів-кореспондентів НАПН України – 149 тем. У дослідженнях брали участь 1411 штатних наукових працівників підвідомчих установ, включаючи 229 докторів і 527 кандидатів наук (що разом становили 54 %), 63 дійсних члени, 91 член-кореспондент, 39 іноземних членів і 10 почесних академіків.

За результатами наукових досліджень членами Академії та вченими підвідомчих установ опубліковано близько 3 тис. праць, у тому числі монографії, підручники, навчальні та методичні посібники і рекомендації, словники та довідники, наукові збірники, навчальні програми та концепції, статті.

Академією організовано і проведено 167 масових науково-практичних заходів. На міжнародних і всеукраїнських конференціях, симпозіумах, педагогічних читаннях, семінарах, круглих столах зроблено 3,2 тис. доповідей і виступів. Водночас слід зазначити, що багато з цих заходів завершено без серйозних рекомендацій для теорії і практики освіти, що ставить під сумнів актуальність, доцільність та науковий рівень частини з них.

Учені академії залучалися до розроблення та експертизи нормативно-правових актів, спрямованих на вдосконалення системи освіти. У звітному році до Верховної Ради України надано пропозиції до 25 законопроектів, матеріали до двох Парламентських слухань, до Кабінету Міністрів України – 20 матеріалів.

Наукові здобутки вчених академії презентувалися на щорічних виставках „Сучасні заклади освіти”, „Сучасна освіта України”, „Інноватика в сучасній освіті” та „Освіта і кар'єра”, серед організаторів яких були Міністерство освіти і науки, НАПН, Товариство „Знання” України.

Міжнародної стандартної класифікації освіти версії 2011 року.

По Відділенню психології, вікової фізіології та дефектології (академік-секретар Сергій Дмитрович Максименко) вагомі наукові результати отримані стосовно розуміння становлення особистості в освіті, що має значення для забезпечення психічного здоров'я учнів в сучасних суперечливих умовах суспільного розвитку. Передовсім це стосується взаємодії молоді людини із віртуальним інформаційним світом, що стає невід'ємним атрибутом реального життя. У зв'язку з цим слід уважно поставитись до рекомендацій методологічного семінару НАПН України „Медіаосвіта в Україні: наукова рефлексія викликів, практик, перспектив”. Практичну цінність мають експериментально перевірені особливості розвитку учнів із різним рівнем навчальних досягнень, системний психологічний і педагогічний супровід особистості на різних етапах її професійного становлення, інноваційні моделі організації психологічної служби, методи роботи практичних психологів і консультантів. Продовжено розроблення теоретико-методологічних та науково-методичних засад провадження інклюзивної освіти для учнів з особливими потребами та вивчення жестової мови. Апробовано педагогічні умови та методи підготовки учнів інтернатних закладів до життєдіяльності у відкритому суспільстві.

Виконано цикл робіт, пов'язаних із суспільним сприйняттям стану і перетворень в освіті.

По **Відділенню загальної середньої освіти** (академік-секретар Олександр Іванович Ляшенко) наукові розробки вчених використані для реалізації нових стандартів початкової, базової і повної загальної середньої освіти – формування змісту програм навчальних предметів, підготовки підручників для початкової та основної школи, перегляду концепції профільної старшої школи. Узагальнено теоретико-експериментальні результати дидактико-методичного забезпечення процесу формування ключових і предметних компетентностей учнів початкової школи за освітніми галузями та інтегрованого навчання української словесності в школах I ступеня з мовами викладання національних меншин. Обґрунтовано інноваційні підходи до відбору, структурування змісту освіти в основній і старшій школі та створено на їх основі навчальні програми і підручники.

Визначено організаційно-педагогічні засади інноваційного розвитку загальноосвітніх навчальних закладів, формування та діяльності освітніх округів, розроблено науково-методичний їх супровід.

Апробовано дидактичні основи створення електронних засобів навчання для загальноосвітніх шкіл, рекомендації з підвищення інформаційної компетентності вчителів. Педагогічній практиці запропоновано класифікацію та параметризацію психолого-педагогічних показників якості електронних засобів навчального призначення та науково-методичне забезпечення дистанційного навчання.

Експериментально перевірено методичні засади діагностики обдарованості учнів, технології проектування психолого-педагогічного супроводу, інформаційної та соціальної підтримки розвитку обдарованості особистості та мережеві технології під-

готовки обдарованих дітей до дослідницької діяльності.

У 2012 році академік-секретар цього відділення О. І. Ляшенко за навчально-методичний комплект з фізики для середньої школи та директор Інституту обдарованої дитини НАПН України Володимир Вікторович Камишин з вченими-колегами з цього інституту Володимиром Михайловичем Міленіним, Галиною Василівною Онопченко, Олексієм Лукичем Сухим та Тетяною Анатоліївною Юрченко за цикл робіт „Всеукраїнський освітній Інтернет-портал Острів знань” стали лауреатами Державної премії України в галузі освіти.

По **Відділенню професійної освіти та освіти дорослих** (академік-секретар Нелля Григорівна Ничкало) проведено експертне оцінювання і апробацію концепції розвитку професійної освіти в Україні; педагогічних і методичних засад децентралізації управління професійно-технічною освітою; технологій навчання виробничого персоналу підприємств. Науково обґрунтовано концептуальні засади створення професійних стандартів, заснованих на компетенціях, принципи відбору і структурування змісту навчання робітників з інтегрованих професій. Узагальнено результати експерименту щодо підготовки молодих людей до вибору робітничих професій, професійного консультування молоді. Завершено експериментальну перевірку технологій інформаційно-аналітичного забезпечення управління професійно-технічною освітою, методичних умов упровадження індикаторів якості та доступності професійної освіти.

Розроблено структурно-логічну модель модернізації післядипломної педагогічної освіти на засадах сучасних технологій; концепцію застосування інноваційних форм організації навчального процесу, відповідного нормативного і методичного забезпечення з підвищення кваліфікації

керівних кадрів професійно-технічної освіти.

По Відділенню вищої освіти (академік-секретар Микола Борисович Євтух) здійснено системний аналіз розвитку вітчизняної і зарубіжної вищої освіти. Уточнено статус і роль сучасного університету як ключового фактора суспільного прогресу, показано ефективність вищої освіти на основі досліджень для формування фахівців інноваційного типу для потреб інноваційної економіки. З'ясовано актуальні для вітчизняної вищої школи чинники підвищення її якості та конкурентоспроможності. Обґрунтовано теоретико-методичні засади розроблення моделей ефективного фінансово-економічного забезпечення розвитку вищої школи. Підготовлено науково обґрунтовані пропозиції до законопроектів про вищу освіту та про наукову і науково-технічну діяльність з метою інтеграції національної вищої школи до європейських просторів вищої освіти і досліджень.

Ці та інші розробки, безперечно, сприяли посиленню *інноваційних характеристик національної освіти*.

Академією здійснювалася **підготовка наукових і науково-педагогічних кадрів** вищої кваліфікації через аспірантуру і докторантуру 12 підвідомчих установ за десятьма спеціальностями в галузі педагогічних, дев'ятьма – психологічних, трьома – філософських, однією спеціальною в галузі економічних наук. У звітному році в аспірантурі навчалось 515 осіб, з них 234 (45 %) за державним замовленням; у докторантурі – 73 особи, у тому числі 69 (95 %) за державним замовленням. Аспірантура і докторантура підтвердили дієвість відтворення і нарощення в такий спосіб кадрового наукового потенціалу академії, української науково-дослідної сфери взагалі. Майже 100-відсотково випускники аспірантури і докторантури, що готувалися за державним замов-

ленням, працевлаштовані в державних організаціях.

Разом з тим, незважаючи на зростання ефективності аспірантури і докторантури академії, перевершення ними всеукраїнського рівня результативності, ще більшість аспірантів і докторантів завершують нормативну підготовку без своєчасного захисту або подання до захисту дисертацій. Причини насамперед убачаються в неякісному доборі частини як самих аспірантів і докторантів, так і їхніх наукових керівників і консультантів, зниження відповідальності перших і других за результати підготовки. Нерозв'язаною проблемою залишається незгодженість багатьох дисертаційних тем та основної дослідницької тематики наукових установ.

За минулий рік у 17 спеціалізованих учених радах, що функціонують у 10 підвідомчих наукових установах, захищено 37 докторських і 168 кандидатських дисертацій.

У звітному році Міжвідомча рада з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні, що діє в Академії, розглянула понад 1,8 тис. тем кандидатських і докторських дисертаційних досліджень. Узгоджено і скориговано 1,4 тис. (77 %) тем. Це дало змогу підвищити актуальність дисертаційної тематики та покращити її відповідність паспортам наукових спеціальностей.

З метою розвитку освіти і науки, їх модернізації в умовах глобалізаційних та інформаційних процесів, у 2012 році наукові установи НАПН України доклали значних зусиль для **розширення міжнародного наукового співробітництва**. Ефективнішою стала участь у міжнародних наукових заходах, проектах і програмах Європейського Союзу, Світового банку, ЮНЕСКО, Ради Європи, Європейського фонду підготовки, Американських рад з міжнародної освіти, Британської ради, Канадського бюро міжнародної освіти, Національного Темпус-офіса в Україні. Активізувалася співпраця

з 39-ма іноземними членами НАПН України, які представляють 12 країн світу, науковими установами і навчальними закладами зарубіжних країн у рамках угод про співробітництво, укладених як Академією, так і безпосередньо підвідомчими установами, що сприяло зміцненню міжнародного авторитету української педагогічної і психологічної наук.

Наукові установи НАПН України та окремі вчені є визнаними експертами багатьох міжнародних організацій, завдяки членству в яких налагоджувалися партнерські зв'язки, проводилися спільні дослідження, здійснювався обмін досвідом.

Важливим заходом стала участь учених НАПН України в проведенні Днів освіти і науки Російської Федерації в Україні.

Підвищенню ефективності діяльності Академії сприяв **аудит Рахункової палати України** щодо ефективності використання коштів державного бюджету, виділених НАПН України. На усунення виявлених недоліків внесено зміни до Положення про порядок планування і контролю виконання наукових досліджень, Положення про випуск і розповсюдження друкованої продукції, Положення про впровадження результатів науково-дослідних робіт, Положення про експериментальну діяльність, посилено контроль за цими важливими напрямками академічної діяльності.

На виконання урядового доручення у 2012 році розпочато роботу з **оптимізації малочисельних і недостатньо ефективних регіональних структурних підрозділів Академії**. Головна мета цієї роботи полягає в усуненні розпорощення наукових сил, дублювання і паралелізму у виконанні досліджень.

Відзначаючи позитивні зрушення у 2012 році, слід звернути увагу на необхідність подальшого вдосконалення статутної діяльності Академії, її підвідомчих установ, дійсних членів і чле-

Шановні колеги! За звітний період відбулося дві сесії **Загальних зборів НАПН України** і зборів відділень (у квітні – звітні та в листопаді – тематичні збори). На тематичних зборах уперше всебічно проаналізовано **економічну ефективність вітчизняної освітньої сфери**. Сформульовано відповідні рекомендації, що можуть слугувати основою для прийняття рішень стосовно оптимізації й упорядкування системи української освіти з метою забезпечення її доступності, якості, конкурентоспроможності та зменшення видатковості.

Напередодні тематичних зборів проведено академічний методологічний семінар „Концептуальні основи запровадження в Україні Міжнародної стандартної класифікації освіти”.

Проведено 14 засідань Президії НАПН України, у тому числі одне візне засідання (на базі Хмельницького національного університету). На засіданнях Президії розглянуто понад 470 питань з різних проблем статутної діяльності академії, зокрема:

- про результати завершених у 2011 році фундаментальних і прикладних досліджень підвідомчих установ;
- про виконання Програми спільної діяльності МОНмолодьспорту і НАПН України на 2011-2013 рр.;
- про діяльність інститутів спеціальної педагогіки, проблем виховання, педагогічної освіти і освіти дорослих;
- про підсумки експерименту всеукраїнського рівня зі створення особистісно орієнтованої системи виховання школярів в Авторській школі М.П. Гузика;
- інформатизація навчальної, дослідницької та управлінської діяльності у регіональному університеті;
- про результати аудиту ефективності витрачання коштів державного бюджету, виділених НАПН України на наукові дослідження, та багато інших.

нів-кореспондентів, учених. Зробити це потрібно з огляду на важливість підвищення внеску Академії в інноваційний розвиток національної освіти.

По-перше, суттєвим резервом залишається актуальність, інноваційність досліджень, що виконуються в академії, їх відповідність нагальним і перспективним викликам у сфері освіти.

Так, ще не вдалося забезпечити випереджальний характер досліджень і відповідних рекомендацій щодо навчання, формалізації результатів розвитку дітей віком два і менше років. Ураховуючи світову тенденцію до зниження віку осіб, що систематично навчаються, з порядку денного не знімається питання про утворення в НАПН України Інституту дошкільної освіти, про що уряду подано відповідні пропозиції в рамках формування Першочергових заходів щодо всебічного розвитку і функціонування української мови як державної на 2013-2015 роки.

Потребують інтенсифікації дослідження проблем інноваційного розвитку загальноосвітніх навчальних закладів – це заклади, які принаймні не відстають від безперервних і динамічних, часто масштабних, кардинальних і прискорених змін у суспільному житті. Бракує досліджень щодо нових педагогічних технологій, спрямованих на формування самостійності в навчанні учнів і студентів, а після завершення навчання здатності до самостійної адаптації до життєвих реалій, максимальної самореалізації впродовж життя. Новою проблемою, що потребує невідкладної і ґрунтовної наукової рефлексії є оптимізація і розмежування ролей в освіті між навчальними закладами і медіапростором, між формальною, неформальною та інформальною освітою. Новим глобальним викликом стає масова дистанційна освіта. Потребують серйозної наукової проробки питання вірогідної діагностики навчальної успішності, насамперед

випускників обов'язкової освіти, зокрема державної атестації випускників старшої школи.

По-друге, Академія заборгувала освітній системі в науковому осмисленні та обґрунтуванні відповідних практичних рекомендацій щодо інноваційної педагогічної освіти. Зміст підготовки педагогічних працівників повинен бути не тільки адекватний сьогоденню, а й випереджати наявну практику з урахуванням загальноцивілізаційних тенденцій. Виходячи з нових викликів, які постають перед формальною освітою, педагоги повинні мати ґрунтовну збалансовану психологічну, предметну, методичну (технологічну) і культурологічну (із баченням перспектив соціально-культурного розвитку) підготовку. Наприклад, сучасний педагог не може поступатися учням у володінні інформаційно-комунікаційними засобами, бути нецікавим для підопічних, не бачити індивідуальність у кожному з них і шляхи її розвитку, не володіти системою європейських цінностей. У зв'язку з цим заслуговує підтримки ініціатива членів НАПН України, учених Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, Асоціації ректорів педагогічних університетів Європи щодо опрацювання основних принципів підготовки вчителя в європейських країнах.

Уточненню засад підготовки ефективного педагога можуть слугувати і перевірені часом геніальні педагогічні здобутки *Костянтина Дмитровича Ушинського, Антона Семеновича Макаренка, Василя Олександровича Сухомлинського*. Для цього важливо в поточному році максимально використати заходи з нагоди ювілейних дат від дня народження наших видатних співвітчизників.

По-третє, необхідно більш системно вивчати передовий світовий освітянський досвід та, виходячи з нього, пропонувати науково обґрунтовані моделі ефективної організації освіти. Наприклад, це стосу-

ється питань рівня і віку (тривалості) обов'язкового навчання, організації загальної та професійної середньої освіти, рівнів (включаючи кандидатський і докторський рівні) та академічного і професійного типів підготовки, дослідницько-інноваційної діяльності вищої школи, інтеграції професійно-технічних училищ і технікумів з виробництвом, державних гарантій щодо отримання первинної професійної кваліфікації та першого робочого місця, освіти дорослих, форм взаємодії з роботодавцями у фаховій підготовці тощо.

По-четверте, слід кардинально підвищити рівень дослідницько-інноваційної діяльності вчених Академії, суттєво збільшити їх внесок у створення нових, оригінальних знань та розробок. Мірилом ефективності вченого має бути не стільки загальна кількість статей і обсяг монографій, число організованих конференцій, а насамперед реальний приріст наукового знання, індекс цитування праць за міжнародними науково-метричними базами даних, наявність конкретних практичних рекомендацій для модернізації освіти, кількість залучених позабюджетних коштів на виконання запропонованих дослідницько-інноваційних проектів. Потрібно докорінно підвищити імпаکت-фактор академічних наукових фахових видань. Для цього мають бути змінені принципи формування та функціонування редакційних колегій, їх члени повинні бути знаними фахівцями за профілем видання, брати активну участь у рецензуванні статей, дбати про фахову репутацію наукових журналів, а вимоги до статей і порядок їх розгляду мають бути доступними на сайтах журналів. Практика засвідчила перспективність створення електронних фахових видань, на кшталт, електронного журналу „Інформаційні технології і засоби навчання” Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України. Відповідна

переоцінка наукової продуктивності повинна стати першочерговим завданням для керівників підвідомчих установ, кожного члена, вченого академії.

Зокрема, переоцінці підлягає роль статей як основного за міжнародними критеріями способу первісного представлення оригінальних дослідницьких результатів. Тобто **якісні ґрунтовні статті з високим індексом цитування, опубліковані у фахових журналах із значним імпакт-фактором, відтак вагомою репутацією, мають бути первинними з-поміж публікацій**, а написані на їх основі узагальнюючі монографії, підручники, посібники, укладені словники, довідники, рекомендації – вторинними у викладенні наукових здобутків, хоча, зрозуміло, основними в їх використанні.

Все це має сприяти суттєвому підвищенню рівня технологізації науково-дослідної роботи, орієнтованої на досягнення конкретного вагомого вірогідного дослідницько-інноваційного результату.

По-п'яте, слід суттєво підвищити рівень використання англійської мови в науково-дослідній роботі. Брак володіння нею прирікає наукові колективи, окремих учених на нерозуміння або спотворення уявлення про те, що відбувається в прогресивному інноваційному світі, консервує наукову думку, ізолює українську науку від провідних дослідницьких центрів і новітньої першоджерельної інформації у світі. При формуванні дослідницьких колективів керівники підвідомчих установ мають упродовж найближчих кількох років забезпечити з-поміж своїх заступників працівників, які володіють англійською мовою і активно використовують її в роботі. Практика наукової комунікації з перекладачем у дослідницько-інноваційній сфері відходить у минуле. Мають бути також розширені англійськомовні частини сайтів як академії, так і її підвідомчих установ.

Тут доцільно зробити ставку на молодь, аспірантів, докторантів.

У зв'язку з цим позитивним є те, що серед наукових працівників підвідомчих установ збільшилася частка молодих людей віком до 25 років. Разом з тим молодь слід усіляко підтримувати у фаховому зростанні, здобутті наукових ступенів і вчених звань. Кращих молодих учених необхідно активніше висувати на отримання ними:

- щорічних премій Президента України для молодих вчених;
- премій Верховної Ради України найталановитішим молодим ученим в галузі фундаментальних і прикладних досліджень та науково-технічних розробок;
- іменних стипендій Верховної Ради України для найталановитіших молодих учених;
- стипендій Кабінету Міністрів України для молодих учених;
- премій Кабінету Міністрів України за особливі досягнення молоді у розбудові України.

По-шосте, у зв'язку з виникненням нових завдань академікам-секретарям і керівникам підвідомчих установ слід систематично аналізувати наявну структуру лабораторій і відділів у наукових установах та їх кадровий склад і забезпечувати доцільне упорядкування з метою досягнення більшої актуальності, функціональності та результативності в роботі. Важливо зазначити, що в цілому в Академії збільшилася частка наукових працівників за основним місцем роботи і до 22 % зменшилася питома вага сумісників.

По-сьоме, слід посилити взаємодію академічних установ та їх структурних підрозділів з навчальними закладами, активізувати експериментальну роботу з перевірки наукових гіпотез, концепцій, теорій та для пошуків результатів в освітянську практику.

По-восьме, необхідно й надалі посилювати координацію і синхроні-

зацію дій Академії з роботою профільного міністерства в реформуванні національної освіти. Академія має постійно бути надійною опорою Міністерства у формуванні та реалізації політики модернізації освіти, забезпеченні її інноваційної сутності відповідно до Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки, схваленої III Всеукраїнським з'їздом працівників освіти. Вчені академії повинні брати активну участь у діяльності різноманітних робочих груп Міністерства з реформування освіти, зокрема в рамках Програми спільної діяльності.

По-дев'яте, консолідований науковий потенціал Академії має бути максимально мобілізований для реалізації Національного плану дій на 2013 рік щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010-2014 роки, затвердженого Указом Президента України від 12 березня 2013 р. № 128, у частині реформи освіти та розвитку науково-технічної сфери.

Це стосується:

- удосконалення системи управління освітою;
- забезпечення доступності, підвищення якості та конкурентоспроможності освіти;
- підвищення ефективності формування державного замовлення та фінансування освіти.

Йдеться про **створення методологічних та науково-методичних засад:**

- проведення єдиної освітньої політики, забезпечення наступності між рівнями освіти;
- модернізації мережі навчальних закладів;
- забезпечення якості та доступності освіти;
- переорієнтації навчальних планів на збільшення частини практичного навчання;
- удосконалення порядку формування та розміщення державного замовлення;
- підвищення ефективності фінансування навчальних закладів.

У частині розвитку науки та інноваційної діяльності, підвищенні конкурентоспроможності національної економіки **поставлені завдання**, що безпосередньо стосуються Академії та полягають у:

- підвищенні ефективності наукової та науково-технічної діяльності;
- розвитку сфери інноваційної діяльності.

На фото: нагороди вченим НАПН, серед яких ювілейна медаль „НАПН – 20 років”, яку вручено кожному академіку-засновнику Академії

Шановні колеги!

У 2013 році і в найближчій перспективі Національна академія педагогічних наук має, з одного боку, продемонструвати швидку власну модернізацію з метою посилення інноваційності основної діяльності, а з другого боку, підвищити рівень впливу на становлення інноваційної національної системи освіти, здатної в умовах нових викликів ефективно формувати людську особистість інноваційного типу.

Переконаний, прийнятної для України, її освітньої і наукової сфер альтернативи такому підходу немає.

Васи́лий Кремень

Methodological and scientific support of the development of innovative education

Проаналізована робота Академії в контексті модернізації її діяльності. Аргументовано цілеспрямованість застосування наукових розробок учених академії, слідствием чого безспорно стало посилення інноваційних характеристик національного освіти.

Рекомендовано в найближчій перспективі Національної академії педагогічних наук продемонструвати швидку власну модернізацію з метою посилення інноваційності основної діяльності і підвищити рівень її впливу на становлення інноваційної національної системи освіти, здатної в умовах нових викликів ефективно формувати людську особистість інноваційного типу.

Ключевые слова: модернізація, інноваційні характеристики національного освіти, рівень впливу наукових розробок, особистість інноваційного типу.

Vasily Kremen

Methodological and scientific support of the development of innovative education

The work of the Academy is analyzed in the context of modernizing its activity. The authors provide the reasoning for the application of the scientific research results of the Academy scientists, which has undoubtedly resulted in an enhancement of the innovative characteristics of the national education.

It is recommended that, in the near future, the National Academy of Pedagogical Science should demonstrate its own rapid modernization in order to increase the innovativeness of the primary activities and the influence on the formation of the innovative national system of education, capable of effective formation of an innovative personality in view of the new challenges.

Key Words: modernization, innovative characteristics of the national education, the level of influence of research results, innovative personality.

ПОСТАНОВА

ЗАГАЛЬНИХ ЗБОРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
„Про діяльність НАПН України у 2012 році та завдання на 2013 рік”,
м. Київ, 4 квітня 2013 р.

(ВИТЯГ)

Загальні збори Національної академії педагогічних наук України
ПОСТАНОВЛЯЮТЬ:

1. Звіт про діяльність НАПН України у 2012 році та завдання на 2013 рік схвалити (див. С. 4 – 13).

2. **ПРЕЗИДІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ:**

Забезпечити ... орієнтацію при організації досліджень на інноваційність кінцевих результатів та умови їх практичної реалізації, що сприятиме досягненню очікуваної якості освіти.

Забезпечити поетапний контроль за упровадженням результатів фундаментальних і прикладних досліджень, завершених у 2012 році, в освітянську та інші види соціальної практики та їх моніторинг упродовж 2013 – 2015 років.

Активізувати пошук додаткових джерел фінансування науково-дослідних робіт, опублікування і впровадження їх результатів, ширше використовувати для цього можливості участі в міжнародних проектах та співпраці з провідними вищими навчальними закладами.

Розширити тематику і посилити ефективність експериментів академічного та всеукраїнського рівнів, що сприятиме впровадженню наукових результатів в освітню практику та одержанню відповідного соціального ефекту (Протягом 2013 р.).

Провести у 2014 році тематичні загальні збори НАПН України з проблеми якості освіти (IV квартал 2014 р.).

3. **ВІДДІЛЕННЯМ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ:**

3.1. **Відділенню загальної педагогіки та філософії освіти:**

Спрямувати науково-організаційну і науково-дослідну роботу Відділення на науково-методичне забезпечення наступності між дошкільною, початковою, середньою, позашкільною та вищою ланками освіти, звертаючи особливу увагу на художньо-естетичний, культурологічний і духовно-моральний розвиток дітей та молоді (Протягом 2013 р.).

Забезпечити науково-організаційну роботу, спрямовану на проведення виховних і просвітницьких заходів, присвячених 200-річчю від дня народження Т.Г. Шевченка (I – II квартал 2013 р.).

3.2. **Відділенню психології, вікової фізіології та дефектології:**

Розробити структурно-функціональну модель розвитку особистості, як суб'єкта учіння, щодо реалізації її власних буттєвих цінностей та смислу свого існування в освіт-

ньому просторі, відповідно до внутрішнього світу особистості, глибинних інтересів, ціннісних орієнтацій та установок (Протягом 2013 р.).

Забезпечити цілісне вивчення психологічних чинників становлення політико-правової свідомості молоді в умовах модернізації українського суспільства (IV кв. 2013 р. – I кв. 2014 р.).

Започаткувати моніторинг чинників професійного самовизначення учнівської молоді в умовах впровадження Національної рамки кваліфікації (Протягом 2013 р.).

3.3. **Відділенню загальної середньої освіти:**

Здійснити науково-методичний супровід упровадження нової редакції державного стандарту загальної середньої освіти для початкової та основної школи (Протягом 2013 р.).

Взяти участь у розробленні Концепції профільного навчання в старшій школі (Протягом 2013 р.).

Забезпечити участь учених Відділення у створенні нового покоління підручників для початкової та основної школи (2013 – 2015 рр.).

Спільно з МОН України взяти участь у створенні нормативної бази щодо підготовки й апробації експериментальних підручників та навчальних посібників для загальноосвітніх навчальних закладів (II квартал 2013 р.).

3.4. **Відділенню професійної освіти і освіти дорослих:**

Спільно з обласними, Київським і Севастопольським міським управліннями освіти і науки, обласними, Севастопольським міським інститутами післядипломної педагогічної освіти розробити заходи, спрямовані на розвиток педагогічної майстерності, та створити відповідне науково-методичне забезпечення (II квартал 2014 р.).

3.5. **Відділенню вищої освіти:**

Розробити концептуальні засади Національної стандартної класифікації освіти в контексті Міжнародної стандартної класифікації освіти версії 2011 року в частині циклової (рівневої) організації вищої освіти (III квартал 2013 р.).

Підготувати для подання до Конституційної асамблеї пропозиції у частині забезпечення прав людини на отримання кваліфікації, первинної професійної освіти, навчання впродовж життя (II квартал 2013 р.).

„ПЕДАГОГИ-НОВАТОРИ В УКРАЇНІ”: ДИНАМІКА РОБОТИ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ПРОЕКТУ

АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД

Мета цієї статті – нагадати нашому читачеві про проект „Педагоги-новатори в Україні”, який в освітянському просторі існує на громадських засадах вже 7 років. Продемонструвати читачеві, що Проект не стоїть на місці: він розвивається, перебуває у постійному пошуку нових авторів-героїв проекту, форм його роботи, у полі його зору як проблема поширення досвіду новаторів, так і проблема його впровадження. Ознайомити з процедурою відбору претендентів, громадською експертизою їхнього доробку та визнання (чи не визнання) їх самих як авторів-героїв проекту „Педагоги-новатори в Україні”.

Аналітичний огляд презентує інноваційний досвід директорів гімназій та ліцею, які цьогоріч стали претендентами 9-ї сторінки Всеукраїнського проекту НАПН і журналу „Педагоги-новатори в Україні”. Нову сторінку Проекту відкрито 25 лютого 2013 року під час роботи XVI Міжнародної виставки „Сучасна освіта – 2013” за участю вчених НАПН, педагогів, керівників МОНУ й закладів освіти, авторів-героїв попередніх сторінок Проекту. Тож знайомтеся з претендентами нової 9-ї сторінки Проекту!

Ключові слова: новатори, проект, процедура відбору претендентів, громадська експертиза, інноваційний досвід.

Ольга ВИГОВСЬКА

Ми відкриваємо сьогодні 9-у сторінку Всеукраїнського проекту НАПН і нашого журналу „Педагоги-новатори в Україні”. На цьому заході з нами учасники Всеукраїнського конкурсу для наставників обдарованої молоді „Первоцвіт”, автори-герої попередніх сторінок проекту „Педагоги-новатори в Україні”, голова Ради проекту, відповідальні працівники МОНУ, вчені й співробітники НАПН України, вчителі й керівники шкіл, представники ЗМІ, гості Міжнародної ви-

ставки „Сучасна освіта – 2013”.

Дорогі Колеги! Довгоочікувана подія має статися сьогодні: ми вперше разом з вами побачимо двох претенденток на звання автора-героя 9-ї сторінки Проекту, яких ми обрали поза очі виключно за результатами конкурсних робіт „Первоцвіту”. Як воно буде – побачимо!

А зараз, за традицією, відкрити Проект ми запрошуємо голову його Ради, президента НАПН, академіка Василя Григоровича Кремения. Василью Григоровичу, будь ласка!

УДК 37.011.3-051.001.76

Автори-укладачі:

Ольга ВИГОВСЬКА, провідний науковий співробітник відділу науково-аналітичної обробки і поширення інформації в сфері освіти ДНПБ ім. В. О. Сухо-млинського НАПН України, ініціатор і керівник Всеукраїнського проекту „Педагоги-новатори в Україні”

Олексій ВИГОВСЬКИЙ, науковий співробітник відділу науково-аналітичної обробки і поширення інформації в сфері освіти ДНПБ, член Ради Проекту

Тетяна ГОДЕЦЬКА, вчений секретар ДНПБ, відповідальна за сторінку „Педагоги-новатори в Україні” веб-порталу ДНПБ ім. В. О. Сухо-млинського

Директор школи, ліцею, гімназії № 2 2013

ХРОНІКА ПРОЕКТУ

Всеукраїнський щорічний проект „Педагоги-новатори в Україні” започатковано за ініціативи головного редактора журналу „Директор школи, ліцею, гімназії” **Ольги Виговської** та за підтримки НАПН України й членів редакційної Ради журналу в жовтні 2006 року.

Відтоді щорічно під час чергової міжнародної виставки МОН, НАПН і „Карше” презентується його нова сторінка. **У 2013 році Проекту „Педагоги-новатори в Україні” – 7 років!**

Перша сторінка Проекту – „В.Ф. Шаталов: його ідеї працюють і сьогодні” відкрито у жовтні 2006 року. – Дивись наш журнал: 2006. – №6. – С. 32 – 48.

„М.М. Палтишев: опонент чи соратник сучасної педагогіки” – **друга сторінка проекту** „Педагоги-новатори в Україні”. – Дивись наш журнал: 2007. – №6. – С. 50 – 63.

„Чоловіча посада шкільного керівника з жіночим обличчям” – **третя сторінка проекту** „Педагоги-новатори в Україні”. Її автори: С.В. Белуха, С.А. Гавриш. – Дивись наш журнал: 2009. – № 2. – С. 4 – 24.

„Авторська приватна школа в українському суспільстві” – **четверта сторінка проекту** „Педагоги-новатори в Україні”. Її автори: М.П. Гузик, І.В. Барматова, О.І. Чинук. – Дивись наш журнал: 2009. – № 2. – С. 25 – 82.

„Освітні технології для сучасної сільської школи” – **п'ята сторінка проекту** „Педагоги-новатори в Україні”. Її автор: І.Г. Осадчий. – Дивись наш журнал: 2010. – № 2. – С. 22 – 42.

„Поліфункціональна діяльність директора сучасного навчального закладу в умовах інноваційних перетворень” – **шоста сторінка проекту** „Педагоги-новатори в Україні”. Її автор: І.Д. Гончаренко. – Дивись наш журнал: 2010. – № 2. – С. 43 – 55.

„Директор успішної школи: поміркований консерватор чи раціональний інноватор” – **сьома сторінка проекту** „Педагоги-новатори в Україні”. Її автор: Л.Б. Донська. – Дивись наш журнал: 2011. – № 2. – С. 64 – 100.

Будівничі нової української школи” – **восьма сторінка проекту** „Педагоги-новатори в Україні”. Її автори: М.І. Босенко, О.М. Остапчук, Г.С. Сазоненко. – Дивись наш журнал: 2012. – № 6. – С. 17 – 47.

Майже за 7 років існування Проекту ми охопили керівників всіх без винятку типів шкіл: державні й приватні, міські й сільські, гімназії, ліцеї, загальноосвітні та навчально-виховні комплекси: на сьогодні відкрито 8 сторінок, презентовано досвід **13 авторів-героїв** на шпальтах науково-практичного журналу „Директор школи, ліцею, гімназії”.

Учителі та керівники шкіл, автори-герої сторінок Проекту, як і заклади, якими вони керують, варті того, щоб Ви про них дізналися глибше та детальніше. Віднині проект має й віртуальне життя. Тож з матеріалами про авторів-героїв сторінок Всеукраїнського проекту „Педагоги-новатори в Україні” та їх діяльність знайомтеся на сторінках нашого часопису, а також на сайтах журналу, Національної бібліотеки імені В. Вернадського та порталу ДНПБ України імені В.О. Сухомлинського (розділ „Педагоги-новатори”: http://www.dnpb.gov.ua/scientific_information_work/teachers_innov/).

Василь КРЕМЕНЬ

Президент НАПН України, академік НАН і НАПН України, голова Ради проекту „Педагоги-новатори в Україні”

ЗМІНИ, ЯКИХ ПОТРЕБУЄ ОСВІТА ТА ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ:

з чого почати

За великим рахунком, те, що ми повинні за ці два роки зробити стосовно дітей нашої країни, ми з вами, освітяни, батьки, – це допомогти дитині пізнати себе, тобто пізнати свої таланти, свої здібності, допомогти розвинути їх. І тоді ця дитина, ставши дорослою людиною, максимально мірою себе реалізує, бо вона буде займатися улюбленою справою, де вона найталановитіша, і тоді країна буде успішно розвиватися, бо мільйони людей будуть займатися своєю улюбленою справою, займатися фахово. Така країна буде розвиватися несуперечливо, бо буде панувати задоволення від роботи в більшості громадян, будуть інші позитивні емоції в кожній людині зокрема. Тому максимальне наближення освіти, навчання, виховання кожної дитини до конкретних здібностей, особливостей, природи цієї

дитини — лейтмотив усіх змін, які ми повинні проводити в нашій освіті. Я це називаю дитиноцентризмом. Не всупереч тому, що хтось головний у навчальному процесі — дитина чи вчитель — зрозуміло, що в одному аспекті це вчитель, а в іншому — дитина. Але, мабуть-таки, дитина — це та особистість, заради якої створена школа, освіта і заради якої вчитель прийшов працювати до цієї школи. Тому розпізнання сутності кожної особистості, кожної дитини, сприяння формуванню дорослої людини на основі її конкретних здібностей — це наше завдання в освітній діяльності. Для цього треба провести відповідні зміни в освіті. Я переконаний, що старша школа має бути профільною. До старшої школи дитина разом із батьками і вчителями вже може визначитися, що вона гуманітарій чи природничник. Вона ще не обирає професію, але вона обирає той напрям максимального розвитку, який притаманний тільки їй. І профільна школа дозволяє це робити. Непрофільна школа теж може бути й існує зараз, але, скажімо, намагання, щоб дитина знала всі предмети на „відмінно” призводить до того, що дитина своєму улюбленому предмету майже не приділяє уваги, бо він і так їй добре дається, а на неулюблені предмети змушена витратити лівову частину часу. Ось чому я критикував золоті медалі як такі, бо вони вимагають від дитини зосередитися на тих сферах, які для неї не є властивими, в яких вона не-

талановита. Я розумію, що це дискусійне питання, але глибоко в цьому переконаний: гармонійний розвиток людини не означає, що вона в кожному напрямі повинна бути абсолютно досконалою. Особистість слід розвивати на основі таланту, на основі тих сфер, які для неї притаманні. Із цією метою треба, безумовно, провести ці зміни, але провести зміни

ОРГАНІЗАТОРИ ПРОЕКТУ:

- Редакційна Рада Всеукраїнського науково-практичного журналу „Директор школи, ліцею, гімназії”;
- Рада Всеукраїнського Проекту НАПН України та журналу „Педагоги-новатори в Україні”.

Голова Ради Проекту:

Василь Кремень, президент НАПН України.

Співголови Ради проекту — академіки:
Олександр Ляшенко, Неллі Ничкало, Олександра Савченко.

Василь Кремень: „Я глибоко переконаний, що роль директора школи надзвичайно велика. Ще раз переконався, що якщо сучасний керівник — то і сучасний заклад. Ми почули про ті ідеї, які відтепер будуть впроваджені в закладах інших областей”.

Ольга Виговська: „Від цього Проекту, від тих людей, яких ми підіймаємо, від кожного з нас залежить дуже багато в нашій державі. Ми хочемо жити в шанованій державі, правовій країні, конкурентноспроможній. А хто це може зробити, як не ми і наші учні?!”

Хотіли б звернути вашу увагу на те, що сьогодні ми звикли говорити, що творчих дітей, на яких ми сподіваємося, нам дають виключно гімназії, ліцеї.

А тут, у Проекті, ми бачимо, що і в звичайних школах можна так само добре працювати. Дай нам, Боже, щоб кожна школа України мала таких керівників і вчителів, як автори-герої нашого Проекту”.

Запрошуємо Вас, шановний читачу, до участі в наших наступних сторінках Проекту!

не на порожньому місці, а використовуючи досвід наших кращих учителів, кращих шкіл, які є сьогодні та які, зокрема, представлені на цьому Проекті та конкурсі „Первоцвіт”.

Не потрібно забувати того, що було гарне. Пам'ятаю свою сільську школу — восьмирічну, а потім — середню. Тоді слів таких, можливо, не було, як обдарованість, розвиток обдарованості, але робота проводилася. Скажімо, ще в початкових класах у нас вишивали, причому не тільки дівчата, а й хлопці. Старша на рік від мене дівчинка плела мереживо, а я вишивав гладдю рушничок. І цей рушничок був на виставці у восьмирічній школі. Правда, були різні курйози у зв'язку з намаганням реалізувати якісь бажання. Один із них у мене був такий: я пам'ятаю, я був командиром шкільної бригади десь у класі шостому, сьомому восьмирічної школи і мені на районному зльоті бригадирів шкільної бригади вручили фотоапарат „Любитель”. А що з ним робити, я не знав, електроенергії в селі тоді ще не було, жодної людини, яка б фотографувала, теж не було. Я почав читати журнал, між іншим, дитячий, де можна було б ці знання почерпнути (ред.: „Юний технік”). І дійсно зробив фотографії. Усе дуже просто: завішав ковдрами в кімнаті всі вікна, залишив невелику квартиру, а там, де промінь падає, поклав фотопапір і зверху фотоплівку, прикрив це склом. На якусь мить відчинив, потім поклав фотопапір у закріпник і фотографії готові. Але прогрес є прогрес. Провели нарешті в нас електричне світло. Лампочка і важіль, ніяких не було абажурів на лампочках, і я прочитав у цьому журналі („Юний технік”, мабуть), що можна робити фотографії інакше. Коротше кажучи, роблю штатив дерев'яний на чотирьох вертикальних паличках, кладу фотоапарат „Любитель”, перевертаю його об'єктивом униз, направляю плівку, налаштовую там електролампочку і внизу з'являється зображення. Унизу кладу фотопапір,

і щось виходить. Але проблема виникла: а де ж червоне світло в кімнаті? Я попросив у матері червону спідницю й обмотав цю лампочку червоною спідницею та почав щось там робити. Ну, слава Богу, що був батько вдома, бо коли загорілася спідниця, то вдалося пожежу зупинити на етапі „спідниця”, а не на етапі „хата”. Але я до чого? Мабуть, у кожної дитини є такі намагання десь себе проявити, десь себе утвердити й тут головне створити умови. Умови і вдома, і в суспільстві, що найважливіше — так це умови в школі, щоб дитина хотіла себе проявити, хотіла себе утвердити через той чи інший вид діяльності. У нас тут багато є проблем.

Сьогодні перед нинішнім поколінням учителів і педагогів стоїть надзвичайно складне завдання: зробити таким чином, щоб усе-таки перебудувати освіту на дитиноцентристських засадах, і ви якраз, шановні колеги, хто в сільській місцевості, хто в міській, намагається робити й робите це найбільш успішно в нашій державі.

Тому, Ольго Іванівно, я думаю, цей досвід, який розглядається й на цьому семінарі, треба максимально буде висвітлити й у вашому журналі. А потім у нас є ще „Педагогічна газета”, „Освіта України”, Міністерство опікується цими виданнями, тож публікувати наші напрацювання треба і там.

Сьогодні, між іншим, засідання секції Конституційної Асамблеї, яка займається проблемами прав людини, а я там відповідаю за освіту. Я от хочу з вами порадитися.

Я думаю над тим, які зміни внести в Конституцію про освіту. Я вважаю, що серед іншого потрібно було б, окрім закріпленого конституційно права й обов'язку громадянина України отримати середню освіту, мабуть, ще й записати як зобов'язання держави надати дитині першу професію безкоштовно. Це не обов'язково університет. Це може бути ПТУ, технікум, коледж чи якісь курси, щоб дитина могла отримати професію, тому що ми готуємо людину до

життя, але ж вона не тільки людина, вона працівник. І ми повинні готувати її до того, щоб вона могла хоча б на елементарному рівні працювати й заробляти кошти. Я думаю, що це потрібно зробити. Це *по-перше*.

По-друге, думаю, що треба замінити термін професійно-технічна освіта на термін, який існує в Європі – професійна освіта, створивши підсистему професійної освіти на основі нижчої – профтехосвіти, технікумів, коледжів. І це була б єдина підсфера освіти – професійна освіта.

Я вивчав конституції різних країн, як прописана ось ця освітянська сфера в них і зобов'язання держави. В одних написано приблизно як у нас, скажімо там, обов'язкова базова освіта чи старша, повна середня, а в інших інакше – обов'язкова освіта, скажімо, до шістнадцяти років. Тобто дитина вчиться до шістнадцяти чи там до сімнадцяти років. Ви знаєте, тут теж треба подумати, але я розумію, тут можуть бути заперечення. Коли ми пишемо „обов'язкова середня освіта” і спонукаємо дитину до навчання, вона, можливо, не хоче, але знає, що ми її не проженемо зі

школи, у неї немає зацікавленості в навчанні, але її незацікавленість негативно впливає на інших дітей, які в принципі зацікавлені в навчанні. Може, краще написати, що обов'язковою в Україні є освіта умовно до сімнадцяти чи вісімнадцяти років. А це не обов'язково отримати середню освіту. Можна після базової освіти піти в ПТУ без надання середньої освіти. Із цієї людини, скажімо, буде гарний робітник. І не мучить його цими загальноосвітніми предметами, а надати додатковий час, щоб він професією краще оволодів. От як ви вважаєте: може бути для обговорення така тема? Щоб перевести зобов'язання держави не на етап освітній, а на вік дитини? Умовно до шістнадцяти років, а в нас шість плюс одинадцять – якраз сімнадцять років.

Одним словом, я буду вважати, що ми з вами порадилися, і я сьогодні, виступаючи на сесії Конституційної Асамблеї, буду говорити, що широке коло передових освітян підтримують ці думки. Спасибі вам.

Василю Григоровичу, дякуємо вам. Чекаємо на ваш рушничок, бо маємо намір в журналі його надрукувати – хай його побачать освітяни, і бажаємо Вам успіхів у боротьбі за права освітян в Конституційній Асамблеї. Дуже Вам дякуємо!

Маю всіх ще раз поінформувати про таке:

цього року склалася виняткова ситуація, на яку ми очікували вже два роки: відібрати з конкурсантів „Первоцвіту” авторів-героїв

Ольга ВИГОВСЬКА

„Нам приємно, що ті зусилля, які ми вже сьомий рік утілюємо в проєкті НАПН і журналу – „Педагоги-новатори в Україні”, відкривають широкому загалу ваш блискучий педагогічний досвід, шановні колеги”, – наголосив Василь Кремень, Президент НАПН України, голова Ради проєкту „Педагоги-новатори в Україні”.

сторінок Всеукраїнського проєкту НАПН і нашого журналу „Педагоги-новатори в Україні”, і от тільки в 2013 році результати III Всеукраїнського конкурсу для наставників обдарованої молоді „Первоцвіт” надали нам таку можливість: журі конкурсу „Первоцвіт” виявило двох таких претендентів, оргкомітет цього конкурсу звернувся до Ради проєкту „Педагоги-новатори в Україні” і особисто до Вас, *Василію Григоровичу*, як його голови, з проханням розглянути кандидатури директорів Луганського обласного ліцею та Заліщицької гімназії на предмет їх відповідності вимогам і критеріям Проєкту, а також відзначити їхню роботу як керівників закладів, які в цьогорічному конкурсі „Первоцвіт” отримали „Золоту” і „Бронзову” медалі XVI міжнародної виставки „Сучасна освіта – 2013”. За представленням Ради проєкту переможців III Всеукраїнського конкурсу для наставників обдарованої молоді „Первоцвіт” і одночасно сьогоднішніх претендентів на авторів-

героїв 9-ї сторінки проєкту „Педагоги-новатори в Україні” **Кольченко Ларису Миколаївну й Войчишин Олександрю Дмитрівну** нагороджено Грамотами НАПН України (див. фото).

Відтепер авторів-героїв усеукраїнського проєкту „Педагоги-новатори в Україні” – **15: 13** – дійсних і двоє претендентів!

Щоб стати автором-героєм Проєкту, треба кожному претенденту подолати декілька сходинок: перша – це широке знайомство уповноважених від Проєкту з роботою як самого претендента, так і очолюваного ним закладу. З представленою Ларисою Миколаївною на конкурс „Первоцвіт” роботою ознайомилися члени журі, експерти, керівник і члени Ради проєкту „Педагоги-новатори в Україні” й дійшли спільної думки: робота ліцею варта високої оцінки, а його директор може претендувати на звання автора-героя зазначеного проєкту. Конкурсну роботу відзначено „Золотою медаллю” XVI міжнародної виставки „Сучасна освіта – 2013”, грамотою НАПН України, тоді як сам претендент має пройти другу сходинку – громадську експертизу, якій передувє публічна презентація своєї діяльності. У нашому проєкті таку роль здійснюють автори-герої попередніх сторінок Проєкту на кшталт, як це робиться з нобелівськими лауреатами. Тож надаємо слово першому претенденту на звання автора-героя 9-ї сторінки проєкту „Педагоги-новатори в Україні” *Ларисі Миколаївні Кольченко* – знайомтеся!

В. Г. Кремень, голова ради Проєкту, нагороджує його претендентів й переможців III Всеукраїнського конкурсу „Первоцвіт”:
Грамота НАПН – Ларисі Кольченко

СИСТЕМА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В ЛІЦЕЇ

Пропоную Вам переглянути разом зі мною коротку презентацію.

Сьогодні в ліцеї отримують освіту 230 учнів – представники всіх сільських районів та значної кількості міст Луганської області. Ліцей є оплотом українознавства на сході нашої країни, адже навчання ведеться державною мовою, у виховній та позакласній роботі педагоги дотримуються автентичних народних традицій. *Навчаються ліцеїсти з 8 по 11-й клас.*

Педагогічний колектив ліцею становить єдину команду, життєві орієнтири якої спрямовані на плекання майбутньої інтелігенції країни.

Велика увага приділяється створенню атмосфери культу знань, високої культури освітнього середовища, створенню та впровадженню авторської моделі учнівського самоврядування.

Командна підтримка з боку заступників директора Кононової Олени Олександрівни, Пархомець Ірини Юріївни, Скляркової Лариси Олександрівни, практичного психолога Швечікової Олеси Олександрівни, вчителів, вихователів та технічного персоналу ліцею допомагають зробити навчальний заклад одним із центрів поширення передового досвіду, апробації інноваційних педагогічних технологій.

За 20 років існування ліцею створено цілісну систему інноваційного розвитку:

розроблено авторську модель учнівського самоврядування – Раду менеджерів, засновано наукове ліцейське товариство „Нова генерація”, ефективно діє Клуб інтелектуальних ігор, дебатний клуб „Альтернатива”, розвивається турнірний рух завдяки проведенню Обласного конкурсу юних філологів, відкритого Луганського турніру юних фізиків, Обласного конкурсу юних політологів; викладаються спецкурси „Політологія”, „Пізнай себе”, „Культурологія” за авторськими програмами педагогів ліцею; проводиться моніторинг навчання; у виховну систему впроваджено методіку колективних творчих справ, заняття у Школі міжнародного етикету, у Школі лідерів; видаються газета „Ліцей про...” та журнал „Український ліцей”; проводиться дослідно-експериментальна робота за темами „Формування культурологічної та соціальної компетентності учнів” та „Соціалізація ліцеїстів через учнівське самоврядування”; матеріальна база постійно оновлюється та вдосконалюється сучасними інформаційними та технічними засобами навчання.

Лариса КОЛЬЧЕНКО

Директор
Луганського обласного ліцею

Якщо Ви завітаєте до ліцею, Вас здивує багато чого... див. С.83

**Ольга
ВИГОВСЬКА**

Коли експерт з ІОД НАПН України Наталія Оніщенко ознайомилася з роботою Ліцею, то у відгуку лаконічно зазначила: „Оплот українознавства, високі результати, дуже гарна робота!”. Її оцінка – 100 балів, це максимальна кількість балів, які можна було отримати за конкурсні роботи. Коли я перечитувала цю роботу – скільки ініціатив, більш того уже здійснених, то подумалось: який директор може робити таке, хто може так самовіддано працювати й досягати таких значних результатів? Відповідь очевидна, коли дізнаєшся, що починала свою трудову діяльність пані Лариса піонервожатою „Молодої гвардії” та „Артеку”... Це ж славнозвісні школи гуртування лідерів-управлінців! На жаль, вона під час презентації про себе майже нічого й не розказала, а лише про ліцей, тоді як для нашого Проекту важливо, що саме зініціював, зробив, розробив,

впровадив, досяг наш автор-герой, педагог-новатор. Сподіваємося почути про це від другого нашого претендента. Другий претендент на звання автора-героя проекту „Педагоги новатори в Україні” **Олександра Дмитрівна Войчишин**. Відразу наголошу на особливості її конкурсної роботи – вона фактично єдина серед конкурсантів „Первоцвіту”, хто, окрім опису свого закладу, прописала себе за результатами своєї діяльності. Пані Олександра 24 роки в освіті, 17 років у тій же Заліщинській гімназії Тернопільської області, а останні 2 – її директор.

Ми сьогодні Олександрю Дмитрівну представляємо педагогічній громадськості як претендента на автора-героя 9-ї сторінки проекту „Педагоги-новатори в Україні”. Розкажіть, будь ласка, про себе та свою діяльність через результати роботи очолюваної Вами гімназії.

РІЗНОКОЛЬОРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ГІМНАЗІЇ

**Олександра
ВОЙЧИШИН**

Насправді багато проблем, які стоять перед нами, директорами-управлінцями, але, починаючи з себе, ми даємо приклад нашим педагогам, у якому на прямі рухатися і в якому на прямі працювати. Скажімо, якщо є актуальним питання інформатизації та інно-

ваційних технологій, так ми відразу підключаємо „Шоденик.ua”, проводимо Інтернет до практично кожного класу й до кожного кабінету із тим, щоб учителі мали можливість використовувати Інтернет-ресурси для підвищення ефективності навчання. Крім того, ми хочемо презентувати наш досвід, тож і презентуємо його на глобальному рівні. Це стосується насамперед нашої співпраці з Британською радою. Адже

ми залучаємо, заохочуємо наших дітей бути активними в житті, ми допомагаємо їм у цьому. І тому є такими успішними співпраця з Британською радою та проекти, у яких ми беремо участь. Це є „Шкільний репортаж”, який називається „BBC News School Report”. Крім того, флеш-моб, присвячений підтримці олімпійських ігор. Усе просто: не треба дуже багато готуватися до цього. Вистачає навіть мобільного телефону, щоб записати будь-який сюжет й одразу виставити, попередньо зареєструвавшись на відповідному сайті. Якщо далі говорити про нашу співпрацю з волонтерами, то я й сама була ініціатором співпраці з ними, і ці проекти були успішними. Ми одразу вигравали гранти, і ці кошти витрачали на придбання навчальної літератури. Крім того, ми закуповували комп'ютерну техніку для того, щоб створити (і ми створили) студію мас-медіа, де діти можуть не тільки робити записи радіопередач, монтувати відеосюжети й фільми, а й потім демонструвати їх для громадськості міста й країни. І ще минулого року ми домовилися про те, щоб ще один грант був виділений на створення клубу волонтерства. І такий клуб у нас діє. „Чисті береги” – це одна з акцій, яку проводять наші діти.

Є ще надзвичайно гарна акція, яка цього року започаткована нашими десятикласниками. Це соціальний проект „Подаруй дитині надію”. Ми хочемо, щоб наші діти були добрішими, були ввічливішими, розуміли ту біду, яка інколи може спіткати інших людей, які живуть поряд із нами. Разом із дітьми реабілітаційного центру наші учні самі проводять заняття для того, щоб їм допомогти, порадіти. Ці діти завжди є бажаними гостями на різних концертах, новорічних ранках. Намагаємося, щоб ці моральні вчинки стали для нас звичкою. Ми робимо для цього все можливе.

Крім того, я хочу ще наголосити на співпраці з батьківським комітетом. Запрошуючи людей, які відповідають за фізичне виховання, нам вдавалося проводити й олімпійські уроки,

й екологічні акції, куди залучалися чемпіони України. Це дітям подобається, заохочує до здорового способу життя. І ми буквально цими днями готуємо команду нашої гімназії, яка буде представляти Тернопільську область на Всеукраїнській акції на підтримку зимових олімпійських видів спорту, яка проводитиметься в Буковелі. Дуже популярним у нас є туристська студія „Джерела”. Одинадцять гімназистів склали заліки й отримали значок „Турист України”. Щороку ми проводимо підкорення Говерли – найвищої вершини України. Візитною картою нашого навчального закладу є зразковий художній ансамбль, який уже двічі підтверджував своє звання на конкурсі „Первоцвіт” (однойменна назва з конкурсом для наставників обдарованої молоді – ред.), тут і танцюють, і співають, і декламують, і неодноразово посідають призові місця на районних й обласних рівнях. Роботи, звичайно, непочатий край. Але ми кажемо так: *спочатку робимо те, що необхідно, а потім те, що можливо, а потім враз виходить неможливе*. Річ у тому, що минулий рік був рекордним і стосовно МАН. Наші діти посідають дуже багато призових місць. Мої заступники (вони тут) є одночасно і викладачами МАН. Цього року, як і минулого, у нас 19 призових місць. Це велике визнання, але це спільна робота як педагогів, так і дітей, і підтримка батьків, звичайно. Крім того, приємною подією в перших числах нового року стало підписання тристоронньої угоди з ДНПБ імені Василя Сухомлинського, редакцією журналу „Директор школи, ліцею, гімназії” та гімназією, щоб мати таку інформаційну підтримку, аби діти наші й надалі могли працювати над своїми проектами, готуватися до конкурсу захисту науково-дослідницьких робіт. І цього року, і в 2012 ми взяли участь у конкурсі, який проводив Microsoft, „Партнерство у навчанні”. Наш заклад єдиний представляв Україну на глобальному форумі. Це можливість спілкуватися з лідерами колективів з

Шановний читачу!

Зі статтями претендентів Ви маєте можливість детальніше ознайомитися далі, в цьому числі журналу (див. С. 82 і С. 95)

Ольга ВИГОВСЬКА

усього світу, переймати той найкращий досвід, про який я говорю неодноразово. Звичайно, це для нас дуже престижно, але й відпові-

дально, тому що ми й далі братимемо участь у вебінарах.

Я дякую всім!

Шановні колеги! А зараз – громадська експертиза. Для її проведення я запрошую в центр нашої зали всіх дійсних героїв проекту „Педагоги новатори в Україні”: Івана Дмитровича Гончаренка, Олександра Миколайовича Остапчука, Івана Григоровича Осадчого,

Лілію Борисівну Донську, Олену Іванівну Чинок та голову Асоціації приватних закладів освіти Олену Миколаївну Мовчун.

Як я вже говорила, ми робимо на зразок того, як визначають нобелівських лауреатів. Всіх наших дійсних (ви ж знаєте, що тільки дійсні лауреати Нобелівської премії можуть висувати кандидатури щодо подальших Нобелівських лауреатів), визнаних педагогів-новаторів запрошую до короткого слова. Про що вони будуть говорити, ми зараз почуємо.

Шановні друзі!

Ви зараз маєте можливість дивитися на живих* (і слава Богу), здорових героїв педагогів-новаторів і бачити їх поруч, на банері, порівнювати, як вони змінилися, якими стали.

* На фото: О.Виговська привертає увагу присутніх до банера, де зображено героїв усіх сторінок проекту, поруч з яким Вони і стоять на цьому заході

Шановні друзі, любі колеги! Ми збереглися, тому що наша робота – це такий консервант, який дозволяє зберігати молодість, активність, рухливість і бажання щось змінювати на краще в цьому житті.

Я дуже люблю, коли поєднують одразу два поняття: поняття новаторства і розумний, класичний науковий консерватизм.

Шановні друзі, за часом нам не дозволено навіть дослухати до кінця історію про діяльність президента Академії, не кажучи вже навіть про людей, які сьогодні представляють свій досвід. Я хочу сказати, що телеграфний стиль не дає змоги проявити повну картину їхньої роботи, а вона, безумовно, значно багатша і значно продуктивніша. Якщо ми зараз маємо сказати, то пані Лариса і пані Олександра – це сміливці, оскільки очолюють такі прекрасні навчальні заклади і так багато ро-

Лілія ДОНСЬКА

блять і для східного, і для західного регіону нашої України, це сміливці, бійці та люди-лідери. Оскільки ми говоримо зараз про вчителів-новаторів і директорів-новаторів, то нам би,

Ягерой п'ятої сторінки, присвяченої освітнім технологіям у сільських регіонах.

Зараз робити якусь експертну оцінку, мабуть, не буду. Чому? Ви мені пробачте, але просто так зараз робити такий важливий висновок неможливо. Пам'ятаю, коли я був претендентом, так попередні експерти (а ви можете глянути, хто це були), народні вчителі Радянського Союзу, робили експертний висновок, і на його підставі я наблизився до цієї когорти, до цих постатей. Сьогодні це зробити дуже проблемно.

Експозиція матеріалів учасників конкурсу „Первоцвіт” на стенді журналу під час роботи виставки „Сучасна освіта в Україні – 2013”

Я взагалі кажу, що мені не подобається, коли вчитель не має що сказати стосовно своєї методики, прикривається результатами учнів, експерт прикривається результатами вчителів, начальник відділу освіти показує директорів, які успішні. Я хочу, щоб

звичайно, хотілося б більше побачити саме цей бік роботи. Тому, пані Ларисо, дякую, пані Олександро, дякую. Усе ще попереду. Ви теж будете добре зберігатися (сміх у залі).

успіх свій педагогічний, професійний показували автори, які є вчителями чи заступниками директорів шкіл і самі представляли технологію. Вчитель – педагогічні, управлінець – управлінські технології, що саме він зробив, саме він є автором, саме він є новатором, він має право представляти такі речі. Мені дуже приємно, що матеріали „Первоцвіту” стали значно вищого гатунку і цікавіше було працювати в цьому році, ніж у попередніх роках. То що я можу сказати? Ольга Іванівна завжди робить такий гарний посил і наперед дає чудові завдання. Вона на рік раніше привітала мене із захистом докторської дисертації, але з її легкої руки через рік я захистився. Тому я думаю, що в наших претендентів з часом, проблем не буде. Це моя думка. Дякую!

**Іван
ОСАДЧИЙ**

Зараз дійсно важко говорити про претендентів. Але хочу порадити: перша частина завжди презентаційна, навіть якщо ви до неї готувалися два тижні, або місяць, або ніч не спали — це все одно презентаційна частина. Коли вам буде потрібно надрукувати в на-

**Олена
ЧИНОК**

шому журналі ваш досвід, то це буде основна частина презентації вашої авторської ідеї. І тут я хочу погодитися з попередніми ораторами: ви маєте бути лідерами. Якщо у вас дуже гарні форми роботи, які ми сьогодні бачили, — волонтерські види співпраці з різними міжнародними організаціями, — це дуже добре. Але якщо це не вмонтовано в систему вашої школи, якщо воно є поруч або десь там, то це не ваша праця. Давайте заберемо міжнародну організацію, давайте заберемо якусь подію, для якої був потрібен

волонтерський рух. Що тоді залишиться? Тобто кожна школа і презентація кожної школи, на мій погляд, має бути на трьох рівнях. Перш за все — що я знаю, що я дам, які цінності я проповідую та які ідеї та принципи в моїй школі реалізуються. Аж на третьому рівні ми бачимо, як ці принципи дають результат. Ви пригадайте, що нам сказав пан Кремень? Він говорив про інноваційну діяльність, інноваційну свідомість, інноваційні принципи. Зараз ми всі згадаємо і ми всі скажемо: проекти, проекти, проекти. Хтось скаже соціальні проекти, хтось скаже ідеологічні проекти, хтось скаже ще й правові проекти. Але це форма. А як ця форма перейшла в зміст, у внутрішній світ людини — нам про це треба говорити. Тому я хочу порадити друкувати свої досягнення в журналах і у своїх описах показати, як ми все ж таки формуємо дитину XXI століття.

Учора мені онука під час прогулянки запропонувала упасти на сніг, довго з'ясовувала, чи він білий, чи ні, а повернувшись додому радісно зауважила: „Я сьогодні дізналася, що я філософська людина. Бо я сьогодні вперше відкрила для себе, що за кожною людиною на снігу залишається ангел”. Я потім не спала і теж його побачила. А перед сном онука показувала мені, як вона маленькими своїми пальчиками може ліпити на планшеті, не із солоного тіста, як ми навчаємо. Тобто ми маємо випереджати час. І я бажаю, щоб ви всі ідеї випереджали!

Мені дуже приємно бути сьогодні в цій аудиторії. І я хочу сказати пані Олександрі і пані Ларисі велике спасибі за те, що ви є, за те, що ви працюєте, за те, що ви є таким взірцем для багатьох. І оскільки я одна із тих небагатьох, хто представляє приватну освіту сьогодні в цій залі, хочу сказати, що ми рівняємося на вас. Колись вважали, що найкращі жінки, з якими треба одружуватися, — це жінки з периферії. І я можу сказати, що найкращі вчителі — це ті, які з периферії. Але, безумовно, цей досвід, цей обмін досвідом дуже важли-

вий для нас. Ми говорили сьогодні про те, що дитиноцентризм — це те, від чого ми повинні відштовхуватися, від чого ми повинні рухатися. Я думаю, що і проектна робота, й інноваційна робота, і профробота — це все разом дає нам можливість зрозуміти, як нам працювати далі. Тому *я дуже дякую Ользі Іванівні за таку нагоду бути сьогодні тут і хочу побажати учасникам отримати найвищі нагороди!*

**Олена
МОВЧУН**

Шановні колеги! Відомо, що давній філософ один ходив із ліхтарем по вулицях і весь час говорив, що він хоче побачити людину, але ніхто не міг зрозуміти, що в слові „Людина” буква велика. Я хочу зробити порівняння. Наша Ольга Іванівна теж як той філософ із ліхтариком (правда вона не ходить дуже далеко, по містах — ми самі до неї приїжджаємо) і шукає вчителя. Не просто вчителя, а Вчителя з великої літери. Скажу вам, відшукати складно, адже потрібні вчителі з нестандартним мисленням, щоб це були люди, які б показали свою родзинку. Але робота йде. Головне — підтримувати належний рівень. По-перше, коли йде презентація, ви маєте знати, що вона має бути вибуховою. Тобто ми не повинні сидіти й дивитися, скільки вчителів у школі, скільки учнів, де розміщена школа. Це має бути вибух. Статистичні

дані — це інформація для візитки, а презентувати на загал треба щось дуже емоційне, навіть феєричне. Разом із тим ви робите дуже багато гарних справ. Усе це буденні справи. Скажімо, великої новинки ми не побачили, але те, що ви показали — велика праця, вона дає свій результат. Єдине, що потрібно цій праці надати якогось емоційного вибуху. Хотілося б, щоб у момент вашого виступу в усіх, хто знаходиться в залі, були великі очі від здивування, а не такі, як у мене зараз — маленькі. Ось таке побажання. А взагалі те, що ви робите — це гарні речі. Ми бажаємо вам успіху. І хочу зазначити, що не зважаючи на будь-яку критику, ми маємо йти уперед, тому що ми вчителі.

**Олександр
ОСТАПЧУК**

**Ольга
ВИГОВСЬКА**

Я дякую всім авторам-героям проекту „Педагоги-новатори в Україні”. Тільки я не зрозуміла, чи вони приймають до нашого колективу двох претендентів, чи ні? (Із залу: „Як претендентів приймаємо!”)

Дякую! Тож наші претенденти на звання автора-героя 9-ї сторінки проекту „Педагоги-новатори в Україні” отримали нагороди Академії фактично авансом. Але ж і Академія, й наші автори-герої Проекту вірять у заявлених сьогодні претендентів! Тож виправдайте цю високу довіру. Алгоритм подальших дій може бути таким: спочатку підготувати публікації до нашого журналу*, дочекатися відгуків, глибше осмислити, а потім і поширити свій досвід —

* З ними знайомтеся в цьому числі журналу на С. 82 і С. 95

так поступово й дозріємо до „вершини”!

Вітаю наших претендентів — вони з допомогою авторів-героїв Проекту піднялися сьогодні ще на одну сходинку в своєму професійному зростанні!

Я хочу надати слово Єшке Олександр Миколайовичу, видавцю всіх робіт педагога-новатора Палтишева Миколи Миколайовича, героя 2-ї сторінки нашого Проекту. Ви знаєте, що це народний учитель ще СРСР, і ви знаєте, яке значення мала його праця ще за радянських часів. Настільки сучасна його робота і настільки ж сучасні його рекомендації і поради сьогодні. Олександр Миколайович скаже про нього й від нього слово.

Я не только друг Николая Николаевича, но сам учитель физики. В 1992 году мы создали творческий союз.

**Олександр
ЄШКЕ**

И вот я при творческом союзе создал такой центр „Магистер С”, который издавал учебные пособия наших авторов, учителей и педагогов-новаторов. Ну, это уже потом, вы знаете, он вот такую монографию издал. Одна из первых работ Николая Николаевича — это „Педагогическая гармония”. Вот это его книга. Я сейчас их подарю вам от имени Николая Николаевича. А последняя работа его... Вы знаете, летом он был в са-

натории и я к нему приехал. И мы долго с ним разговаривали о понимании, вообще обо всем. У нас вышла вот такая книга — это „Педагогика понимания”, это философия, это психология. И мы решали: что это в нашем понимании такое? И вот мы издали такую книгу. А к этим подаркам я еще добавлю... Оказывается, у меня в авторах есть еще и Анна Стефановна Сазоненко. Когда дочка моя училась в Украинском гуманитарном лицее, мы сделали такое вот издание „Крок до успіху”. Я тоже вам ее дарю. Эти книги в эпоху информационных технологий можно читать на электронных книжных полках. Если вы в поисковике забудете „Палтышев Николай”, там есть его

книги. Я бы хотел сказать: вот я посмотрел страницу Николая Николаевича, там написано, что у него четыре книги. Я лично издал пять его книг. А у него еще три есть.

Ольга Виговська: Александр Николаевич, откуда нам знать, что у вас есть: присылайте к нам в журнал такую информацию, чтобы мы знали и могли

другим рассказать. Давайте общаться через наш журнал! Тогда наши читатели-коллеги будут также обо всем проинформированы.

Олександр Єшке: Обязательно. В вашем журнале будет и ссылка на книжную полку по этой книге и по другим книгам. Поэтому я вас еще раз поздравляю и дарю вот эти книги.

Спасибо большое Николаю Николаевичу. Здоровья ему! Спасибо Вам, Александр Николаевич.

Шановні колеги, зважте ось на що: вас, таку солідну аудиторію, ми збираємо тільки один раз на рік. Я б хотіла, щоб всі побачили, що наш проект не стоїть на місці, а розвивається. Й наші автори-герої так само: вони продукують нове й ще новіше. І сьогодні пропоную вам послухати на-

шого новатора з шостої сторінки **Івана Дмитровича Гончаренка**, який продемонструє те, чого не знати не можна, бо це є в Україні й воно може працювати на Вас і Вашу школу. Тому Іван Дмитрович зараз вас проінформує сам, що він робить, що можна робити без грошей за умови, якщо ти фахівець і вмєш багато що робити власними руками, розумом. І я запрошую до слова Вас, Іване Дмитровичу.

Ольга ВИГОВСЬКА

ПЕДАГОГІЧНІ ДРІБНИЦІ: без чого можна й обійтись

Доброго всім дня! Зараз я пропоную вам педагогічні дрібниці, тобто те, без чого в школі можна й обійтись. Але подивіться, з чого ми їх робимо і як вони нам допомагають.

Те, що ви бачите, це **вугільний фільтр**. Це фільтр, який очищує повітря. Знаєте, коли ми навчалися в школі, були протигази. *Це практично протигаз, зроблений для всього класу.* Коли ми його розробляли, дехто запитував, яким чином ви дізнаєтеся, очищується повітря чи ні? Коли ми його

увімкнули, то через 10 хвилин було все зрозуміло: це повітря, яким хочеться дихати.

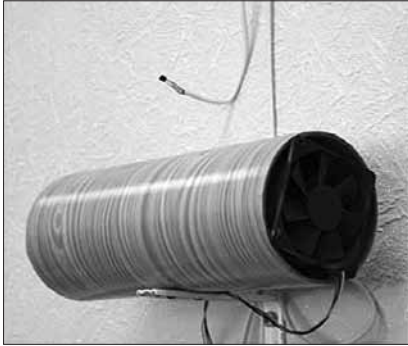
Ми продовжуємо цю роботу більше ніж півтора року. Зараз у нас більшість класів, у яких уже стоять такі фільтри. Керується система комп'ютером. **По класах і на вулиці в нас стоять електронні термометри.** Коли батьки заходять на сайт школи, на свій класний Інтернет-

Іван ГОНЧАРЕНКО

Директор Полтавської гімназії №13, Заслужений працівник освіти України, автор-герой проекту „Педагогічно-новатори в Україні”

Програмні і технічні засоби, розроблені і виготовлені Іваном Дмитровичем

журнал, вони бачать, яка температура в їх класі в даний час. Це дає змогу одягнути дитину так, як вони вважають за потрібне, адже температура буває і 14 і 23 градуси. Зрозуміло, різниця суттєва.

П'ятий рік ми використовуємо **нічне кварцування класів**. Що це дає? У класах, де є кварцові лампи, а ми за п'ять з половиною років їх установили вже практично по всій школі, зменшується захворюваність у шість з половиною разів. І тому в нас немає потреби закривати школу на карантин. Тобто ці дві системи керуються комп'ютерною системою, яка в нічний час очищує повітря. Причому це коштує копійки. Комп'ютерні програми для них я написав сам...

Ідальня. На сайті школи щодня розміщується меню. Так що можна подивитися навіть ціни. Це наш експеримент, але ми його ще не завершили. Виявляється, **дітей годувати — це складне завдання**, і якщо хочеш покращити харчування, під-

німається санстанція й інші органи. Не так просто, виявляється, їх нормально годувати.

Велике значення ми надаємо **вивченню іноземних мов** і всі тексти, за якими ми навчаємося, обов'язково записані в цифровому варіанті і причому з носіями мови. Все це є в Інтернеті: вдома, якщо щось забув, як вимовляється, будь ласка: і французька, й англійська, і німецька. На сайті можна подивитися, як учні володіють трьома мовами, тобто англійською, французькою, німецькою одночасно.

Коли ви подивитесь на цих дітей, то ви бачите, вони сидять не так, як звичайно сидять діти. Вони ручки ось так тримають (руки не перехрещені, відкриті). Це й інші моменти дозволяють досить швидко вивчати іноземні мови, фізику, математику і т. д.

Цього року розпочали вивчати й польську мову.

Зайдіть на сайт школи: <http://27.57.103.24/> — і там побачите, як за 10 днів навчитися говорити чотирма мовами.

Сьогодні я не ставив собі за мету розказувати, як це робиться. Нема нічого складного. Ніхто нічого такого не застосовує, ніяких надзвичайних психотехнік, ми використовуємо ті досягнення психології, які всім відомі.

Є багато речей, які психологи знають, але не враховують. Коли я приїхав з Росії, де працював начальником управління освітою, то був

призначений у нашу школу в 1998 році. Мені потрібно було заступникам пояснити, чим же ми будемо займатися. Я сказав: виберіть кілька класів. Я там проведу тести, й ви подивитесь, що з того вийде. Вибрали чотири класи. Провели тести на запам'ятовування певної інформації. Прочитав її учням один раз, і попросив запам'ятати в звичайній позі зі згорнутими руками. Вдруге – із розімкненими. Потрібно було написати, що запам'ятали. Вони написали, ми проаналізували – виявилось, що в другому випадку в чотири рази дитина запам'ятовує інформації більше, ніж в першому. Ви легко зможете відтворити це. Ваші психологи знають, як перевірити запам'ятовування операційної інформації, і зроблять це. Це дуже просто. І я повинен сказати, що ті технології, які ми використовуємо, діють. У нас є прекрасна технологія реабілітації. Вона вже перевірена в Росії і в Україні, працює досить непогано. Ми обираємо тридцять учнів з усіх класів саме таких, які взагалі, на думку вчителів, ні на що не здатні, і з ними працюємо. Із них виходять, як правило, три медалісти, дві невдачі, а решта звичайні діти.

БЕЗКОШТОВНА ГАРЯЧА ВОДА В ШКОЛІ – ЦЕ ПРОСТО

Я вже розповів вище про педагогічні „дрібниці” Полтавської гімназії №13.

Є в школі **інформаційна система**, яка працює ще з 1998 року. На перервах діти та вчителі отримують певну інформацію. Наприклад, що сьогодні вівторок, яка температура на вулиці, яка температура в приміщенні, скільки залишилося до кінця уроку чи перерви. І там йде рухомий рядок із розкладом. Можна бачити коридор, у якому кожен день ми робимо зарядку. Причому зарядку не звичайну, знаєте, як колись у радянські часи виходив фізрук і робили зарядку. У нас цього нема. У нас все це записано на інформаційних системах. Діти приходять у певний час і виконують вправи. Кожен день – нові вправи. Відеокамера фіксує все. У нас є цілодобовий запис. І тому ми можемо проаналізувати, хто як робив зарядку і коли робив.

Я написав програму, яка допомагає вирішити проблему молодшої школи. Ви знаєте, що в першому класі урок триває 35 хвилин, а в другому – четвертому класах – 40, а як це забезпечити? У нас **кожен клас має свої дзвінки**.

Русалка з підвіткою. Наша заступник директора поїхала в одну з московських шкіл і я запитую: „Як там школа?” Вона каже: „Ви знаєте, дуже шикарна школа. Там навіть є фонтан”. Я говорю: „Заради Бога, ми теж зробимо фонтан”. І зробили фонтан з підвіткою, причому такий фонтан, який вмикається тільки тоді, коли хто-небудь до нього підходить. Якщо нема нікого, він вимикається.

Я не знаю, як ви, директори, встигаєте все, може, ви – інші, але я, як нормальна людина, не встигаю всього робити. І зрозуміло, коли бачу, що не встигаю, починаю писати комп'ютерну програму. Таким чином я написав **аналіз уроку**, програму, яку ми використовуємо давно. Зараз ви бачите розподіл навантаження, це те, що дозволяє без помилок, так, щоб потім економісти не креслили направо й наліво, отримувати наказ про тарифікацію всієї школи. Мною написано також багато програм для міста, у даному випадку це програма „Кадри”. Там занесені по 150 різних параметрах дані на кожного вчителя.

Дуже багато ми використовуємо Інтернет у навчанні. На сайті ми вітаємо всіх призерів. До речі, ми минулого року набрали найбільше балів на обласній олімпіаді серед шкіл Полтавщини. І цього року теж багато призових місць: 51 переможць міських олімпіад і 23 обласних. Це найбільше серед шкіл міста.

Тепер трошки про програму „**Розклад уроків**”. Вона відрізняється від всіх інших програм. Знаєте чим? Тим, що вона відкриває замки, вмикає світло і подає розклад в Інтернеті. Якщо заступники директора щось міняють у розкладі, то в Інтернеті відразу відображається інформація. І учитель, і учень завжди знають про всі зміни в розкладі. Не потрібно бігати і за ключами від навчальних кабінетів. Раніше була така ситуація, ▶

що десь немає ключа від якогось кабінету. Щоб цього не було, якщо в кабінеті за розкладом є урок, то за три хвилини до початку уроку кабінет автоматично відчиняється. Якщо нема, він не відчиняється. І коли перша людина заходить, світло вмикається. І після закінчення уроку вимикається один ряд ламп з метою економії електроенергії. На перерві такого освітлення достатньо.

Я от слухав і в минулому році, і в позаминулому, коли проводилися конкурси „Первоцвіт”, як плачуться директори сільських шкіл, що в них мало комп’ютерів. Так я кажу: у вас же є мобільні телефони в усіх. У нас є *сайт написаний для мобільних телефонів*, причому він не один, є для мобільників, які дуже старі. Ось ви бачите прилад такий, через нього завжди можна подивитися розклад уроків і всі домашні завдання для будь-якого класу.

З 2000 року ми використовуємо *домашні завдання через Інтернет*. Що це дає? Справа в тому, що коли через Інтернет, комп’ютер сам вибирає випадковим чином варіанти. Ми вводим туди певну кількість завдань із даної теми, а комп’ютер за допомогою випадкових чисел вибирає з даної теми кожній дитині певну, вчителю задану кількість варіантів. І як тільки дитина відповідає, він миттєво оцінює. І миттєво заносить до *класного електронного журналу*, який був розроблений мною і вже працює багато років. А ось програма, яка дозволяє дуже багато всього робити, надрукувати іншою мовою, надрукувати навіть фонетичний текст, абсолютно все й – оцінити роботу. Причому для цієї програми мною навіть написаний спеціалізований графічний редактор. Чому? Тому що, як правило, немає в графічних редакторах координатних осей. Ось показано, як їх створювати. Це приклад, ми на ньому не будемо зупинятися.

Коли карантин, ми проводимо *уроки через Інтернет*. Тобто записана розповідь учителя у варіанті потокового відео. Що це значить? Це значить, що якщо кілька людей зайшло на сайт, вони не чекають, коли воно завантажиться. Воно одразу спрацьовує.

Про „Щоденник.ua”. У нас він є, але наш щоденник працює досить давно, і ми від нього не відмовилися, *ми користуємося своїми Інтернет-щоденниками та журналами, робимо домашні завдання*. Є розділ для учнів, тобто де разом всі сторінки можна подивитися швидко. Для вчителя вхід за паролем. І, крім того, *цей журнал я називаю „антикорупційним”*. Тому що неможливо змінити завтра щось те, що ти вніс сьогодні. І ми не використовуємо поняття бази даних, тому що їх легко зруйнувати. Цей журнал зруйнувати неможливо. І ще ніхто його не зруйнував за дуже багато років.

Коли я їх показую, дивуються: „Звідки гроші?” Справа в тому, що ми вирішуємо серйозні питання нестандартними методами, що здешевлює вирішення проблеми в сотні або десятки разів.

Установку, про яку я хочу розповісти зараз, можна використати як у міських, так і в сільських школах. Вона дозволяє **забезпечити безкоштовною гарячою водою школу**. Установки промислового виробництва досить дорогі, а тому мною була розроблена і реалізована досить дешева установка отримання гарячої води за рахунок сонячної енергії. Вона управляється комп’ютерною системою, яка розроблена мною. Для неї я ж і написав програмне забезпечення. Собівартість усієї системи близько 3000 грн.

Як нагрівальні елементи використовуються дві алюмінієві опалювальні батареї, розташовані на даху школи і пофарбовані тричі чорною фарбою та поміщені в два закриті склом дерев’яні ящики. За допомогою 2 труб батареї приєднані до ємності для збереження гарячої води, яка трубами з’єднана з шкільною водопровідною системою. Температура води в ємності вимірюється електронним термометром, що з’єднаний провідником з комп’ютером. У залежності від температури води в ємності комп’ютерна система формує різні команди. Наприклад, подати гарячу воду на кухню шкільної їдальні для миття посуду або в школу для миття рук учнями тощо. Якщо тем-

пература води зменшується до 35°C, подача води з установки припиняється та починається подача гарячої води з міської мережі, якщо вона є, а якщо немає, то подається гаряча вода з електричного водонагрівача, який теж встановлено на кухні.

Працівники їдальні просто користуються гарячою водою, навіть не знаючи звідки вона надходить. На трубі подачі гарячої води від сонячної установки встановлено лічильник, який відраховує, скільки подано безкоштовної гарячої води.

У школі є власний Інтернет та кабельне телебачення, кілька цифрових інформаційних систем тощо. Є й радіо. На сьогодні мною розроблена нова комп'ютеризована радіосистема. Її собівартість буде гривень 150, і абсолютно нові можливості. Але про це я розповім пізніше.

Ольга Виговська: Іване Дмитровичу, цього року, здається місяць тому, у вас був від Президента України представник. І коли він прийшов і ознайомився з тим, що ми зараз почули, то які були в нього враження?

Іван Гончаренко: Він був широко здивований результатами...

Ольга Виговська: А освітанське начальство міста Полтави запевнило, що будуть впроваджувати досвід Івана Дмитровича. Шановні колеги, вважаю, що ви якраз ті, хто має впроваджувати отакий досвід на користь собі й державі.

Іване Дмитровичу, дякуємо Вам!

Ольга ВИГОВСЬКА

Шановні Колеги, учасники конкурсу „Первоцвіт” й гості, Всеукраїнський проект НАПН і нашого журналу „Педагоги-новатори в Україні” завершив свою роботу. *Дякую всім і запрошую всіх, присутніх в залі та наших читачів, ставати учасниками, авторами його наступних сторінок!*

Ольга Виговская, Алексей Виговский, Татьяна Годецкая
„Педагоги-новаторы в Украине”: динамика работы Всеукраинского проекта. Аналитический обзор

Цель этой статьи напомнить нашему читателю о проекте „Педагоги-новаторы в Украине”, который в образовательном пространстве существует на общественных началах уже 7 лет. Продемонстрировать читателю, что Проект не стоит на месте: он развивается, находится в постоянном поиске новых авторов-героев проекта, форм его работы, в поле его зрения как проблема распространения опыта новаторов, так и проблема его внедрения. Ознакомить с процедурой отбора претендентов, общественной экспертизой их задела и признания (или не признания) их самих как авторов-героев проекта „Педагоги-новаторы в Украине”.

Аналитический обзор презентует инновационный опыт двух директоров гимназии и лицея, которые в этом году стали претендентами 9-й страницы Всеукраинского проекта НАПН и журнала – „Педагоги-новаторы в Украине”. Новая страница Проекта открыта 25 февраля 2013 года во время работы XVI Международной выставки „Современное образование – 2013” при участии ученых НАПН, педагогов, руководителей МОНУ и учебных заведений, авторов-героев предыдущих страниц Проекта.

Знакомьтесь с претендентами новой 9-й страницы Проекта!

Ключевые слова: новаторы, проект, процедура отбора претендентов, общественная экспертиза, инновационный опыт.

Olga Vygovskaya, Alex Vygovskiy, Tatyana Godetskaya
”Teachers-Innovators in Ukraine”: dynamics of work of the All-Ukrainian project. Analytical review

This article aims at reminding the readers of the “Teachers-Innovators in Ukraine” project, which has existed on a volunteer basis in the educational space for 7 years. The Project is not static: it is developing in the constant search for new authors – participants of the Project, and new forms of work. The Project focuses both on the dissemination and the implementation of the innovators’ experience. The article sets forth the procedure for selection of candidates and the public expert evaluation of their actions and recognition (or non-recognition) as the participants of the Project “Teachers-Innovators in Ukraine”.

The analytical review presents the innovative experience of two headmasters from a gymnasium and a lyceum, this year’s candidates for Page 9 of the All-Ukrainian Project of NAPS and the magazine Teachers-Innovators in Ukraine. The Project has opened a new page on February 25, 2013 during the 16th International Exhibition “Contemporary Education – 2013” in the presence of scientists from the NAPS, teachers, senior administrators from the Ukrainian Ministry of Education and educational institutions, and the former participants of the Project pages.

Meet the candidates for Page 9 of the Project!

Key Words: innovators, project, candidate selection procedure, public expert evaluation, innovative experience.

**Інноваційна
школа**

УДК 37.013.73.001.76

ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ: ПРОБЛЕМИ КОНСТИТУЮВАННЯ

Інноваційний розвиток вітчизняної освіти опирається на розробку її нового теоретико-методологічного фундаменту. Інтегрованим виразом цього стало становлення такої міждисциплінарної галузі знання, як філософія освіти. Автор розкриває досягнення та проблеми в цій царині знання.

Ключові слова: філософія освіти, генезис, сучасний етап розвитку, об'єктивні закономірності розвитку освітньої сфери, об'єкт, предметне поле, мета.

Чому взагалі необхідне філософське осмислення освіти?

Як показує досвід історії педагогіки, глобальні зміни системи освіти й окремі крупні реформи школи беруть початок у філософії. Хоч вона сьогодні вже й не претендує на вичерпне пояс-

нення всіх таємниць світу і кожного з його елементів, та за нею зберігаються функції інтеграції різних і навіть різновимірних уявлень про світ, створення цілісного світогляду. Для розв'язання цих задач філософія продукує нові поняття, гіпотези, теорії та парадигми. Саме в філософії осягається криза самої освіти, формуються нові ідеали освіченості, нові уявлення щодо процесу навчання й виховання тощо. Сьогодні вся ця непроста робота відповідає царині філософії освіти.

Найважливіші функції освіти – це навчання і виховання у їх безперервній взаємодії. Тим самим мета будь-якої освітньої системи полягає у формуванні такого практичного світогляду людини, який би краще поєднував її професійну діяльність з тими загальними світоглядними цінностями, які закладені в основу даної системи. Оскільки філософія з часу свого виникнення завжди відіграла функцію теоретично-рефлексійного аналізу світогляду і його подальшого розвитку, то вона набула найважливішого значення і в становленні нових освітніх систем. Так, відомий педагог і філософ Сергій Гессен вважав, що педагогічну діяльність у цілому треба розглядати як „прикладну філософію” [2]. Але й освіта, у свою чергу, здійснює найбільший вплив на філософію. У зв'язку з цим видатний американський філософ і педагог Джон Дьюї писав, що коли філософська теорія байдуже ставиться до виховання, то

**Михайло
РОМАНЕНКО**

Ректор
Дніпропетровського
обласного інституту
посліпдипломної пе-
дагогічної освіти,
доктор наук з філо-
софії освіти,
професор

вона не буде жити [3]. Виходячи з цього, він розглядав саме результати освітньої діяльності як головний критерій істини її філософських засад, а систему освіти – як найважливіший засіб „покращення суспільства”, вирішення його найгостріших проблем.

Таким чином, йдеться про те, що взаємодія між філософією й освітою завжди відіграла суттєву роль у розвитку людства, що стало причиною появи такої проміжної між ними ланки як філософія освіти. Остання вивчає основні закономірності цієї взаємодії, її різні форми. Важливо відзначити, що філософія освіти не обмежується аналізом лише проблем офіційно визнаних педагогічних установ, бо освітня діяльність включає в себе і низку інших засобів формування людини: сім'я, інші малі групи, ЗМІ (особливо телебачення), література тощо.

Сучасна епоха поставила перед освітою, її філософськими засадами принципово нові найважливіші проблеми. Загострення глобальних проблем, яке все більше загрожує знищенню людства, потребує саме суттєвих змін усієї стратегії його діяльності, а тому й формування того нового типу практичного світогляду, який і визначає цю стратегію. У вирішенні даного завдання, яке стало найважливішим не лише для сучасних мислителів, політиків, а й для всього людства, головну роль, безумовно, повинна відігравати сучасна освіта. Але вона потребує і найсуттєвішого реформування на основі нової філософії освіти. Усі ці зусилля спрямовані на пошук тієї сучасної парадигми нашої діяльності та механізмів її впровадження в сучасну освіту, яка б змогла позитивно вирішити глобальні та інші найгостріші проблеми сучасного людства.

Як інтерпретується історія становлення філософії освіти?

Існує кілька підходів до інтерпретації генезису філософії освіти.

Передусім це погляд, згідно з яким філософія освіти зародилася ще в ан-

тичні часи як складова філософії загалом. Філософія освіти бере свій початок у давньогрецьких філософських школах, де вона стає вченням про методи, засоби, прийоми навчання мудрості. Прихильники цього погляду досліджують філософію освіти в історико-філософському плані як аналіз поглядів на освіту практично всіх великих філософів минулого, починаючи від Сократа.

Ще один підхід ґрунтується на тому, що філософія освіти як самостійна частина філософського знання починається від філософських досліджень Дж. Локка. Він як автор ідеї громадянського суспільства одним із перших аргументував необхідність інституціалізованої масової освіти. Адже правова держава, яка визнає як природні, так і громадянські права, має забезпечити, з одного боку, їхнє дотримання, а з іншого, – просвітити своїх громадян.

Можливо, найбільш поширений підхід, не заперечуючи ролі західно-європейського філософського дискурсу для конституювання філософії освіти, позаяк він започаткував постійне звернення до проблем освіти, звертається не лише до філософських ідей, а й до соціально-етичних практик, віддає перевагу американському філософському дискурсу, бо поєднання їх відбулося на американському ґрунті, де філософія освіти сприяла становленню *масової егалітарної* освіти кожного американця на засадах демократизму й раціоналізму. У зв'язку з цим прихильники цієї точки зору вважають, що філософія освіти як самостійна галузь філософського знання постає на початку ХХ ст. завдяки Дж. Дьюї. Він поставив освіту в центр філософських досліджень. Західноєвропейський імператив „освіта для демократії” він доповнив імперативом „демократія в освіті”. У своїй фундаментальній праці „Демократія і освіта” автор обґрунтував необхідність утвердження ідей демократії в освітніх інституціях в умовах промислової модернізації. На початку ХХ ст. Дж. Дьюї так ви-

значив мету сучасної демократичної освіти: домогтися, щоб суспільна корисність (набуття досвіду) й особиста культура (розумове збагачення) органічно поєднувалися в освіченій людині, аби вона змогла успішно адаптуватися.

Чимало дослідників вважають, що філософія освіти загалом – це явище вже часу становлення постсучасних соціальних та освітніх практик. Так, відомий український дослідник цієї проблеми Ю. Терещенко пише: „Організаційне оформлення філософії освіти припадає на 1940 – 1960 р., коли в США і Великобританії з'являються перші наукові спілки із філософії освіти. У 1990 р. на міжнародній конференції в Лондоні започатковано Міжнародну асоціацію філософії освіти” [7, С.12].

Адаптаційна модель освіти до 70-х років ХХ ст., з одного боку, слугувала досягненню індустріальними країнами ідеалу суспільства масового споживання, а з іншого, – здійснювала соціалізацію індивідів, забезпечуючи їхню адаптацію до економічного, соціального і культурного життя. Завдяки освіті індивіди засвоюють, відтворюють і транслюють соціальні ролі, поведінкові зразки та культурні норми. Лише соціалізовані індивіди здатні брати участь у спільних погоджених діях з іншими людьми на основі соціальних цінностей або норм. Безперечно, адаптивна освіта була суто прагматичною як на громадження професійних знань, навиків та умінь.

Як інтерпретується сучасний етап розвитку філософії освіти?

Проте практично всі автори вважають, що кінець ХХ ст. став періодом ренесансу філософії освіти. На рубежі тисячоліть філософія освіти переживає етап бурхливого розвитку, який зумовлений, з одного боку, глобально-інтегративними процесами в усіх сферах життя, а з іншого, – здобутками комп'ютерно-мережевої революції. Завдяки технологічним новаціям утверджується глобальне

інформаційне суспільство, основним ресурсом якого є знання. З'ясувалося, що „суспільство знань” може бути успішним лише за умови ефективної та якісної освіти громадян. Саме тому освіта набула пріоритетного статусу в суспільному поступі, а ХХІ сторіччя було проголошене ЮНЕСКО століттям освіти.

Зрозуміло, що система освіти, яка забезпечувала функціонування індустріального суспільства, не відповідає запитам інформаційного. Воно потребує якісно іншої освіти. Тож цілком слушним є запитання, яке рефреном звучить у монографічних і періодичних публікаціях: якою має бути освіта ХХІ сторіччя? Не менш актуальним у контексті глобалізаційних тенденцій є запитання: яка освіта потрібна Україні? А звідси потреба у філософському дискурсі розвитку сучасної освіти.

З 80-х років у Європі виходять такі періодичні видання як: журнал „Вища освіта” (The Journal of Higher Education), журнал „Соціологія освіти” (Sociology of Education), журнал „Вища освіта в Європі” (Higher Education in Europe); у США – „Щорічник товариства філософії освіти” (Philosophy of Education Society), журнал „Освітня теорія” тощо. Щороку видаються численні монографії з філософії освіти. Та найбільше вражають сьогодні веб-сайти, які мають зручну пошукову систему за ключовими словами, що робить їх потужним інструментом дослідження філософії освіти.

Двадцять перше сторіччя ставить нові вимоги до освіти. Вони зумовлені глобалізаційними інтегративними процесами. Суспільство, яке не тільки змінюється, але й орієнтується на ідеал цих змін, тобто на лідерство в цивілізаційному змаганні, потребує нових освітніх орієнтирів. Завдяки освіті людина стає господарем змін, а не їхнім заручником. На зміну адаптаційній моделі освіти утверджується інноваційна, яка розвивається як відповідь на виклики інформаційної цивілізації і одночасно – як відповідь на

потреби людини знайти своє місце і можливості самореалізації в новому глобальному просторі. Осмисленням цих процесів і займається філософія освіти. Примітним є те, що вона охоплює широке коло освітянських проблем, які зумовлені не лише новітніми тенденціями у функціонуванні освіти, а й існуючими традиціями.

Як розвивалася філософія освіти в Україні?

Проблеми філософії освіти в колишньому Радянському Союзі, зокрема і в Україні, систематично не розроблялися. Лише в останні роки горбачовської перебудови відбулась перша велика всесоюзна конференція „Творчість та педагогіка”, де мала місце широка дискусія між тими педагогами і філософами, які займалися проблемами філософії освіти. Традиційно в Росії філософію освіти розглядають як відбруньковану гілку в царині соціальної філософії. Зокрема, таку позицію задекларували учасники Круглого столу „Філософія, культура й освіта”, який було проведено в Москві (1999).

Хоч і з певним запізненням, проблеми філософії освіти почали більш систематично розробляти і в Україні. Очевидно, що визнання філософії освіти в Україні ми маємо віднести до середини 1990-х років. Значну роль у цьому відіграла Всеукраїнська науково-практична конференція „Філософія освіти в сучасній Україні”, яка була проведена на початку 1996 року. В ній взяло участь понад 400 педагогів та філософів. На конференції був презентований перший у країнах СНД навчальний посібник „Філософія сучасної освіти” В. Лугая. У тому ж році в Україні за процедурою розового захисту було захищено першу кандидатську дисертацію за спеціальністю філософія освіти, в Києві (1997) було проведено Всеукраїнську конференцію „Філософія сучасної освіти та стан її розробки в Україні”. За її рекомендаціями Міністерство освіти та Академія педагогічних наук

здійснили заходи щодо утворення нового напрямку філософських досліджень. Філософсько-світоглядні засади освіти знайшли своє втілення в Національній доктрині розвитку освіти (2001).

З 2000 року в Інституті вищої освіти АПН України почав працювати відділ змісту, філософії та прогнозування вищої освіти, який уперше в Україні став відігравати роль координаційного, а певною мірою й організаційного центру розробки проблем філософії освіти та впровадження її в педагогічну практику. На цей час в Україні опубліковано вже десятки монографічних (переважно колективних) досліджень з цієї проблематики, тисячі статей, багато збірників тез проведених з цієї проблематики конференцій, семінарів, зокрема міжнародних і всеукраїнських. У ряді ВНЗ почали читати курси з філософії освіти для студентів, педагогів тощо. Проблеми філософії освіти регулярно розглядаються в таких часописах, як „Вища освіта України”, „Практична філософія”, „Постметодика” та ряді інших.

Незважаючи на те, що ніхто ще прямо не заперечує великого значення філософії освіти, Україна й зараз суттєво відстає в її розробці. Маємо надію на подолання кризових явищ та прискорення темпів нашого розвитку, на розробку того нашого варіанту філософських основ освіти, який може відіграти найважливішу роль у вирішенні наявних проблем.

Чому педагоги потребують філософії освіти?

Незважаючи на розмаїття в дефініціях, предметом педагогіки слугує реальний процес навчання, виховання та освіти поколінь. Педагогіка як наука досліджує закономірності, принципи та правила виховання й навчання, ґрунтуючись на сфері досвіду та емпіричного знання. Звичайно, педагогіка і система освіти постійно еволюціонують і трансформуються в контексті цивілізаційного поступу. Проте педагогіка була, залишається

й надалі залишатиметься емпіричною наукою, що аніскільки не заперечує її теоретичного рівня розв'язання проблем. Однак педагогіка через свою специфіку не досліджує системну цілісність освіти, більше того, вона не має й відповідного інструментарію для такого дослідження. Це прерогатива філософії освіти, яка, за своєю суттю, є квазіемпіричним знанням, тобто рефлексивним. Філософія освіти не посягає й ніколи не претендуватиме на те, щоб витіснити педагогіку з теренів наукового дискурсу. Однак філософія освіти, на відміну від конкретних наук, займає чітко виражену критично-рефлексивну позицію стосовно парадигм, теорій, систем освіти.

Відсутність філософської рефлексії освіти підтверджує те, що дотепер не розроблено цілісну функціональну модель сучасної освіти, яка визначатиме обличчя суспільства XXI ст. В численних освітніх теоріях сьогодні панує безлад змісту та логіко-методологічні крайнощі. Спроби педагогічної науки виявити причини такого вражаючого *розмаїття без єдності* та водночас теоретично обґрунтувати спосіб їх усунення не підвладні жодній особливій „узагальнюючій теорії”. Такі педагогічні теорії вироджувалися, вироджуються й будуть вироджуватися в ще одну умоглядну педагогіку, нарошуючи вселенський хаос.

Справді, якщо звернутися до розвитку освіти як соціального інституту, то звертає на себе увагу передусім її плюралізм. Самі назви говорять за себе: педагогіка життєтворчості, педагогіка співробітництва, критична педагогіка, педагогіка протидії, школа діалогу культур, школа радості тощо. Педагоги розуміють: необхідно віднайти стрижень такої різноманітності освітніх систем, але в жодному разі не для їх усунення. На нашу думку, таким стрижнем є **парадигма** функціонування освіти. Філософська рефлексія якраз потрібна для реконструкції логіки розвитку освіти на основі парадигми та її перспектив.

Які основні підходи до конститування філософії освіти як галузі знання?

У даний час досить виразно окреслилися три основні підходи до визначення статусу філософії освіти.

Перший з них пов'язаний з припущенням про те, що філософія освіти, як і багато інших галузей приватно-філософського знання, є специфічною прикладною філософією. При такому підході вважається, що цілком достатньо використовувати (докласти) загальні філософські положення для обґрунтування статусу освіти і законномірностей його розвитку як у найбільш загальному вигляді, так і стосовно до ціннісно-цільових системних, процесуальних і результативних аспектів багатопланової освітньої діяльності. Власне кажучи, саме такий, занадто обліплений і досить формальний, з нашої точки зору, підхід використовується для характеристики статусу філософії освіти в багатьох країнах світу, зокрема у США, а багатомні видання, присвячені цій галузі знань, і навіть підручники з цілком конкретних питань освіти рясніють нескінченними зіставленнями найрізноманітніших філософських шкіл і течій та спробами проілюструвати плідність прямого застосування програми загальнофілософських знань до вирішення специфічних освітніх проблем. У результаті філософія освіти або трактується в гранично „розмитому” вигляді з апеляцією, головним чином, до загальних філософських доктрин, або „перетинається” з педагогікою (методологією педагогіки), зазіхаючи на її самобутність і самодостатність...

Другий підхід побудований на обґрунтуванні необхідності вирішувати всі складні питання філософського характеру в рамках методології педагогіки або загальної педагогіки. За філософією освіти заперечується статус самостійної галузі знань. На сьогодні цей підхід практично зжитий, оскільки зрозуміло, що від вирішення, здавалося б, суто наукових, на перший погляд абстрактних проблем

безпосередньо залежить стан і перспективи розвитку практики освіти, маючи на увазі не тільки повсякденну педагогічну практику вчителя, викладача, а й практику прийняття відповідальних стратегічних та політичних рішень у цій сфері на всіх рівнях.

Третій підхід до розуміння статусу філософії освіти принципово відрізняється від двох попередніх. У його основі — гармонія дедуктивної і індуктивної логіки становлення філософії освіти як повноцінної міждисциплінарної (інтегративної) галузі наукових знань. Таким чином, філософія освіти — це зовсім не прикладна філософія. Це цілком самостійна галузь наукових знань, фундаментом яких є не стільки загальнофілософські вчення, звернені до освіти, скільки об'єктивні закономірності розвитку власне освітньої сфери в усіх аспектах її функціонування.

Філософія освіти, асимілюючи всі знання стосовно освіти в їх найбільш узагальненому, концептуальному вигляді, являє собою, по суті, науково обґрунтовану і суспільно визнану наукову парадигму, що означає (за Т. Куном) визані всіма наукові досягнення, які протягом певного часу дають модель постановки проблем та їх рішень науковому співтовариству [5].

Філософія освіти має один єдиний цілісний об'єкт — освіта в усіх її ціннісних, системних, процесуальних та результативних характеристиках, що враховують, природно, і міждисциплінарні, зовнішні, фонові параметри, і фактори, які так чи інакше впливають на функціонування та розвиток сфери освіти.

Саме єдиність і цілісність об'єкта при різноманітні предметних областей дослідження (вивчення, перетворення) цього об'єкта зумовлює принципову інтегративність, міждисциплінарність наукового знання, фіксованого в філософії освіти.

Що ж до власного предмета філософії освіти як науки, то ним (як робоче визначення) можна вважати найбільш загальні, фундаментальні

основи функціонування та розвитку освіти, що визначають, у свою чергу, критеріальні основи оцінки теж досить загальних, міждисциплінарних теорій, законів, закономірностей, категорій, понять, термінів, принципів, постулатів, правил, методів, гіпотез, ідей і фактів, що відносяться до освіти і мають інтегративну природу.

Яким є сучасне розуміння філософії освіти в Україні?

Насамперед слід зазначити, що прикметною рисою філософського дискурсу нового тисячоліття є дискусії не тільки навколо проблем розвитку освіти, а й стосовно конститування філософії освіти та її предметного поля.

Незважаючи на існування філософії освіти *de facto* й *de jure*, питання її предметного поля в Україні продовжують дискутувати. Аналіз літератури засвідчує, що предметне поле філософії освіти в Україні ще не окреслене. З одного боку, видно прагнення ототожнити філософію освіти з теорією педагогіки та розглядати її як нову галузь наукового знання. Це зумовлене тим, що в англомовних країнах (США, Канада, Великобританія) не використовують поняття „педагогіка”, а лише „філософія освіти”. На нашу думку, це саєнтистський підхід до розуміння філософії освіти і водночас занадто широке трактування педагогіки як науки. Явно чи ні, з цього випливає, що теорія педагогіки і є філософією освіти, тобто педагогіка сама собі філософія.

Більшість українських авторів вважає, що філософія освіти має своє предметне поле, відмінне від педагогіки і соціальної філософії. Так, В. Лутай обґрунтовує філософію освіти як методологію педагогічного процесу, сутність якої складає субстанціальна єдність та діалогова згода взаємодіючих суб'єктів освіти. Отже, предметом філософії освіти мають бути світоглядно-методологічні принципи освітнього діалогу від найелементарнішого: учитель-учень і закінчуючи діалогом між основними

типами культур і відповідними їм типами світогляду [6]. Аналогічну думку поділяє І. Зязюн, який вважає перспективними дослідження онтології, аксіології та епістемології освітніх систем із метою віднайдення загальних засад комунікації між ними та функціонування різноманітних педагогічних практик. Такий підхід є плідним, оскільки відповідає потребам розвитку освіти як комунікативного процесу [4].

На думку В. Андрушенка, мета філософії освіти – пошук нової парадигми підготовки людини до життя, яка б забезпечила не лише адаптивне ставлення до дійсності, але й розвиток самої дійсності відповідно до людських вимірів життя, продиктованих ідеалами ХХІ сторіччя [1]. Він ініціював плідне обговорення проблем філософії освіти в Україні, започаткувавши новий часопис „Філософія освіти”. Його засновниками стали Інститут вищої освіти НАПН України та

Національний педагогічний університет імені М. Драгоманова.

Плюралізм філософських підходів в осмисленні освіти є виявом її складності. Філософія освіти, з одного боку, рефлектує освіту, а з іншого, проектує ідеал освіти й освіченої людини. Інтегруючи наведені вище дефініції предметного поля філософії освіти, на наш погляд, можна стверджувати, що вона вивчає та впроваджує в педагогічну практику мудрість, тобто вона постає як **освітософія**. Обґрунтовуючи системно-цілісне функціонування освіти в контексті культурно-цивілізаційного поступу, філософія освіти постає критично-рефлексивним осмисленням мети освіти, її соціальних функцій, розкриває динамічний процес освітніх практик як здійснення свободи особи та її автономії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрушенко В.П. Філософія як теорія і методологія розвитку освіти / В.П. Андрушенко // Філософія освіти ХХІ століття. Проблеми. Перспективи. Збірник наукових праць. Випуск 3. – Київ: Знання України. – 2000. – С.17 – 23.
2. Гессен С.И. Основы педагогики: Введение в прикладную педагогику / С.И. Гессен.- М.: Школа-пресс, 1995. – 447 с.
3. Дьюи Дж. Реконструкция в философии.: Пер. с англ. / Дж.Дьюи. – М.: Логос, 2001. – 168 с.
4. Зязюн І.А. Філософські проблеми гуманізації і гуманітаризації освіти / І.А. Зязюн // Педагогіка толерантності. – 2000. – №3. – С.58 – 61.
5. Кун Т. Структура научных революций: Пер. 3 англ. / Т.Кун.– М.: Прогресс, 1977. – 291 с.
6. Лутай В.С. Філософія сучасної освіти /В.С. Лутай. – К.: Центр „Магістр-С”, 1996.- 256 с.
7. Терещенко Ю.І. Філософія освіти та пошуки морально-етичного виховання / Ю.І.Терещенко // Шлях освіти. – 2002. – №3. – С.11 – 15.

Михаил Романенко
Философия образования: проблемы конституирования

Инновационное развитие отечественного образования основывается на разработке ее нового теоретико-методологического фундамента. Интегрированным выражением этого стало становление такой междисциплинарной отрасли знания, как философия образования. Автор раскрывает достижения и проблемы в этой области знания.

Ключевые слова: философия образования, генезис, современный этап развития, объективная закономерность развития образовательной сферы, объект, предметное поле, цель.

Mikhail Romanenko
Philosophy of education: constitutional problems

Innovative development of the national education is based on the development of its new theoretical and methodological foundation. Such interdisciplinary subject area as philosophy of education has become an integrated representation of the above. The author describes the achievements and problems in this branch of knowledge.

Key Words: philosophy of education, genesis, current stage of development, objective law of educational sphere development, object, subject field, purpose.

СПАДЩИНА А.С. МАКАРЕНКА: КОЛЕКТИВНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ КАФЕДРИ ПЕДМАЙСТЕРНОСТІ ПНПУ ІМЕНІ В.Г. КОРОЛЕНКА

УДК 37.09(477)(092)

У статті наголошується, що, хоч досвід А. С. Макаренка методологічно складний, все ж слід шукати підстави для розуміння унікальності його постаті саме в особливостях методології вирішення виховних завдань. З іншого боку, не до кінця пізнана методологія Макаренка зумовила розмаїття шляхів сучасного освоєння його спадщини.

Світова наукова громада зосереджена на пошуку “справжнього” Макаренка – Людини, яка серед інших 4-х педагогів змінили спосіб педагогічного мислення ХХ ст.

Неоціненна роль в цьому кафедрі педагогічної майстерності та менеджменту ПНПУ імені В. Г. Короленка як загальновізаного центру світового макаренкознавства, яка реалізує свою місію в таких напрямках: пропаганда ідей і творчої спадщини видатного педагога – з 2002 р. щорічно проводяться всеукраїнські та міжнародні конференції й ін. (створюються музеї, спектаклі), здійснюється науково-методичний супровід шкіл; збирання і підготовки до друку макаренківських текстів (обсяг здійсненого вже сягнув 888 одиниць).

Окреслено досягнення і завдання на майбутнє.

Ключові слова: шляхи сучасного освоєння спадщини Макаренка, методологія вирішення виховних завдань, відповідальність українських вчених перед світовою громадою.

Макаренкознавство як наука, освітня практика та самобутній спосіб педагогічного мислення в цьому році відзначає свою 73-ю річницю. Доволі молода галузь знання, але її поприще – вже ціла історія майже безперервних та неодмінно за-

Марина ГРИНЬОВА

Декан природничого факультету ПНПУ імені В.Г. Короленка, доктор педагогічних наук, професор

Андрій ТКАЧЕНКО

Доцент кафедри педагогічної майстерності та менеджменту ПНПУ імені В.Г. Короленка, кандидат педагогічних наук, секретар Міжнародної макаренківської асоціації

Усі фотографії надані фотографом ПНПУ Володимиром Дяченком.

Як відомо, значний майже 22-річний відрізок життя А. С. Макаренка пов'язаний із нашим краєм. З того моменту як 12-річний Антон разом із батьками у грудні 1900 року прибув до Крюкова і до травня 1926 року, коли, будучи вже досвідченим педагогом, творцем інноваційної виховної системи, перевів колонію імені М. Горького із Полтави до Харкова, він лише декілька разів виїжджав за межі Полтавщини – у 1911–1914 рр. три навчальні роки працював учителем у Долинській залізничній школі Херсонської губернії, із вересня 1916 по березень 1917 р. служив ратником II-го розряду в ополченні та восени 1922 року навчався в московському Центральному інституті організаторів народної освіти. Географічна й ідейна близькість Полтавського педагогічного інституту з ім'ям видатного вітчизняного педагога-реформатора протягом багатьох десятиліть надихає яскраві традиції та різноманітні форми науково-дослідної активності студентського і викладацького колективу. Свого часу макаренківський гурток інституту зібрав величезний масив документальних свідчень про життя і діяльність А. С. Макаренка на Полтавщині, розшукав безліч людей, що близько знали його, опублікував цілі підбірки спогадів про Антона Семеновича.

Пізніше саме для реалізації конструктивних макаренківських ідей щодо професійної підготовки педагога ректором інституту академіком Іваном Андрійовичем Зязюном була ініційована державна програма “Вчитель: школа – педвуз – школа”, що не лише стала точкою відліку історії полтавської кафедри педагогічної майстерності, але і поклала початок руху кафедр подібного типу в СРСР. Ще в жовтні 1938 року, виступаючи перед ленінградськими вчителями, Макаренко в притаманній йому полемічній манері висловив доволі парадоксальну для того часу думку: *“Вважаю, що наших педагогів у вишах, де вони вчать, треба інакше виховувати. Для мене в моїй практиці... такі “дрібниці” стали вирішальними: а як стояти, як сидіти, як підвестися зі стільця з-за столу, як підвищити голос, як усміхнутися, як подивитися. Нас цього ніхто не навчав, а цього можна і треба навчати, і в цьому є і повинна бути велика майстерність”*. Прагнення подивитися на проблему учителя очима Макаренка, спонукало розпочати найцікавіший науковий експеримент, яким провінційна Полтава, по суті, кинула виклик радянській освітній рутині, на декілька років випередивши епоху так званих “педагогічних дисидентів”.

Відкриття конференції у ПНПУ імені В.Г.Короленка

пеклих ідеологічних, педагогічних і етичних колізій, місце постійного зіткнення максималістів – прибічників теорії і практики, традицій і інновацій, романтиків-ідеалістів і прагматиків. Адже і не дивно, досвід А. С. Макаренка надзвичайно складний передусім методологічно. Саме в особливостях методології вирішення виховних завдань ми маємо шукати підстави для розуміння унікальності його постаті серед плеяди провідних просвітителів людства. І у той же час не до кінця пізнана методологія Макаренка зумовила розмаїття шляхів сучасного освоєння його спадщини.

Макаренко як людина, що створила безпрецедентно ефективну педагогічну систему і зуміла зробити її надбанням широкої громадськості завдяки неперевершеному письменницькому таланту, дуже швидко опинився в центрі прискіпливої уваги широких кіл. Очевидно, що ніколи ідеї жодного іншого педагога не знаходили настільки активної популяризації і такого масового впровадження, як це трапилося із ним, і у той же час нічий педагогічні погляди настільки не потерпали від нерозуміння та фальсифікацій. Нові часи принесли нам усвідомлення ще одного доволі несподіваного парадоксу: радянська педагогіка, маючи в своїх руках усі першоджерела, підносячи ім'я Макаренка як класика виховання, публікуючи сотнями спогади очевидців його педагогічного тріумфу, начебто на-

саджуючи повсюди його виховні методи, разом із тим, цинічно спотворила вчення педагога відповідно до вимог ідеологічної кон'юнктури; Захід же, відверто намагаючись деполітизувати і осягнути справжній зміст його ідей, прагматично в компаративістській традиції оцінити об'єктивні продуктивні можливості відкритого ним інноваційного методу, надзвичайно мало зробив для апробації останнього.

На наш погляд, саме методологічна безпорадність зашкодила багатьом макаренківським апологетам довести життєздатність винайдені педагогом системи за допомогою її успішного впровадження у практику виховання – результати, як правило, рідко повністю задовольняли педагогічні амбіції послідовників. Зрозуміло, що з цієї ж самої причини постійно поповнюються й лави гонителів педагога. Їх методологічна помилка “вихвачування” і абсолютизації окремих деталей його практики, цитування суперечливих думок поза контекстом, тенденційність в інтерпретації фактів навмисно або несвідомо спотворює істину, змальовує нам образ Макаренка, якого ніколи не існувало. Ми глибоко переконані – у справі адекватного впровадження ідей нашого всесвітньо відомого співвітчизника не має місця компромісам, кожен із апробованих педагогом принципових елементів системи є об'єктивно необхідний і утримує собою як цілісність цієї системи, так і її педагогічну доцільність. “Осучаснення” макаренківського методу може відбуватися тільки в пошуках форм, але ні в якому разі не шляхом вільної інтерпретації його методологічних принципів.

Як бачимо, наука вже доволі гостро поставила на порядок денний комплекс питань, характер яких наш марбурзький колега Гьотц Хілліг образно назвав пошуком “справжнього” Макаренка.

Попереду ювілей – світова гуманістична педагогіка святкуватиме

Вручення сертифікату М.В. Гриньовій (на фото ліворуч) від Т.Ф. Корабльової

Біля пам'ятника А.С. Макаренку в с. Ковалівка

125-й день народження Антона Семеновича. Для кафедри педагогічної майстерності та менеджменту Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка це нагода згадати пройдений шлях, оскільки вона вже давно є загальновідомим центром світового макаренківства.

Ми гостро відчуваємо відповідальність за долю макаренківської спадщини, і це не дозволяє нам залишатися лише дослідниками, а спонукає стати творчими однодумцями автора “Педагогічної поеми”, якоюсь мірою хранителями його ідей. Проте розвивати свої студії кафедрі доводиться в умовах неоднозначної ситуації навколо імені педагога. Наскільки сприятливими або не-

сприятливими є ці умови можна судити з характеру суперечливих тенденцій нинішнього історико-педагогічного знання. Першою із них виступає намагання низки вчених у патріотичному і антикомуністичному захваті відкинути все, що пов'язане з А. С. Макаренком і “канонізувати” інших, на їх думку, більш “національно свідомих” та “незаплямованих” співпрацею із радянською владою представників української освіти. Друга, більш небезпечна, як нам здається, тенденція полягає в надмірному цитуванні, штучному притягненні дослідниками імені А. С. Макаренка до будь-якої педагогічної проблематики. На тлі цих явищ єдине позитивне зрушення пов'язане із демократизацією у вітчизняному суспільстві та освіті, що створила унікальну, ніколи ще не реалізовану можливість послідовно, спираючись на розсекречені архівні і авторські матеріали, встановити істинну сутність педагогічних ініціатив А. С. Макаренка.

Упродовж ряду років в Полтавському педінституті працювала єдина на той час у Радянському Союзі Науково-дослідна лабораторія А. С. Макаренка, яка в рамках ініціативних полтавських учених І. Зязюна, В. Лобурця, В. Пашенка та В. Моргуна провела головну координаційну роботу по об'єднанню макаренкознавців світу. Завдяки цьому, 23–28 вересня 1991 року на установчій конференції в Полтаві була створена Міжнародна макаренківська асоціація (ММА), яку підтримали провідні дослідники ідей Макаренка і педагоги-практики із різних країн: З. Вайтц, Е. Гюнтер-Шельхаймер, В. Ліндер, Г. Хілліг (Німеччина), Ф. Патаки, А. Петрікаш (Угорщина), М. Библюк, О. Левін (Польща), Р. Едвардс (США), К. Мурто (Фінляндія), Г. Расмуссен (Данія), Л. Гордін, А. Фролов, Л. Гріценко, В. Хелемендік, С. Невська, Р. Бескіна, В. Борисенков, Л. Чубаров, В. Опаліхін (Росія),

М. Ярмаченко, Н. Абашкіна, Ю. Львова, П. Лисенко, М. Окса, Б. Наумов (Україна), Л. Пеха, Й. Гашковець (Чехія), Сяо Су, Бі Шуджі (Китай), Б. Клайндіст (Франція), А. Холодюк (Молдова), В. Бойчев, О. Сачков (Болгарія).

Першим президентом ММА був обраний доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПН України М. Д. Ярмаченко. Пізніше асоціацією керували академік І. А. Зязюн і Г. Хілліг (Німеччина), її відповідальним секретарем беззмінно працювала доцент, у подальшому завідувач кафедри педагогічної майстерності і керівник лабораторії А. С. Макаренка Полтавського педінституту, Л. Крамущенко. З 2002 року пост президента асоціації посідає доцент Т. Корабльова (Росія), відповідальним секретарем ММА з цього ж часу працює один із авторів даного матеріалу. За декілька років до створення асоціації, у 1983–1988 роках академік І. А. Зязюн приклав також багато творчості і енергії для заснування унікального музею-заповідника А. С. Макаренка під Полтавою. Очолила роботу по створенню експозиції музею, підбору унікальних експонатів Л. Крамущенко.

Полтавська кафедра прагне утримати пріоритет в пропаганді педагогіки свого видатного земляка, шукає і налагоджує шляхи до діалогу вчених різних країн. Уведення у 2001 році кафедри до складу природничого факультету дало надзвичайно потужний організаційний поштовх її дослідницьким проектам. Міжнародні і всеукраїнські макаренківські наукові конференції з того часу стали щорічними, їх тематика віддзеркалює історію наших пошуків у напрямку збагачення макаренкознавчої проблематики. Ось їх хронологія за понад 10 років: “Досвід А. С. Макаренка і актуальні проблеми виховання молоді” (1998), “А. С. Макаренко і світова педагогіка” (2002), “Соціальний захист дітей: традиції і сучасність” (2003), “Ідеї гуманізації в педа-

гогічній спадщині В. Короленка, А. Макаренка, В. Сухомлинського” (2004), “Педагогічна майстерність керівника освітньої установи: теорія і практика” (2007), “Спадщина А. С. Макаренка і педагогічні пріоритети сучасності”, “Впровадження ідей А. С. Макаренка в управлінні навчальними закладами” (2008), “Спадщина видатних педагогів Полтавщини в міжнародному освітньому просторі” (2009). Присвячувалися пам’яті А. С. Макаренка і наукові форуми останніх років: “Традиції і інновації менеджменту навчальних закладів і реалізація управлінських проєктів” (2010), “Технології управління освітніми установами” (2011), “Управління організацією навчально-виховного процесу в середній і вищій школі” (2012).

Статус координаційного центру зобов’язує макаренкознавців кафедри виступати активними учасниками не лише всеукраїнського, але і міжнародного наукового діалогу. Кафедра неодноразово представляла Україну на зарубіжних наукових форумах: Оломоуц (1988 р.), Нижній Новгород (1992 р.), Москва (1993, 2003, 2008, 2010 рр.), Варшава (1997 р.), Волгоград (2008, 2012 рр.) тощо.

Працюючи в контексті одного з головних завдань ММА – створення наукової біографії А. С. Макаренка, вчені кафедри впродовж 1997–2002 рр. здійснили масштабний науково-дослідний проєкт із пошуку, вивчення і публікації архівних матеріалів про керовану Макаренком колонію. Результатом цієї роботи стала двотомна монографія, що вийшла в 2002 році – “Полтавська трудова колонія ім. М. Горького в документах і матеріалах”. Книга вперше знайомить читача з часом і простором діяльності полтавської колонії, її першими вихованцями і педагогічним персоналом, детально освітлює символи педагогічної віри А. С. Макаренка, в ній дана харак-

теристика становлення і розвитку самоврядності в єдиній виховній системі установи. У архівній частині видання представлено 135 документів, 80 з яких опубліковано вперше. 15 матеріалів, що раніше видавалися в скороченому або спотвореному вигляді, подано максимально повно і автентично. Особливо великий інтерес для дослідників представляють розміщені в книзі 42 авторські тексти А. С. Макаренка.

Одним із ключових питань сучасної науки про А. С. Макаренка є інформаційний дефіцит, викликаний відсутністю повного академічного зібрання творів педагога. Останнє найповніше, 8-томне видання, що вийшло в Москві ще в 1983–1985 рр., макаренкознавчою спільнотою нині майже одностайно визнане ідеологічно і текстологічно застарілим. Суттєвими недоліками, завдяки яким воно не може вважатися повноцінним джерелом для науковців, є тенденційний підбір матеріалів, значне скорочення або підміна авторських текстів, неповнота, неточність і політична заангажованість коментарів тощо. Проте головна хиба цього поважного видавничого проєкту – це нездатність повноцінно представити всю відому спадщину А. С. Макаренка. Свого часу марбурзька лабораторія “Макаренко-ferat”, ставила метою випустити максимально повне і автентичне 20-томне видання творів педагога, але за різних причин припинила свій проєкт на восьмому томі. Розуміючи цей великий борг вітчизняної науки перед світовою історико-педагогічною думкою, макаренкознавча група кафедри розпочала роботу зі збирання, текстологічної обробки, коментування і підготовки до друку макаренківських текстів. Обсяг здійсненого можна проілюструвати такими цифрами: на даний час наш реєстр творів Макаренка сягнув 888 одиниць, серед яких: 180 художніх або публіцистичних творів та підготовчих матеріалів до них, 72 стенограми виступів та інтерв’ю, 542 ділових та особистих листи, 79 різного роду службових документів, 15 записних книжок, дарчих надписів, епіграм тощо. Характерний факт – лише 409 із цих текстів у більш або менш зміненому вигляді присутні у 8-томнику.

Збірки оснащені ґрунтовним науковим апаратом — детальними іменним і географічним показчиками та показчиком установ і організацій. Оригінальність підходу полягала в тому, що кожна особа, географічна назва або установа, що фігурують в книзі, крім посилань на сторінки

Протягом 8 років один із авторів цих рядків активно співпрацює з Управлінням Державної пенітенціарної служби України в Полтавській області, будучи заступником голови Громадської ради при цій установі. Вже традиційним стало проведення щорічних макаренківських педагогічних читань, приурочених до річниць з дня народження видатного педагога, загальна участь з працівниками обласного управління в науково-практичних конференціях.

Як секретаріат Міжнародної макаренківської асоціації зараз кафедра підтримує постійний електронний зв'язок із президентом ММА, доцентом Т. Кораблювою, Російською макаренківською асоціацією та Московським Центром позашкільної роботи імені А. С. Макаренка. Налагодився діалог із Італійською макаренківською асоціацією і макаренкознавчим центром у римському університеті “La Sapienza”, який очолює професор Ніколо Сичіліані де Куміс. Неодноразово кафедра приймала в себе віце-президента і співзасновника італійської асоціації Еміліано Меттіні. Відбувається активний обмін матеріалами із провідним російським макаренкознавцем, старійшиною цієї наукової галузі, віце-президентом ММА, професором Нижегородського педуніверситету, науковим консультантом лабораторії “Виховна педагогіка А. С. Макаренка” А. Фроловим, старшим науковим співробітником Інституту сім'ї і виховання Російської академії освіти, професором С. Невською, віце-президентом ММА, професором Волгоградського інституту підвищення кваліфікації і перепідготовки працівників освіти Л. Гриценко, віце-президентом ММА, Dr. phil. habil., іноземним членом АПН України, керівником лабораторії “Макаренко-реферат” Марбурзького університету (Німеччина) найвідомішим у світі макаренкознавцем Ґьотцом Хіллігом, відомим німецьким дослідником спадщини А. С. Макаренка Е. Гюнтер-Шелльхаймером тощо.

тексту, забезпечувалися точною і детальною науковою довідкою.

У 2009 році даний видавничий проект кафедри знайшов своє продовження. Не припиняючи роботу над пошуком і публікацією архівної спадщини А. С. Макаренка, група дослідників під керівництвом академіка І. А. Зязюна підготувала нову збірку матеріалів про горьківську колонію — “Антон Макаренко: Харківська трудова колонія ім. М. Горького (у документах і матеріалах 1926—1928 рр.)”. Як виявилось, книга подібного формату є досить унікальним явищем не лише для України, але і для світового макаренкознавства останніх років. Вона, як і її попередниця про полтавську колонію, складається з теоретичної частини, архівних документів, коментарів до них і об'ємного науково-довідкового апарату.

Автори проаналізували ключові аспекти педагогічного подвижництва А. С. Макаренка в харківський період існування керованої ним колонії, серед яких: “завоювання Куряжу” як педагогічна проблема, виробничо-господарська і навчальна діяльність колонії, динаміка її виховного колективу, шефство О. М. Горького, педагогічні відкриття А. С. Макаренка, його діяльність по управлінню всіма дитячими інтернатними установами Харківського округу, загострення відносин педагога з керівними освітніми органами і педагогічна криза завершального періоду діяльності колонії. Архівний розділ книги складається із 129 документів та матеріалів преси, серед яких 94 публікуються вперше, а 20 вперше представлені автентично. Крім того, 9 з опублікованих документів безпосередньо належать перу А. С. Макаренка. Детальні наукові коментарі пояснюють історію і обставини створення кожного документа, місце його в житті колонії і зв'язок з іншими архівними джерелами, а головне — розкривають його педагогічний контекст. Ще більш потужним у новому

видання є науковий апарат, що містить близько 430 біографічних довідок і близько 280 довідок про згадані в книзі установи, підприємства, державні і місцеві адміністративні органи, їх структурні підрозділи тощо.

Сучасне макаренкознавство ще не виробило остаточних оцінок щодо трагічних для А. С. Макаренка подій 1927–1928 рр. – причин і характеру його конфлікту з офіційною педагогікою і, як наслідок, руйнування безрецидивної виховної системи Колонії імені Горького. Проте саме цей розділ педагогічної драми Антона Семеновича цілком ймовірно приховує в собі ключ до розуміння найпринциповіших питань щодо його спадку. У протиріччі з чим опинився педагог – дійсністю, часом, ідеологією, політичною кон'юнктурою чи корпоративними амбіціями окремих людей? Принаймні невирішеність подібних питань закриває нам шлях до об'єктивної і однозначної оцінки створеної ним педагогіки.

Як удалося з'ясувати, ключовою обставиною тогочасного педагогічного протистояння А. С. Макаренка є пропаганда і втілення ним власної ідеї про організацію Всеукраїнської дитячої трудової армії з постановкою виховання як "масового виробництва". Половинчастою, але практичною формою реалізації цієї ідеї стало створення Трудового дитячого корпусу Харківського округу. Систематичний пошук у

Відкриття конференції пройшло гучно, як то повинно бути, із святковим настроєм та низкою приємних пам'ятних моментів. Не обійшлося без подарунків та нагород. Далася в знаки багаторічна співпраця Педагогічного університету із Державною пенітенціарною службою України. Полковник внутрішньої служби О. Б. Янчук нагородив спеціальним нагрудним знаком ректора університету М. І. Степаненка, а також оголосив від імені голови ДПтСУ подяки за сприяння діяльності її органів декану природничого факультету, доктору педагогічних наук, професору ПНПУ М. В. Гриньовій, секретарю Міжнародної макаренківської асоціації, кандидату педагогічних наук, доценту ПНПУ А. В. Ткаченку, директору Ковалівського ліцею-інтернату для обдарованих дітей із сільської місцевості імені А. С. Макаренка В. І. Шульзі. Також до ММА було прийнято нових членів, зокрема декана природничого факультету Педагогічного університету Марину Вікторівну Гриньову. Після урочистого відкриття учасники відвідали Ковалівську школу-інтернат імені Макаренка, де було проведено покладання квітів до пам'ятника Антонові Семеновичу, після якого в актовій залі школи-інтернату деякі учасники конференції представили свої доповіді. Другий день макаренкознавці провели цікаво і з користю – працювали 4 секції, доповіді учасників яких розкрили багато граней особистості видатного педагога-новатора. Найцікавішим же був третій день. Конференція набула сутно пізнавального характеру. Учені відвідали Курязьку колонію імені А. С. Макаренка та завод ФЕД у Харкові. Екскурсії, безумовно, були найемоційнішою частиною заходу, гості побачили найсучасніше оборонне виробництво на заводі ФЕД, відвідали музей закладу, у Курязькій колонії познайомилися із побутом та методикою виховання нинішніх колоністів, побували в музеї Макаренка, що функціонує при колонії, мали змогу побачити особисті речі педагога, речі тогочасних колоністів та ще багато цікавих експонатів.

Конференції, присвячені Макаренківським святкам, саме 12, 13 або 14 березня проводяться щорічно із 2002 року. Заходи, приурочені до ювілейних дат, як нинішній, проходяться у значно більшому масштабі, ніж щорічні, із великим представництвом закордонних науковців та членів Міжнародної макаренківської асоціації (ММА). Крім України, на конференції потужно була представлена Росія, також Білорусь, Італія, Азербайджан та Німеччина. До проведення конференції були залучені ресурси Полтавського національного педагогічного університету, Полтавська міська рада, а поїздки на завод ФЕД, харчування там і екскурсії оплатила ►

Державна пенітенціарна служба України. Гостям дуже сподобалася екскурсія до Курязької колонії, на завод ФЕД. Переважна більшість гостей були там уперше, тому пенітенціарна установа та найсучасніший завод оборонного значення справили на них величезне враження.

Антон Семенович завжди користувався принципом *реальних фактів*, він аналізував ситуацію, що була тут і зараз на його очах. Як писав Макаренко: „*Людина не може жити, якщо не матиме завтра якоїсь радості*”, і його завданням як педагога було створити цю радість. Звідси виникло широковідоме твердження про три перспективи: коротку, середню та довгу. Короткою – можуть бути цукерки на завтрашній сніданок, середньою – приріст чисельності худоби через рік, а довгостроковою – закінчення колонії „на відмінно”. Тобто завдання усіх цих перспектив і Макаренка як педагога – зробити привабливим те «завтра», як кажуть, приємне не саме свято, а очікування того свята. Ще одним принципом педагогіки Макаренка була „*спалена біографія*”. Тобто людина, що переступала поріг колонії немов би фенікс народжувалася заново.

Для нашої кафедри це безцінний досвід. Ми відвідали Курязьку колонію, що раніше була Комуною імені Дзержинського. Там зараз функціонує колонія для дітей, починаючи із 6 класу, усього на перевихованні там зараз 200 чоловік, із якими працюють спеціальні педагоги. Ми пройшлися колонією, відвідали загальноосвітню школу, відвідали комп'ютерний клас, тренажерну залу, медичний центр, бібліотеку, ідальню, іли хліб місцевого виготовлення. Нас зустрічав духовий оркестр колоністів, як це любив Макаренко, озайомилися із розпорядком дня колонії, пройшлися майстернями, де вихованці колонії виготовляють піддони для перевезення вантажу. На території колонії є монументи Горькому та Макаренку, працює музей, де є особисті речі Антона Семеновича, прапор комуні імені Дзержинського, тогочасна форма вихованців, зразки продукції, яку виготовляли колоністи раніше. Загалом нам сподобалося, але, полишивши колонію, усе одно відчуваєш якусь внутрішню радість.

На заводі ФЕД раніше колоністи виготовляли фотоапарати ФЕД, а зараз це акціонерне товариство виготовляє деталі для військових літаків. Головний інженер заводу розказав нам про його становлення, провів музеєм Макаренка, що функціонує при заводі. Виробництво процвітає, ФЕД має найсучасніше обладнання, кваліфікованих працівників, силами яких було виготовлено пам'ятник Макаренку, що раніше стояв на вулиці Сумській, а зараз – на території заводу. Це була одна із найцікавіших екскурсій, що справила найбільше враження на гостей.

фондах центральних і регіональних архівів України та Росії, а також аналіз тогочасної періодики, літературних джерел, дозволив встановити майже 400 документально підтверджених фактів, більшість із яких досі невідомі дослідникам. Завдяки цьому, нам пощастило заповнити чергову “білу пляму” в творчій біографії педагога, пов’язану із унікальною у світовій практиці спробою масового перевиховання неповнолітніх. Вражаючий факт – не кидуючи колонії імені Горького і комуні імені Дзержинського, з серпня 1927 по лютий 1928 року Макаренко фактично стає керівником 23 інтернатних закладів Харківського округу, серед яких налічувалося: 10 дитячих колоній, 4 дитячих містечка, 4 дитбудинки, окружний колектор-розподільник, реформаторіум і 3 гуртожитки для працюючих на виробництві підлітків. Загальна кількість підлеглого йому педагогічного персоналу становила 514 осіб, технічного – 409 осіб, чисельність же вихованців сягнула аж 5910 осіб. Історико-педагогічна біографістика не знає подібних масштабів відповідальності.

Іншим постійним напрямом роботи макаренкознавчої групи кафедри залишається пропаганда ідей і творчої спадщини видатного педагога. Викладачі проводять екскурсії для гостей університету в меморіальній аудиторії-музеї А. С. Макаренка, беруть участь в обласних телепередачах, виступають з

відповідною тематикою перед педагогічною громадськістю не лише міста і області, але й інших регіонів України, зарубіжними гостями. На основі укладеного договору надають методичну допомогу Державному музею-заповіднику А. С. Макаренка в с. Ковалівка Полтавської області, останнім часом налагодили плідний контакт з Кременчуцьким педагогічно-меморіальним музеєм А. С. Макаренка.

12 – 14 березня 2013 року на базі Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка відбулася міжнародна макаренківська конференція. Університет уже вкотре гостинно розкрив двері для учасників світового макаренкознавчого форуму та зібрав під своїм дахом близько чотирьохсот науковців із шести країн світу.

Головним організатором конференції виступив колектив кафедри педагогічної майстерності та менеджменту ПНПУ, який вже має досвід проведення подібних заходів. Співорганізаторами – низка вітчизняних та закордонних установ та організацій. Серед них слід відзначити Міжнародну Макаренківську асоціацію (ММА), яка об'єднує макаренкознавців із багатьох країн світу, Інститут педагогічної освіти та освіти дорослих НАПН України, Державну пенітенціарну службу України, Ковалівський ліцей-інтернат для обдарованих дітей із сільської місцевості імені А. С. Макаренка.

У ході конференції працювали науковці з шести країн світу, спілкування було цікавим, і мовних бар'єрів ніхто не відчував, бо перш за все зібралися люди, що вивчають Макаренка, люблять його, хочуть дізнатися більше про нього, захоплені ним.

Крім того, науковці обмінялися книгами, цікавими знахідками, адресами електронної пошти та номе-

На заводі ФЕД у Куряжі

Курязька колонія імені А.С. Макаренка

рами телефонів для подальшої плідної співпраці.

Книги А.С. Макаренка перевидані давно, але в Україні є його „Педагогічна поема”, видана у 2003 році, дійсно якісна та коштовна книга. Всеукраїнська та Міжнародна асоціація А.С. Макаренка ставить питання про перевидання одинадцятитомника Макаренка, де будуть вміщені усі його праці. Наразі йде пошук інвесторів для даного проєкту.

Внучатий племінник Антона Семеновича Антон Васильєв-Макаренко на підсумковій конференції подарував музею при Курязькій колонії чорнильницю, якою користувався Антон Семенович, коли писав „Педагогічну поему” та „Прапори на баштах”.

Марина Гринева, Андрей Ткаченко
Наследство А.С. Макаренко: коллективное исследование кафедры педагогики ПНПУ имени В.Г. Короленко

Не до конца познанный методология Макаренко обусловила разнообразие путей современного освоения его наследия.

Мировое научное сообщество сосредоточено на поиске “настоящего” Макаренко – Человека, который среди других 4-х педагогов изменили способ педагогического мышления XX ст.

Неоценимая роль в этом кафедры педагогического мастерства и менеджмента ПНПУ имени В.Г. Короленко как общепризнанного центра мирового макаренковедения, которая реализует свою миссию в таких направлениях: пропаганда идей и творческого наследия выдающегося педагога – с 2002 г. ежегодно проводятся всеукраинские и международные конференции и др. (создаются музеи, спектакли), осуществляется научно-методическое сопровождение школ; сборы и подготовки к печати макаренковских текстов (объем осуществленного уже достиг 888 единиц).

Очерчено достижения и задания на будущее.

Ключевые слова: пути современного освоения наследия Макаренко, методология решения воспитательных заданий, ответственность украинских ученых перед мировым сообществом.

Marina Hrynova, Andrii Tkachenko
The legacy of A. S. Makarenko: collective experience by the department of pedagogical skills of the Korolenko PNP

Incomplete understanding of Makarenko’s methodology has resulted in a variety of ways for the contemporary assimilation of his legacy.

The global scientific community focuses on the search for the “true” Makarenko, i.e., one of the four educators who managed to alter the pedagogical thought of the 20th century.

The department of pedagogical skills and management of the Korolenko PNP has played an invaluable role in the above, being a generally recognized center of Makarenko studies and implementing its mission in the following directions: propaganda of the prominent pedagogue’s ideas and creative legacy – since 2002, the department has held annual national and international conferences and other events (created museums, organized performances), provided scientific and methodological support for schools; and collection and pre-publication editing of Makarenko’s texts (the volume of the above has reached 888 pages).

The article defines the achievements and the future tasks.

Key Words: ways for contemporary assimilation of Makarenko’s legacy, methodology of educational solutions, responsibility of Ukrainian scientists to the global community.

Тож підводячи підсумки вищезгаданої наукової конференції, варто зазначити її **основні результати:**

- конференція збрала науковців шести країн світу, і це стало свідченням того, що педагогіка Макаренка живе, працює та широко вивчається в Європі та в цілому світі;
- за матеріалами конференції було видано збірку статей, яка допоможе починаючим макаренкознавцям вивчити багатогранний алмаз постаті видатного педагога;
- учасниками було відвідано місця де жив та працював Антон Семенович – колонію імені Горького, Комуну імені Дзержинського та школу-інтернат у Ковалівці, низку музейних установ, присвячених життю Макаренка, що, безумовно, знайде своє відображення у свідомості наших гостей, і вони завжди згадуватимуть Полтаву та Педагогічний університет теплими словами;
- конференція заклала ще одну цеглинку у формування Полтавщини як одного із провідних наукових регіонів України. І підтвердила той факт, що наш земляк – Людина, що увійшла до списку 4 педагогів, що змінили спосіб педагогічного мислення XX ст., Антон Семенович Макаренко не забутий, його пам’ятають, його вивчають, його наслідують!

ПЕДАГОГІКА ШКОЛИ

Борис Жебровський. Будьте як діти!
(з нової книжки „Хочеться вірити”)

Діти — це очі Бога.

У людства залишився один шанс — діти.

Дітей по-справжньому розуміють тільки діти.

*В Конвенцію прав дитини потрібно ще дописати її право
на помилку.*

ПЕДАГОГІКА РОЗУМІННЯ

НАВЧИТИ – ОЗНАЧАЄ ЗРОЗУМІТИ

У статті автор актуалізує найболючіші проблеми сучасної школи. Розкриває причини їх виникнення та на прикладах демонструє „як” і „що” робити вчителям, щоб їх позбутися назавжди. Автор пропонує вчителям опанувати „педагогіку розуміння”, бо вважає, що на сучасному етапі розвитку освіти такі особисті підходи, як педагогіка розуміння, мають стати основою для розвитку дитини, підтримкою її у складний час розвитку нашого суспільства.

Ключові слова: дитяча жорстокість, суїцид, палітра різноманітних змін та їх врахування у навчально-виховному процесі, розкриття здібностей й обдаровань кожного учня, навчання – це розуміння дитини.

Школа – багатовікова консервативна установа. Ніби все як завжди – учителі приходять на роботу і вчать. А учні слухняно ходять до школи і вчаться. Начебто всі виконують свої функції.

Але останнім часом мене хвилює таке питання – чому

ж серед дітей виникають суїциди, і в посмертних записках, залишених ними, вони іноді звинувачують учителів? Скільки ж повинно було накопичитися горя і відчаю, що б так учинити!

Чому стало модним жорстоке ставлення один до одного? Чому Інтернет заповнений відео-фрагментами, де дівчата, а найчастіше саме вони, когось б'ють і знімають це на мобільні телефони? Чому саме серед дівчаток така жорстокість?

Може, така жорстокість від того, що їх не так розуміють у школі і вдома, може, цими діями вони хочуть показати своє „я”, до якого інші байдужі?

З якої причини з'явилися такі явища?

Серце кров'ю обливається від усього цього. Виникає питання – хто ж винен, у чому недопрацювання школи?

Так. У нашій країні і країнах колишнього СНД змінилося соціально-політичне та економічне становище.

Так. Сама школа за останній час зазнала різних змін: з'явилися нові типи навчальних закладів, виникла нова система оцінювання навчальних досягнень, скоротилися програми з багатьох предметів, введена система державного тестування, яка, на жаль, нехтує особистістю того, хто тестується.

Але давайте подивимося на життя дітей. Дорослий світ, як мені здається, „впав у самотність”. Кожен хоче жити добре, мати достаток, і немає часу на спілкування один з одним, немає часу на гли-

Микола ПАЛТИШЕВ

Народний учитель СРСР, автор-герой Всеукраїнського проекту „Педагогічні новатори в Україні”, м. Одеса

боке батьківське спілкування зі своїми дітьми.

Домашній світ багатьох людей змінився. Діти часто чують розмови батьків про гроші, про бізнес. У заможних батьків одні розмови, у людей з меншим достатком – інші. У незаможних батьків – узагалі біда. Не знають, як самим прожити і як же зробити так, щоб їх дитина була й одягнена не гірше інших і вчилася гарно.

Я не знаю батьків, які не хотіли б, щоб їхня дитина була в усьому успішна.

Але. Усе-таки. Можна говорити, що в дітей нестача батьківського тепла. Та й хто сьогодні найчастіше самі батьки? Адже після так званої сексуальної революції дев'яностих і наступних років, батьки помолодшали. Приходить такий юний батько, а його самого виховувати треба, йому самому допомагати треба. Чи готова школа до цього? Чи робить це?

Так. Зараз у школі говорять про консолідацію вчителів та батьків. Проводяться бесіди з батьками. Але найчастіше все це робиться формально. Немає настрою та довіри самих батьків, немає особливої тривоги і в учителів.

Мені здається, що сьогодні в школі повинні бути нові підходи і до навчання дітей, і до взаємодії між вчителями, дітьми та їхніми батьками.

Я це назвав „Педагогіка розуміння”. Саме така педагогіка повинна укоренитися і в школі, і взагалі в нашому суспільстві. Розуміння один одного дорослими. Розуміння дітей та їх особливостей.

Ми повинні розуміти, що сьогодні в школі діти в кожному вчителеві шукають того, що їм бракує вдома – уваги, любові, **РОЗУМІННЯ!** У вчителів чоловіків вони шукають того, що їм хотілося б бачити в татові. У вчительках – жінках вони чекають материнського прощення, доброти і розуміння їх дорослішання. Раніше такого не було.

А як часто ми відкидаємо їх від себе! І часу немає на розмови, та й у самих учителів стоїть проблема виживання.

Адже потрібно розуміти, що ми живемо в світі електромагнітної катастрофи Землі, коли нас оточують різні шкідливі для нас електромагнітні поля. Це і магнітні бурі, і геопатогенні зони, і вплив на нас випромінювань мобіль-

ЩО Ж ПОВИННІ РОЗУМІТИ ВЧИТЕЛІ?

Напевно, те, що діти за останні роки дуже змінилися. Кожен з них хоче бути особистістю, кожен хоче бути вільним, вільним і успішним.

І звичайно, потрібно розуміти, що сучасні діти більш інформовані, ніж учителі. Їх постійне спілкування з комп'ютером виробило у них своєрідне „кліпове” мислення. Нудотні розповіді вчителя на уроці їм нецікаві. Вони звикли отримувати інформацію дозами, порціями. А вчителі як і раніше занадто довго викладають матеріал, занадто непереконлива їх розповідь, бо й сучасної шкільної техніки немає, і самі вчителі в основному представляють із себе тітку чи дядька, які пишуть крейдою на дошці і закликають дітей уважно їх слухати. Часто учні пишуть, що вчителям байдуже, як вони вчаться!

Сьогодні вже всі вчителі бачать, що діти нової формації не визнають авторитету дорослих, що часто вони безграмотні, що вони не прагнуть до отримання системи знань, а володіють лише уривчастою інформацією.

Як пишуть учні, у дітей нової формації інше сприйняття світу. Вони сприймають знання на якісному рівні – цікаву розповідь, цікаві відеопозази, цікаві факти, про які вони ще не дізналися з Інтернету.

Як пишуть учні, ці діти перебувають „на своїй хвилі”. Вони часто зарозумілі, й коли їм роблять зауваження або навчають, то часто вони покійно все це вислуховують і відразу ставлять ті питання, які їм у даний момент цікавлять.

Творчий підхід учителя в спілкуванні з дітьми – це основа основ у формуванні знань! Розуміння особливостей сучасних дітей – це запорука творчого розвитку і дітей, і самих учителів.

Якщо такі діти потрапляють у колектив, де їх не розуміють або де не створена така творча обстановка, то їх таланти зникають. Вони стають покійними „сірими особистостями”, як усі! Іноді вони просто озлоблюються на весь світ.

Але кожна дитина талановита!!! Скільки про це пишуть! Ця фраза вже стала банальною, але, як і раніше, учителі вішають ярлик на дитину – „він не здатний”, „йому цей предмет не цікавий”, „він тупий” (це в кращому випадку).

Чому багато вчителів не намагаються зрозуміти, що навколишній світ змінився. Чому вони не корегують свою особистісну педагогіку згідно з усіма цими змінами.

СВІТ ЗМІНИВСЯ. ЩО РОБИТИ ВЧИТЕЛЮ

Світ змінився, змінилося навколишнє середовище, у якому проходить сьогодні навчально-виховний процес у школі.

Зайдіть в клас, і ви побачите, що часто вчитель тільки передає зміст підручника.

Зайдіть в клас, і ви побачите, що вчитель часто „працює” з тими учнями, хто нормально вчиться. Решта ж просто нудьгують. Їм не цікаво. Та й відчувають вони себе ізгоями – відстаючими. Модним стало давати дітям тестові матеріали. Кожному за його рівнем. Роздав учням якесь тестові матеріали і сиди собі, відпочивай! У школі це називають особистісно орієнтованою педагогікою.

І як же принизливо для учня, коли вчитель йому говорить: – Ти вчисиш на 4-5 балів, відпочивай! У школі таке ж ... І як прикро учневі, коли йому докоряють у незнанні! Адже діти сьогодні горді! Вони не терплять приниження!

А зі скількома приниженнями діти зустрічаються в школі! І все це мимохідь, і все це буденно.

А де ж зацікавленість учителя в тому, щоб підняти рівень свого учня? Чому б не сісти з ним за парту і тут же на уроці не допомогти йому, щоб він таки вийшов на більш високий рівень знань? Адже особистісно орієнтована педагогіка, про яку говорять у школі, і припускає, перш за все, розуміння особливостей кожного учня!

Потрібно розуміти, що одні учні засвоюють матеріал дуже швидко, іншим потрібно це повторювати, третім зачувати. Потрібно знати секрети пам'яті кожного учня і вміти чекати від нього результату, бути дуже терплячим і ВІРИТИ в здатності КОЖНОЇ дитини!

Оцінка і підтримка претензії учня на гарну оцінку – це головне, що повинен робити вчитель! Підтримати учня, пояснити йому незрозуміле, зробити процес навчання для учнів радісним, а не тривожним – ось завдання вчителя ...

Прикладів можна навести безліч. Пам'ятаю, що в новому для мене восьмому класі за першою партою сиділа дівчинка. Сиділа завжди тихенько, як мишка. Я виявив, що вона дуже погано розуміє матеріал. І якось, проходячи по класу під час самостійної роботи, я підсів до неї і запропонував допомогу. Показав, як вирішується одне завдання. Запитав: – Зрозуміла? Вона відповідає: – Ні. Я знову показав, як вирішується це завдання. Запитав: – Ну, як, зрозуміла? Вона відповіла: – Майже, так ... А я їй кажу: – Та не хвилюйся! Може, тобі фізика не буде потрібна в житті! Ти ж дівчина! Та кажу: – А ти готувати вмієш? Вона відповідає: – Так! Питаю: – А борщем по-частуєш? І раптом вона розсміялася і відповіла, що пригостить ...

З цього уроку вона так стала старатися. І я їй допомагав. Бо тоді я їй поставив гарну оцінку. Не за борщ, а за те, що вона зрозуміла і таки якось упоралася з роботою. (Хааа ... а через місяць вона мені принесла борщу ...)

Або інший випадок. Новий для мене дев'ятий клас. За першою партою сидів хлопчина. Він завжди був дуже зосереджений. Усе записував, і я бачив, як він старається. Але тут же бачив, що хлопці його класу не дуже добре до нього ставилися. Та й класний керівник сказала, що він якийсь дивний і „не вписується” у клас.

Я почав спостерігати за ним і побачив, що, на відміну від багатьох, він все правильно виконував. І якось я зважився і викликав його до дошки. Він так ВІДМІННО відповідав, що я сам затих, а хлопці принишкли. Я поставив хлопчикові найвищу оцінку. І так у нас і пішло! Він весь час виявляв старання. Дивився на мене з довірою. Та й хлопці „визнали його”. Стали поважати.

А я ж міг і не розгледіти дитини і розділити думки про неї класного керівника і його товаришів ...

ного телефону і комп'ютера. І ... переплетення аур людей. Адже коли вчитель заходить до класу, то його випромінювання передаються і всім дітям. Якщо вчитель роздратований, то й клас поступово приходить у такий же стан.

А чи можна, як зазвичай, проводити урок під час магнітних бурь? Звичайно, ні! Як ми з'ясували, під час магнітних бурь діти молодшого віку дуже енергійні. З ними важко впоратися. У дітей середнього віку часто підвищується тиск, йде кров з носа, головні болі. А старшокласники в ці дні просто засинають на уроках так, як і ми – учителі.

Чи враховують це колеги, чи все-таки „женуть програму” – виконують навчальний план? Чи пропонує вчитель підняти руку тим, у кого болить сьогодні голова? І чи бачить він, що таких дітей у такі дні більшість?

І чи всі вчителі враховують, що багато дітей страждають неврозамми, у частини дітей вегетосудинна дистонія, астма. І їх неуспішність у навчанні пояснюється не стільки їх лінійно, скільки проблемами зі здоров'ям.

Напевно, кожен учитель повинен знати, що таке Ноосфера, і чому її називають Розумним Космосом. Що несе нам цей „розумний Космос”? (За В.І. Вернадським).

Напевно, кожен учитель повинен знати, що думка матеріальна і поширюється з миттєвою швидкістю... (Учитель, не випромінюй поганих і образливих думок на уроці!)

Напевно, кожен учитель повинен розуміти, що таке краса в світі, і знати, що ознакою істинної краси є число Фібоначчі, або так званий „Золотий перетин”. Ця пропорція лежить в основі не тільки будови пі-

рамід, але і в розташуванні планет Сонячної системи, в основі класичної музики, в основі будови рослин, тварин, Людини, в основі життя Людства і всього живого на Землі (Число Фібоначчі дорівнює 1,62).

Напевно, кожен учитель повинен знати й езотеричні відомості про те, що світ перейшов з епохи Риб до епохи Водолія, що призводить до нових космічних випромінювань, природних та соціальних катаклізмів (М.Н. Реріх, О.О. Чижевський, В.І. Вернадський).

Якщо раніше існувало правило вивчати досвід найбільш успішних і творчих учителів, то сьогодні це пішло зі школи. Нехай не ображаються мої колеги, але, чомусь, дивлячись на багатьох учителів, бачиш, як вони зарозуміло поводяться, як вони самі вважають, що вони все вміють і все знають.

На жаль, найчастіше, критерієм успішності роботи вчителів став не високий рівень знань його вихованців, а вміння вчителя проводити уроки в тиші, щоб був „порядок” на уроці. Але ж творчість найчастіше пов’язана з емоціями і якщо немає бурхливого обговорення якоїсь проблеми, немає спонтанних вигуків, пропозицій, то такий урок просто „мертвий”! Та й такий урок не для дітей нової формації!

Сьогодні дітям потрібні уроки радісні, уроки творчі, уроки, на яких **КОЖНІ ДИТИНІ** комфортно! Діти повинні знати, що їх розуміють, що їх підтримують у всіх починаннях, що **КОЖНОГО** з них люблять!

Як зробити, щоб дитина не страждала від нашого ставлення до неї? Як зробити, щоб учителі розуміли, за яких обставин учень не дуже добре навчається, та як наслідок —

ЯК ЖЕ НАМ, УЧИТЕЛЯМ, ЗРОЗУМІТИ КОЖНОГО УЧНЯ?

Уроки з багатьох предметів найчастіше бувають один раз на тиждень, і навіть імена учнів часто не запам’ятовуєш. Та й учителі найчастіше працюють на півтори ставки, і не для кожного учня знайдеться час, щоб зрозуміти його особливості.

Як зробити так, щоб розкрити здібності й обдаровання кожного учня? Як зробити, щоб після закінчення уроку ти знав, що кожен учень (кожен!) може відповісти на основні питання теми уроку?

Напевно, потрібно знати про кожного учня все! З якої він родини — повна чи неповна сім’я, чи живуть в достатку, які взаємини з батьками, який уклад у сім’ї — демократичний чи авторитарний?

Потрібно знати його секрети пам’яті і вміти чекати результатів.

Потрібно розуміти, який у дитини природний темперамент, і не „ламати його під усіх”, а дати йому проявити себе.

Потрібно завжди, завжди, завжди вселяти в нього віру, що він такий **ЄДИНИЙ** і **НЕПОВТОРНИЙ** у всьому світі! Що він талант!

Потрібно завжди вселяти віру в учня! Потрібно завжди вірити в здібності кожного учня! І знати, що якщо він відстає у навчанні, то не він винен, а сам учитель не зрозумів свого вихованця!

Як усе буденно! Як багато про це пишуть! А як же це зробити реально?

Пам’ятаю, як мама одного учня якось мені сказала, що він за знаком Зодіаку Скорпіон і що якщо я буду його хвалити, то він все буде робити правильно. Я жахнувся — а за що його хвалити, адже він мені не дає нормально проводити уроки! Але я почав його хвалити. І диво! Він так став старатися та захотів стати моїм другом! Начебто і дрібницю я робив — просто хвалив.

Потім я вже сам почав дивитися в деяких учнів їх знаки Зодіаку. І мені це допомагало. А потім я взагалі ознайомився з нумерологією і дізнався колір аури кожного учня і його характеристики. І це допомагало.

Так як же бути? Як зрозуміти особливості кожного учня? Адже досі залишається проблемою взаємовідносини вчителів з учнями молодших класів, коли вони переходять від однієї вчительки відразу до декількох вчителів. Та й перехід учнів з 9 класу в 10 до нового вчителя — це теж призводить до незрозуміння деяких учнів.

Дітям потрібно завжди бути впевненими, що кожного з них люблять! І часто, отримавши погану оцінку, учень переживає і думає, що його не люблять...

Напевно, потрібна копійка робота вчителів. Напевно, на допомогу вчителям-предметникам, потрібно створювати дуже коротку картку особливостей учня. У ній, напевно, повинні бути такі його дані: склад сім’ї, соціальне становище сім’ї, емоційний психологічний тип учня, реакція на магнітні бурі, знак Зодіаку, системне захворювання.

Напевно, потрібно проводити малі педради, на які запрошувати вчителів-предметників і розбирати особливості проблемних дітей. Якщо раніше вважалося, що проблемні діти найчастіше з соціально незабезпечених сімей, то останні роки до них стали відносити і дітей з родин багатих батьків.

Проблемним дітям не вистаєє розуміння!

Як багато підлітків писали мені в Інтернеті розпачливі листи, у яких скаржилися на батьків, на вчителів, на світ дорослих! Як багато дітей довіряли мені свої таємниці — і вірші, і просто свої розповіді. Як багато дітей мені говорили, що допомагають мені в роботі по кабінету тільки через те, що це я ... Адже приходили і по суботах, неділях і навіть протязгом усіх канікул ...

Як багато дітей скаржилися на те, що вчителі байдужі до них!

Нещодавно я видав книгу під такою назвою „Педагогіка розуміння”.

У книжці розглянута Педагогіка розуміння як система, як процес, як результат.

Деякі школи придбали їх для кожного вчителя. Деякі збираються проводити педагогічні ради з цієї тематики.

Мені здається, що для того, щоб сьогодні вчити сучасних учнів, повинна панувати у всіх відносинах з дітьми і колегами саме педагогіка розуміння!

не дуже гарно ставиться до вчителя?

Як же переконати сьогодні вчителів, що навчати потрібно не всіх разом, а разом з усіма кожного учня! Кожного!

Як переконати вчителів, що від наших повчань та зауважень учням слід переходити до конкретної допомоги кожному учневі?

Навчити – це значить зрозуміти! Зрозуміти – це значить уміти прожити, уміти чекати, уміти радіти

успіху кожного. Розуміння виходить з віри у велике творіння Природи – наших дітей. Віри в їхню неповторність і незвичність кожного!

Я переконаний, що жорстокість, яка має прояв у школі, страшні події, коли дитина закінчує своє життя самогубством, виникають тоді, коли ми просто за недостатністю часу не помітили, що якась дитина вважає, що її не розуміють, що не бачать, як вона страждає від того, що їй здається, що її не поважають та не люблять!

Тому Педагогіка розуміння має стати основою основ розвитку сучасної школи.

Педагогіка розуміння – це система, це процес, це результат.

Педагогіка розуміння – це система, яка закладена і у відносинах між учителем та учнем, і у формуванні нових знань, які створюються на основі доступності для кожного учня, і в гуманному оцінюванні досягнень кожного учня. Так. Ми маємо критерії оцінювання досягнень учня, але ж ми маємо відчувати і те, що кожний учень прагне отримати найкращу оцінку своєї діяльності. Тому, бажаючи створити позитивний клімат у стосунках з учнем, можна виставляти оцінку „авансом”, „на майбутнє”. Тоді й учень починає на цю оцінку сам працювати, а наше завдання допомогти йому в його прагненні.

Педагогіка розуміння – це процес. Процес, який продовжується все шкільне життя в учня та вчителя.

Педагогіка розуміння – це результат створення людини чесної, порядної, вихованої та грамотної в рамках його можливостей та інтересів.

Не може існувати школа, якщо учень протягом усього свого життя збереже почуття того, що у школі його не розуміли, не поважали, не підтримували його особистих інтересів та нахилів.

На сучасному етапі розвитку освіти такі особисті підходи, як педагогіка розуміння, мають стати основою для розвитку дитини, підтримкою її у складний час розвитку нашого суспільства.

Тому пропоную вчительським колективам сідати за широкий стіл та постійно обговорювати питання Педагогіки розуміння.

Може, такий підхід і створить умови, за яких зникне жорстокість, причиною якої є таке коротке слово – нерозуміння!

Николай Палтышев

Педагогіка розуміння. Научить – значит понять

В статье автор актуализирует самые болезненные проблемы современной школы. Раскрывает причины их возникновения и на примерах демонстрирует „как” и „что” делать учителям, чтоб от них избавиться навсегда. Автор предлагает учителем овладеть „педагогикой понимания” ибо считает, что на современном этапе развития образования такие личные подходы, как педагогика понимания, должны стать основой для развития ребенка, поддержки его в сложное время развития нашего общества.

Ключевые слова: детская жестокость, суицид, палитра разнообразных изменений и их учет в учебно-воспитательном процессе, раскрытие способностей и одаренностей каждого ученика, обучение – это понимание ребенка.

Mykola Paltyshev

Pedagogics of Understanding. Teaching Means Understanding

The most acute problems of modern school are highlighted. The reasons of the arising of the latter and the ways of solving those are shown for the teachers to get rid of the problems. Teachers are suggested to master „ pedagogics of understanding” due to the role of the personal approach on the modern stage of education development. The mentioned method must become the background for child’s development and support in the complicated period of our society development.

Key Words: child’s cruelty, suicide, variety of changes and their role in education process, revealing student’s personal abilities and talents, teaching means understanding children.

СОДЕРЖАНИЕ ОБРАЗОВАНИЯ

КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ СПОСОБНОСТЕЙ СУБЪЕКТА УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Педагогіка
школи

В статье раскрывается понимание автором категорий содержания образования, в частности содержания школьного образования и содержания обучения. Сделана попытка представить концептуальный подход к определению содержания образования и содержания обучения.

Ключевые слова: содержание образования, содержание обучения.

УДК 159.923.38:
37.011.33

Размышляя над вопросом развития способностей человека, неизменно возникают *три вопроса*:

1) как распознать (диагностировать) способности (причем границы распознавания имеют тенденцию к их возрастному снижению)?

2) какими техниками, технологиями, методиками их развивать?

3) каким должно быть содержание образования, чтобы способствовать развитию способностей? И в дополнение к предыдущему вопросу: как построить систему содержания образования, чтобы способности имели непрерывный характер развития?

Все эти вопросы, безусловно, важны и актуальны, поскольку они возникают на каждом новом витке развития образования, предлагающего каждый раз новые педагогические парадигмы. Раз так, значит, единственно верного ответа на них нет и вероятно, что он не будет найден. Вместе с тем, необходимо отметить, что содержание образования является одним из важнейших факторов и условий для раз-

вития способностей индивида, поскольку оно является в этом процессе материалом для их развития. Именно поэтому содержанию образования уделяется значительное внимание исследователей-педагогов, изучающих механизмы развития способностей индивида.

Педагогика известна своим консерватизмом и рецептурностью. Причем, независимо от предлагаемой парадигмы образования, вариантов которой, на самом деле не так уж и много (субъект-объектная, субъект-субъектная, субъект-объект-субъектная), в них кроются конкретные указания и рекомендации для их реализации. Вместе с тем невозможно разработать рецепты на все случаи педагогической практики. Следовательно, стоит искать другой подход, который должен быть по своей сути

**Людмила
БУРКОВА**

Заместитель
директора по
научно-организа-
ционной работе
Института одаренного ребенка
НАПН Украины,
доктор педагогических наук

Директор школи, ліцею, гімназії № 2 2013

универсальным и удовлетворит педагогические цели, согласующиеся с задачами развития способностей у субъекта учебной деятельности.

Так сложилось в традиционной педагогике, что содержание образования является стержнем в учебной деятельности его субъектов. Это привело к тому, что оно стало определяющим не только в вопросе чему учить, но и что оценивать. Критики в адрес парадигмы знаний на сегодня достаточно. Поэтому мы не станем останавливаться на этом вопросе. Вопрос в другом, а что взамен этой традиционной идеи предложить и как спроектировать в учебную деятельность?

На сегодняшний день предлагаются взамен идеи подхода, базируемого на знаниях, личностно-ориентированный, компетентностный, контекстный, дифференцированный (в их различных модификациях). Идеи данных подходов на самом деле не новы, они декларируют решение задач, связанных с развитием субъекта в образовательной среде. Между тем, методологические пути и методические системы реализации этих идей разворачиваются все на том же традиционном подходе. Логика такого процесса опирается на опредмечивание учебных результатов. То есть, когда встает вопрос: что измерять в результате осуществления субъектом учебной деятельности и в каких единицах, то неизменно возвращается формула знаний, умений, навыков и плюс какие-то дополнительные показатели, которые имеют достаточно сложный инструмент для измерения, поэтому, они сводятся к известным и понятным для практики все тем же ЗУНам. Выходит некий замкнутый круг. Но если поставить вопрос о том, зачем нужны знания, умения и навыки, то начнутся затруднения и путаница в вариантах ответов. А ведь очевидно, что человек пользуется ими для решения в жизни, различных видах своей деятельности задач. Следовательно, знания, умения и навыки являются тем материалом, который используют для решения классов задач. Отсюда, результаты обучения выявляются в способности (здатності) индивида решать

определенные классы задач. Тогда для их решения индивиду нужно овладеть необходимой системой компетентностей, что можно обозначить как самый общий конечный результат обучения.

При таком подходе содержание, на котором осуществляется процесс образования, получает функцию учебного материала, который имеет динамичные характеристики: вариативности, гибкости, подвижности, что проявляется в постоянном развитии. При этом содержание должно фиксировать не некоторые константы, т.е. параметры порядка, которые сохраняют общечеловеческие (духовно-нравственные) ценности, культурное наследие и традиции, а фундаментальные научные достижения. При этом последнее имеет развитие и потому является отнесительной константой.

Что же происходит с содержанием на современном этапе образования? Полагаем, что содержание обучения, как одна из приоритетных категорий в содержании образования, упрощена и реализуется достаточно формально и линейно. Преобладание формального содержания имеет такое же формальное отношение к развитию субъекта. А именно, усваивая, точнее запоминая содержание обучения ситуативно-прикладного характера, развивается память, поскольку она обретает доминирующую функцию в процессе обучения. Следовательно, развитие способностей у субъекта учебной деятельности скорее оказывается побочным продуктом, нежели планируемой целью и результатом педагогической деятельности.

Вопрос о том, какое содержание образования способствует развитию способностей, адресован не столько к наполнению формальными сведениями, сколько к целевой функции образования. Здесь стоит проанализировать, что подразумевают исследователи под содержанием образования. Самое общее определение: **„Содержание образования – фундамент базовой культуры личности”** – имеет широкий контекст понимания данной категории. Во-первых, следует уточнить, что входит в базовый фундамент культуры личности. Чем, какими

особенностями он определяется? При этом необходимо учитывать, что существуют не только виды культуры, но и, к примеру, этнические, религиозные и пр. оттенки их содержания. То, что для одного народа является фундаментом, у другого может не приниматься во внимание или получить обратный эффект. Потому такое определение является метафорным в понимании содержания образования.

Педагогическая энциклопедия [4] предлагает определение: „*Содержание образования – совокупность систематизированных знаний, умений и навыков, взглядов и убеждений, отражающая определенный уровень развития познавательных сил и практической подготовки*”. Остается непонятным, каким образом совокупность систематизированных знаний, умений и т.д. отражает уровень развития познавательных сил и практической подготовки. Из определения также неясно ЗУНы, взгляды и убеждения – понимать как субъектные приобретения или извне заданные детерминанты? Тогда каким образом они могут отражать уровень развития познавательных сил?..

Научным изучением проблемы формирования содержания образования занимались такие исследователи, как Ю. Бабанский, М. Данилов, В. Леднев, И. Лернер, М.Скаткин и др. [1, 2, 3]. Поиск оснований для формирования содержания образования отображал различные педагогические идеи, реализующие одну из функций в школьном образовании: социальную, культурную, мировоззренческую, систематизирующую научные знания, развивающую субъекта учебной деятельности. В таблице 1 представлены некоторые определения содержания образования.

В данных определениях прослеживается целевая направленность содержания. В одном случае оно обозначает функцию развития личности, в другом – доминирует функция социальной адаптации и деятельностный опыт познания.

Социальная сущность содержания образования проявляется в том, что индивид, используя общечеловече-

ский и ментальный социальный опыт, накопленные человечеством знания, опыт деятельности он использует в своей жизнедеятельности в двух плоскостях: 1) для обеспечения собственного благополучия, благополучия ближайшего своего социального окружения (семьи, родственников, друзей); 2) предыдущая направленность проецируется и является составляющей благополучия общества в целом.

Интересно отметить тот факт, что содержание образования понимается авторами не как некий набор сведений, информации, а отмечается развивающая функция, т.е. подразумевается его воздействие на формирование социально-культурного опыта, деятельностных характеристик. Вместе с тем, авторы, указывая на существенное наполнение содержания образования,

Таблица 1

Определения содержания образования	
Авторы	Определения
В. Леднев, Ю. Бабанский	Содержание образования – это часть общечеловеческой культуры, предъявляемая индивиду для усвоения, отобранная и структурированная таким образом, чтобы ее усвоение направляло и детерминировало развитие личности соответственно целям воспитания[1], [3].
И. Лернер	Содержание образования – это педагогическая адаптация системы знаний, умений и навыков, опыта творческой деятельности и эмоционального отношения к миру, усвоение которого обеспечивает развитие личности.
В. Краевский	Содержание образования воплощает в себе социальный опыт, подготовленный для передачи подрастающим поколениям... содержание рассматривается в единстве следующих аспектов: <i>социальной сущности, педагогической принадлежности содержания образования и системно-деятельностного способа его рассмотрения</i> [2].

не определяют его как некую систему и системообразующую функцию для развития индивида.

В определении И.Я. Лернера положительным есть то, что предполагается проектирование содержания образования на развитие личности и включен опыт творческой деятельности, что немаловажно для развития способностей. Вместе с тем, непонятно, каким образом строится система знаний, умений, навыков, что она отражает. Эмоциональный компонент, суженный до отношения к миру, на наш взгляд, подменяет истинную систему ценностей, благодаря которой формируется не только эмоциональное отношение к миру. Позволим себе напомнить, что Дж. Равен считает ценности человека (его ценностные ориентиры) фундаментом в формировании успешной деятельности индивида, развитии его компетентностей. Они являются внутренними, порой неосознанными стимуляторами или, напротив, торможением в достижении результатов деятельности. Отсюда, содержание образования должно включать ценностные ориентиры не противоречащие общечеловеческим (или абсолютным по Н. Лосскому) ценностям, которые дифференцируются в ментальные и социальные ценности человека.

На наш взгляд, достойны внимания, в приведенных определениях содержания образования, такие понятия, как опыт человечества, его культура, опыт деятельности, достижения науки, техники. Вместе с тем, эти составляющие должны быть отобраны и организованы таким образом, чтобы формировать механизмы дальнейшего развития человеческой цивилизации, совершенствуя разные области бытия, не нарушая целостности духовно-нравственных устоев, являющихся непременным условием существования человека.

Итак, проанализировав определения содержания образования, можно сказать, что необходимыми и самыми общими его составляющими являются, по мнению исследователей, ценностный аспект, культурологический, интеллектуальный, которые отражают социальный опыт человечества.

Понятие „содержание образования” начинается с понимания того, что собой представляет образование. Образование обычно понимается в двух аспектах: 1) как процесс; 2) как продукт (результат) процесса формирования ума, личностных характеристик, физических способностей человека. Мы рассматриваем в данном случае содержание образования в связи с наполнением процесса, который способствует и обеспечивает развитие человека, его духовного и физического потенциала, его способностей. Образование, которое не приводит к развитию способностей человека, является пустым и непродуктивным. Поэтому и в дальнейшем определяя, каким должно быть содержание для школьного образования, подразумеваем то, что оно непременно должно способствовать развитию способностей субъекта образовательного процесса.

Определение содержания образования начинается с понимания и четкого выделения целей образования и, соответственно, ожидаемых результатов, точнее, в чем они будут выражаться. Цели образования должны содержать в себе ответы на вопросы: для чего нужен тот или иной уровень образования и что он даст индивиду для его дальнейшей реализации в жизни? Целевая направленность позволит определить ожидаемые результаты.

Из опыта образовательных целей для среднего образования были – всесторонне развитая личность, под которой подразумевалась сумма умственного, нравственного, физического, трудового, эстетического воспитания. Со временем стало понятно, что арифметические действия в развитии личности «не работают», а в школе все сводилось к приоритету умственного воспитания. Интенсивность информатизации общества привнесла в образование процессы технологизации, компьютеризации, которые также отразились на целях образования.

В последних документах (Закон Украины об образовании, Закон Украины о дошкольном образовании, Закон Украины о среднем образовании и т.д., Государственный

стандарт общего и среднего образования) отражена направленность содержания на социализацию индивида, формирования у него различных компетентностей, которые основаны на формировании общечеловеческих и национальных ценностей, научности и систематичности знаний, социального становления человека, развитие способностей и пр. Такая направленность содержания образования достаточно широкая и не дает конкретных целевых ориентиров, которые способствуют структуризации содержания образования. Напомним, что дисциплинарный подход в содержании развивает идею содержательной дифференциации, при этом интеграция так и не осуществляется, что делает содержание набором различных бессвязных сведений и понятий. Оппоненты могут возразить, что на современном этапе ориентирами для отбора и структурирования содержания служат компетентности. С ними также необходимо разобраться.

Сложилось впечатление, что компетентности собирались, чтобы оправдать изучение предмета. При этом на межпредметном уровне они характеризуются явной разрозненностью. А значит, неопределенностью в общности целей. Такой подход подчеркивает эффект обслуживания учебного предмета, но никак не ориентированность на субъекта учебного процесса. Возникают вопросы: если мы ратуем за воспитание цельной личности, то может ли такое содержание образования (выявленное на уровне компетентностей) этому способствовать? То есть каждая дисциплинарная „линия” направлена на формирование определенных компетентностей. При этом остается непонятным, где и как компетентности пересекаются, где применяются индивидом? Что они дают в настоящее время и в перспективе? Может ли по такому принципу построенное содержание обучения (предметное) формировать фундаментальные знания? Вопросы при этом не исчерпываются. А значит, нужно искать иные подходы к определению содержания образования, ориентируясь, прежде всего на цели образования.

Четкое представление того, каким должен быть результат воспитания, будет способствовать определению содержания образования и компетентностей для субъектов. Мы не ставим себе задачу в данной статье определить такой результат, поскольку это требует специального изучения вопроса, но возьмем на себя смелость высказать предположение, что содержание образования (допрофессиональное) **должно отражать целостную картину мира, которая включает системы: ценностей** (нравственную: общечеловеческую, этническую или ментальную, культурную, научную; эстетическую, интеллектуальную); **фундаментальных научных знаний**. Итак, содержание образования должно иметь целостный характер. Целостный, при этом не адекватен пониманию *закрытой* системы. Поскольку система образования является открытой системой, т.е., способная к постоянному развитию, следовательно, ее содержание отражает такую характеристику, а константой остается целостность картины мира. Известно, что мир многогранен и все охватить практически невозможно. В связи с этим надлежит вывить те вершины в картине мира, которые являются определяющими, ведущими в развитии человеческой цивилизации.

Что касается процесса осуществления образования, то картина мира во всем ее разнообразии должна воспроизводиться в причинно-следственных связях и системной организации знаний. Естественно, что все многообразие картины мира и ее исторический процесс в деталях невозможно охватить. Но с позиции современных знаний можно совершенно точно определить основные направления, пути развития человечества (в культуре, науке, искусстве).

Систематизация накопленных человечеством знаний о планете, вселенной, человеке способствует воспроизведению целостной картины мира (мироздания) в его эволюционном движении. Истинное познание картины мира способствует пониманию и самостоятельному установлению причинно-следственных связей, анализу процессов с ними связанных. И

далее позволяет человеку двигаться в направлении углубления познания картины мира или его составляющей, осознавая возможные техногенные и нравственные последствия в разных видах деятельности. Целостное представление о мире, в котором существует человеческая цивилизация, требует обобщенных, связанных в единую систему сведений, но не разрозненного предметного содержания, что стало уже обычным для нашего образования.

Естественно возникает вопрос как интерпретировать картину мира в дошкольное образование и дифференцировать в школьное. Это отдельная проблема, требующая тщательного изучения. Но все же некоторые соображения изложим. Автор полагает, что в дошкольном детстве достаточно узнать самые общие представления о мире, в котором живет человек, при этом, полагая, что нравственные основы должны быть определяющими. То есть направленность на развитие ценностей, а конкретнее, абсолютных ценностей в дошкольном детстве должно быть фундаментом. Именно они являются основой социализации индивида. Это не означает, что их формирование останавливается. Более того, они формируются, поддаются изменениям на протяжении всей жизни человека, поскольку человек является социальным существом, а социальное взаимодействие характеризуется динамичностью, поэтому является естественным процессом постоянного развития социальных ценностей, в то время, когда абсолютные ценности остаются неизменными и могут человеком познаваться в опыте чувств и действий.

В то же время познание мира в дошкольном детстве не ограничивается лишь развитием нравственных категорий, происходит познание мира. Преимущественно этот процесс остается созерцательным, имеет формы наблюдения, опытов, экспериментов. Их направленность сохраняет общую ориентацию на причинно-следственные связи природных явлений, физических, биологических свойств живого и неживого мира.

В школьном обучении картина мира из единого общего представления должна постепенно дифференцироваться, но при этом сохраняя внутренние содержательные связи. Такой подход соответствует разработанному В. В. Давыдовым, когда каждая новая «клеточка» знания связана с предыдущей, проектируется в последующую и осуществляется диалектическое движение от общего к конкретному и обратно — от конкретного — к общему или «восхождение от абстрактного к конкретному». Традиционно в школе сохраняется предметная основа обучения, что делает содержание (информацию предмета) основным. На взгляд автора, содержание обучения в таком виде сужает познавательные, а значит, развивающие возможности самого процесса обучения. На этот факт обращают внимание многие ученые в последнее время. Именно поэтому школьное образование в своих целях делает попытки выйти на компетентностный подход. Это плохо получается, когда осуществляется привязанность к предметному содержанию, т.е. к учебному материалу.

Здесь следует обратиться к пониманию категорий компетентностного подхода: компетенции и компетентности. Не углубляясь в анализ понятий, ретроспективу их развития, автор изложит свою позицию, которая освещалась в публикациях, посвященных этой теме. Компетенции отражают, на наш взгляд, систему требований к осуществлению определенных видов деятельности. Поскольку всякая деятельность сопряжена с решением определенного класса задач, то, следовательно, компетенции, требуют умения их решать. Компетентности относятся к личностной потенции субъекта деятельности и проявляются как его способность решать определенный класс задач. Таким образом, результат обучения должен выявляться в виде соответствия субъекта процесса обучения, сформированных у него компетентностей определенным компетенциям, которые являются целями обучения, а в результате получения среднего образования — целям образования.

В современном обучении делаются попытки соединения, по сути, не соединяемого в таком виде содержания обучения. То есть появляются интегрированные предметы, которые должны иметь функцию межпредметности. Возникает вопрос, зачем нужно было дифференцировать настолько, чтобы потом искать пути соединения для получения понимания отдельных частей? Это напоминает детскую игрушку калейдоскоп, когда каждый, кто в нее посмотрит, увидит свою картинку. А устойчивой основы для построения общей, целостной картинки нет. Вряд ли такое содержание обучения будет способствовать развитию способностей ребенка, подростка, юноши, ведь субъектам учебного процесса в каждом отдельном предмете нужно строить отдельную систему. Получается сколько предметов, столько систем. О какой целостной картине мира можно говорить? Значит, нужно искать иную систему для определения содержания обучения, которая бы способствовала, во-первых, формированию целостной картины мира; во-вторых – развитию обобщенных способов познания, которые прокладывают путь к выявлению и развитию способностей субъекта учебной деятельности.

Исходя из того, что учебный процесс имеет деятельностные характеристики, требует от субъекта включенности в деятельность, направленную на познание, следовательно, обучение должно обеспечить его инструментарием познания, что собственно, и должно составлять характеристики компетентностей ученика. Отсюда, **содержание обучения должно включать систему способов познания целостной картины мира.** Способы познания приобретаются путем решения системы задач, собственных для определенной области знания. Продвижение в способах познания может осуществляться по мере возрастающей самостоятельности. При таком условии появляется возможность воспитания и проявления индивидуального стиля познания, мышления, а значит, проявления и развития спо-

собностей субъекта учебной деятельности.

Таким образом, рассматривая содержание образования как такое, которое отражает целостную картину мира, а содержание обучения – механизм и инструментарий освоения целостной картины мира, процесс образования будет ориентирован на реализацию системного и деятельностного подходов, которые способствуют раскрытию и развитию потенциала способностей индивида в условиях школьного обучения.

Данный подход изложен в концептуальном виде и предполагает проведения специального исследования.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Леднев В. С. Содержание образования: сущность, структура, перспективы. [учебн. пособие. Изд. 2-е пере раб.]/ В.С.Леднев.– М.: Высшая школа, 1991. – 224 с.
2. Краевский В. В. Содержание образования: вперед к прошлому. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://kraevskiyv.narod.ru /papers / co 2001.htm>
3. Педагогика [учебное пособие для студентов пединститутов] / Под ред. Ю. К. Бабанского. – М.: Просвещение, 1983. – 608 с.
4. Российская педагогическая энциклопедия. [В 2-х т.] / Т.2.: – М.: БРЭ. 1999. – С. 349.

Людмила Буркова

Зміст освіти як чинник розвитку здібностей суб'єкта навчальної діяльності
У статті розкривається розуміння автором категорій змісту освіти та зокрема зміст шкільної освіти, зміст навчання. Зроблена спроба представити концептуальний підхід до визначення змісту освіти та змісту навчання.

Ключові слова: зміст освіти, зміст навчання.

Liudmyla Burkova

Education Content as a Factor of Developing Capabilities of the Subject of Educational Activity

The categories of education content and school education in particular are described. An attempt to present a conceptual approach to defining the content of education and teaching was made.

Key Words: education content, teaching content.

ЧИ НАВЧАЄ ЗДОРОВ'Ю „ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНА” ОСВІТА?

Незважаючи на певні кроки в реалізації здоров'язбережувальної освіти, стан цілісного здоров'я суб'єктів освітнього процесу залишається незадовільним. Як показало наше дослідження, для більшості школярів характерні негативні установки по відношенню до феномену «здоров'я», орієнтованість на здоров'я лише як на відсутність хвороби або результат лікування. Така внутрішня картина здоров'я не дозволяє формувати в них валеологічну, аутотерапевтичну компетентність.

Педагогічна терапія орієнтована на наповнення освітнього процесу ресурсом психосоматики, тілесності, суб'єктивності, привернення уваги до важливості зміцнення холістичного здоров'я як умови підвищення якості життя.

Вікторія ЛИКОВА

Доцент кафедри теорії та методики практичної психології Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського, м. Одеса, кандидат педагогічних наук

Ключові слова: здоров'я, холістичне здоров'я, здоров'язберегаюча освіта, цілісний освітній процес, педагогічна терапія, психосоматика, тілесність.

Глобальним викликом перед сучасною освітою і є пошук і реалізація екологічних шляхів наповнення педагогічного процесу *саногенними та вітальними цінностями і практиками, засобів зміцнення та поповнення ресурсів цілісного здоров'я його суб'єктів.* Вирішення цього завдання є умовою підвищення якості освіти та якості життя як окремої людини, так і суспільства в цілому.

Варто визнати, що деякі кроки із реалізації здоров'язбережувальних стратегій, концепцій „охорона здоров'я здорових”, „здоров'я через освіту” здійснюються, що відображено в державних документах. Україна приєдналася до Європейської мережі шкіл сприяння здоров'ю, концептуальним підґрунтям якої є теза про те, що всі діти ма-

ють право навчатися в школах, що сприяють зміцненню здоров'я. Тому в багатьох вітчизняних загальноосвітніх закладах активно запроваджуються різноманітні профілактичні програми. Але разом з тим, освітня практика, медична статистика вже довгий час демонструє протилежні, здоров'явитратні тенденції. Цей дисонанс викликає занепокоєність та потребу в пошуках засобів, які б допомогли його зняти.

Освітнє середовище, з одного боку, є вагомим засобом впливу на стан цілісного здоров'я учнів і педагогів, з іншого – насичене яскравими прикладами ставлення до здоров'я, моделями відповідної поведінки. Саме в освітньому процесі можна створити умови для формування базової для кожної людини компетенції

здоров'язбереження та самоцілення (валеологічної, аутотерапевтичної компетентності), холістично-екологічних цінностей та установок. При цьому важливо ставитися до здоров'я не як до самоцілі, а усвідомлювати його як умову й засіб підвищення якості життя.

У психолого-педагогічній теорії досліджуються питання підготовки педагогів до реалізації здоров'язбережувальних та валеологічних підходів (Г. Апанасенко, І. Баєва, О. Бондаренко, Б. Долинський, В. Колбанов, Л. Татарнікова, О. Філіп'єва та ін.), розробляються відповідні освітні технології (А. Маджуга, В. Пузиревський, М. Смірнов та ін.).

Наше міждисциплінарне дослідження відбувалося в проблемному полі „здоров'язбережувальної освіти”. Його предмет – **педагогічна терапія в освітньому процесі**. Ми розглядаємо її як форму та засіб психолого-педагогічного супроводу освітнього процесу та розвитку його суб'єктів та водночас як модель сучасної інтегративної психотерапії [5].

Дослідження ґрунтується на низці методологічних підходів, одним з яких є *холістично-екологічний*. Його важливим аспектом є орієнтація освітнього процесу, педагогів та психологів на біопсихосоціодуховну модель людини та її розвитку, психосоматику, холістичне (цілісне) здоров'я. Ці категорії поки ще не прижилися в педагогічному дискурсі або навіть викликають скептичне ставлення. Тілесність як феномен витеснена або забута в освітньому процесі, хоча постійно впливає на нього та його результати. Психотерапевтичні надбання поки є чужими для освітнього простору. Одне із завдань нашої науково-практичної діяльності – відкрити їх для освітнього процесу та зробити корисними для його суб'єктів.

Деяка частина науково-педагогічних праць та практичних освітніх заходів в означеному полі здоров'язбереження спрямовані на окремих вид здоров'я (частіше всього – на фізичне) та носять вузькодисциплінарний характер.

Водночас, варто підкреслити, що багато дослідників привертають увагу до **важливості вивчати здоров'я як цілісний, багатомірний стан людини** (Г. Апанасенко, В. Романенко тощо). В контексті освітнього процесу розгля-

дають індивідуальне здоров'я вчителя, взаємозумовленими складовими якого є фізичне, морально-духовне, психічне, соціальне, професійне здоров'я [3].

Педагогічна терапія спрямована на актуалізацію проблеми збереження та поповнення ресурсів саме холістичного здоров'я, оскільки людина є цілісністю. Здоровий розвиток людини – це розвиток, інтенцією якого є інтегрованість усіх сфер (розумової, емоційної, тілесної). Виникнення проблем у будь-якій з них скоріше за все вплине на інші, на соціальну компетентність людини, на якість її життя.

Розуміння здоров'я як цілісного феномену було звичайним у Стародавніх Китаї, Греції. Платон підкреслював, що немає сенсу лікувати тіло, не лікуючи душу. Гіппократ вважав, що лікувати людину необхідно як сукупність душевних та фізичних якостей, враховуючи середовище, клімат, спосіб життя, минуле, особливості хворого та лікаря тощо.

Наш час визначають як «*еру психосоматики*». Психосоматика поєднує медицину, фізіологію, психологію, психотерапію, соціологію, педагогіку; вивчає вплив психологічних факторів на виникнення та перебіг соматичних захворювань. Це дуже важливо враховувати в педагогічному контексті, оскільки усі компоненти освітнього середовища досить часто насичені патогенними характеристиками та деструктивно впливають на здоров'я його суб'єктів.

В даній статті ми аналізуємо результати одного з проміжних зрівів констатуючого експерименту, який ми проводили в межах дослідження. Вони були несподіваними та неочікуваними. Нас вони досить збентежили. Тому ми вирішили висвітлити їх окремо. Ми вважаємо, що педагогам та психологам важливо звернути увагу на ті існуючі тенденції, які ми розглядаємо в даній статті.

На констатуючому етапі дослідження педагогічної терапії в освітньому процесі нас цікавили ціннісні установки його суб'єктів по відношенню до «здоров'я» як феномену, когнітивні уявлення про здоров'я, емоційне ставлення до нього, індивідуальні значення та смисли цього поняття тощо. Також ми хотіли дізнатися,

ПРИКЛАДИ АСОЦІАЦІЙ:

Позитивний фон

Орієнтація на цілісне здоров'я

1. Активність, позитив, сила, цінність, організм (18 р.);
2. Благополуччя, радість, гарне самопочуття, свіжість, сила (18 р.);
3. Самопочуття, настрої, впевненість, щастя, любов (23 р.);
4. Яблуко, радість, щастя, самовідчуття, вітаміни (20 р.);
5. Тіло, душа, розум, організм, гармонія (69 р.);
6. Гарне самопочуття, життя, гарний настрої, благополуччя, тіло (38 р.);
7. Сила, увага, щастя, підтримка, рівновага (18 р.);
8. Харчування, сон, оточення, спорт, доброта, краса (37 р.);
9. Радість життя, впевненість, самопочуття, активність, здоровий гумор (30 р.);
10. Самопочуття, тіло, душа, розум, загартування (41 р.);
11. Їжа, сон, спорт, сила, розум (21 р.);
12. Упевненість, самопочуття, рівновага, комфорт, настрої (44 р.);
13. Сила, краса, харчування, спорт, душевне здоров'я (40 р.);
14. Бадьорість, витривалість, внутрішній спокій, здорове тіло, спокійна душа (41 р.);
15. Сила, спорт, трави, природа, субкультура (19 р.);
16. Повітря, вода, харчування, духовність, спорт (42 р.);
17. Молодість, сила, здоровий дух, гарний настрої, оптимізм, щастя (23 р.);
18. Щастя, гарний настрої, бадьорість, енергійність, апетит (38 р.);
19. Спорт, сила, любов, життя, біг (16 р.);
20. Діти, довге життя, серце, їжа, кисень (15 р.);
21. Сім'я, друзі, спорт, природа, батьки (15 р.);
22. Яблуко, спорт, радість, гармонія, сила (14 р.);
23. Природовідповідність, душа, гармонія, життя, харчування (50 р.).

Орієнтація на фізичне – соматичне здоров'я

1. Танці, стрибки, плавання, біг, акробатика (68 р.);
2. Красиве тіло, спорт, туризм, імунітет, відпочинок (22 р.);
3. Активний спосіб життя, добра їжа, відпочинок, біг (15 р.);
4. Спорт, свіже повітря, фітнес, басейн, відпочинок (38 р.);
5. Посмішка, урок фізкультури, веселощі, гарне самопочуття, прогулянка (26 р.);
6. Сон, кава, зарядка, футбол, пробіжка (28 р.);
7. Робота, серце, руки, спорт, сила (19 р.);
8. Бажане, необхідне, олімпіада, плавання, прогулянки (50 р.);
9. Біг, асфальт, харчування, салат, помідор (11 р.);
10. Спорт, зарядка, біг, правильне харчування, спортивна форма (14 р.);
11. Теплий одяг, правильне харчування, свіже повітря, здоровий сон, спорт (15 р.);
12. Спорт, здорова їжа, режим сну, свіже повітря, біг вранці (15 р.);
13. Спорт, вода, їжа, повітря, здоров'я (14 р.);
14. Добре, Греція, марафон, тренажер, м'язи (27 р.);
15. Профілактика, догляд, відпочинок, рух, спокій (74 р.);
16. Бадьорість, фізична культура, екохарчування, рух, ліс (50 р.);
17. Імунітет, загартуватися, зарядка, гігієна, берегти (30 р.);
18. Біг, спорт, краса, тіло, організм (15 р.);
19. Спорт, санаторій, море, гори, мінералка (18 р.);
20. Біг, плавання, зарядка, харчування, сон (33 р.).

Орієнтація на екзистенційні смисли

1. Краса, радість, успіх, гармонія, благополуччя (23 р.);
2. Діти, спорт, сім'я, сила, життя (14р.);
3. Друзі, сім'я, любов, життя, радість (14 р.);
4. Життя, благополуччя, спорт, умиротворення, благодать (72 р.);

наскільки актуальним для них є поняття „холістичне здоров'я”.

Ми обрали **асоціативний експеримент** як психосемантичний діагностичний метод, тому що вважали його найбільш релевантним визначенням завданням. Психосемантичний підхід до дослідження образної сфери людини (Є. Артемьева, В. Петренко та ін.) дозволяє вивчати окремі змістовні сторони індивідуальної свідомості як складову частину суб'єктивної картини світу особистості [1, 10].

Система індивідуальних значень та особистісних смислів у нашому констатуючому експерименті проявлялася завдяки вербальним образам та символам. У рамках асоціативного експерименту в дослідженні взяли участь 150 осіб – суб'єктів освітнього процесу (50 школярів – підлітків від 10 до 16 років, 50 студентів – майбутніх педагогів у віці від 17 до 23 років, 50 педагогів і психологів системи освіти віком вище за 24 роки). Опитування здійснювалося в різних освітніх установах Київської та Одеської областей України. Його проводили студенти – майбутні психологи і педагоги. Схема проведення вільного асоціативного експерименту полягала в тому, що випробуваному пропонувалося назвати перші п'ять асоціацій, що прийшли на думку, до стимільного слова „здоров'я”. Усім була запропонована однакова інструкція.

Здійснюючи якісну обробку результатів, ми звернули увагу на те, що найбільш яскраво в них представлена синтетична категорія „когнітивні уявлення + емоційне ставлення”. Тому ми розподілили їх за наступними „емоційними” категоріями – „позитивний фон”,

„амбівалентний фон”, „негативний фон”.

У наборах асоціацій, які ми віднесли до категорії „Позитивний фон” здоров’я визначається з точки зору його позитивного, конструктивного аспекту. Він передбачає установку на збереження здоров’я, сприйняття його як цінності, перерахування показників та факторів здоров’я, методів та засобів його підтримки та збагачення. В цій категорії ми виокремили три субкатегорії відповідно до їх змістовної складової.

Перша – орієнтація на холистичне (біопсихосоціодуховне) здоров’я, розуміння здоров’я як цілісного феномену; вживання дескрипторів, що описують різні аспекти здоров’я. *Друга категорія* містить асоціації, що демонструють розуміння здоров’я як феномену, який пов’язаний лише з фізичним благополуччям, соматичним станом. До *третьої категорії* асоціацій в „позитивному фоні” ми віднесли ті дескриптори, які насичені екзистенційними значеннями та смислами, образами та символами, пов’язані з Весівітом.

Асоціації категорії „амбівалентний фон” відображають одночасне неоднозначне розуміння, суперечливе ставлення до феномену „здоров’я”, описують як позитивні, так і негативні стани, такі, що пов’язані з хворобою або лікуванням.

Набори дескрипторів, що належать до категорії „негативний фон” відображають ці асоціації, які пов’язані з розумінням „здоров’я” лише з точки зору хвороби, шкідливих звичок. У якості відповідної точки їхні автори обирають лікування, а здоров’я розглядають як зцілення або відсутність хвороби.

5. Щастя, сила, любов, діти, сім’я, життя (42 р.);
6. Здорова людина, здоровий спосіб життя, зелений колір, сонце, трава (10 р.);
7. Дерево, серце, радість, любов, море (34 р.);
8. Тепло, камін, коханий, турбота, радість (16 р.);
9. Радість, щастя, сила, успіх, робота (19 р.);
10. Головне, необхідне, незамінне, річка, повітря, чисте (45 р.);
11. Ліс, відпочинок, радість, головне (45 р.);
12. Упевненість, веселка, життя, гарантія, не завжди (28 р.);
13. Радість, їжа, батьки, голос, краса (38 р.);
14. Сенс, спокій, сім’я, задоволення, сила (49 р.);
15. Баланс, самопочуття, гармонія, спокій, відпочинок (19 р.);
16. Добре, корисно, правильно, енергійно, гармонійно (23 р.);
17. Цілісність, радість, енергійність, щирість, самодисципліна (48 р.);
18. Душевні сили, радість, діти, впевненість, добро (45 р.);
19. Друзі, прогулянка, повітря, радість, сон (13 р.).

Амбівалентний фон в асоціаціях на тему „здоров’я”

1. Краса, спорт, гігієна, людина, лікарня (14 р.);
2. Непостійне, лікарня, соціальна реклама, старість (16 р.);
3. Градусник, душа, Бог, вода, рум’янець (18 р.);
4. Укол, спорт, форма, краса, душа (18 р.);
5. Рівновага.

Викторія Лыкова

Учит ли здоровью „здоровьесохраняющее образование”?

В обществе и в образовании предпринимаются определенные шаги в направлении реализации концепции здоровьесбережения. Вместе с тем, состояние целостного здоровья субъектов образовательного процесса продолжает оставаться неблагополучным. Как показало наше исследование, для большинства школьников характерны негативные установки по отношению к феномену «здоровье», ориентированность на здоровье как отсутствие болезни или результат лечения. Такая внутренняя картина здоровья не позволяет формировать у них валеологическую, аутотерапевтическую компетентность. Педагогическая терапия ориентирована на наполнение образовательного процесса ресурсом психосоматики, телесности, субъективности, привлечение внимания к важности укрепления холистического здоровья как условия повышения качества жизни.

Ключевые слова: здоровье, холистическое здоровье, здоровьесберегающее образование, целостный образовательный процесс, педагогическая терапия, психосоматика, телесность.

Viktoriiia Lykova

Does health-promoting education teach health?

Society and education are taking certain steps towards the realization of the concept of health preservation. However, the holistic health of the subjects of educational process continues to be deficient. As our research shows, most pupils have typically negative attitudes to the phenomenon of “health” and the focus on health as the absence of disease or treatment outcome. This internal image of health does not allow them to form a competence of valeology or autotherapy. Pedagogical therapy is aimed at supplementing the educational process with such resources as psychosomatics, corporeality, subjectivity, drawing attention to the importance of fostering one’s holistic health as a prerequisite for improving the quality of life.

Key Words: health, holistic health, health-promoting education, holistic education process, pedagogical therapy, psychosomatics, corporeality.

ЯК МИ ТВОРИМО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИЙ АКМЕОЛОГІЧНИЙ ПРОСТІР ЛІЦЕЮ

У статті розкриваються результати реалізації експериментального дослідження „Здорова дитина – успішна родина – стабільна країна” в Українському гуманітарному лицейі Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Ключові слова: здоров'язбережувальний акмепростір, здоров'язбережувальні технології, здоров'язбережувальні компетенції.

Ірина ГОЛОВАЙ

Завідувач лабораторією українознавства Українського гуманітарного лицейу Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Здоров'я дітей – одне з основних джерел щастя, радості й повноцінного життя батьків, учителів, суспільства в цілому.

Виклики сьогодення спонукають до розбудови такої школи, яка б сприяла формуванню в учнів здоров'язбережувальної компетентності, спонукала до ціннісного ставлення педагогів та учнів до власного здоров'я, сприяла вихованню його культури [2,71].

Український гуманітарний лицей Київського національного університету імені Тараса Шевченка – акмеологічний навчальний заклад, метою виховання якого є цілісний розвиток національно свідомого, здорового, високоосвіченого, життєвокомпетентного громадянина, здатного до саморозвитку та самовдосконалення.

Розвиток цілісної, духовно зрілої, щасливої особистості передбачає високий рівень сформованості здоров'язбережувальної компетентності як інтегративної складової життєвої компетентності особистості, яка пов'язана з готовністю учня вести здоровий спосіб життя, ставитися до власного здоров'я як до найбільшої цінності, оволодінням компетенціями, що сприяють розвитку фізичного/соматичного, психічного/психологічного, соціального, інтелектуального, духовного здоров'я.

Із метою творення лицейу як здоров'язбережувального навчального закладу, який виховує соціально, психологічно, духовно зрілу особистість лицеїста, із 2010 року реалізується експериментальна програма „Здорова дитина – успішна родина – стабільна країна” (наказ Головного управління освіти Київської міської державної адміністрації № 220 від 23.12. 2010 р.).

На діагностико-організаційному етапі (2010 – 2012 рр.) реалізації експерименту проводилося дослідження

Антоніна ПОНОМАРЕНКО

Заступник директора з виховної роботи Українського гуманітарного лицейу Київського національного університету імені Тараса Шевченка

діяльності та функціонування „Шкіл сприяння здоров'я” міста Києва, випрацьовувалася власна концепція та програма функціонування „Школи сприяння здоров'я” на базі ліцею.

Поставлена мета спонукає педагогічний колектив до реалізації таких завдань:

- формування в учнів позитивної мотивації щодо здорового способу життя;
- збільшення рухового режиму учнів ліцею за рахунок уроків фізичної культури, спортивно-масової та фізкультурно-оздоровчої роботи в навчальний час;
- використання акмеолого-валеологічних підходів у викладанні навчальних дисциплін;
- упровадження здоров'я-збережувальних, здоров'я-формуючих технологій у навчально-виховний процес із метою виховання здорової української нації;
- збереження фізичного (соматичного, фізіологічного), психічного (психологічного), інтелектуального, соціального, духовного здоров'я ліцеїстів в акмеологічному просторі ліцею;
- розвиток в учнів здоров'я-збережувальних компетенцій.

Програмою II (діагностико-моделюючого) етапу експериментального дослідження передбачалися:

1. Розробка концепції та моделі функціонування ліцею як здоров'язбережувального навчального закладу.
2. Вивчення наукових досліджень і впровадження в навчально-виховний процес здоров'язбережувальних, оздоровчих технологій, технологій навчання здоров'я.
3. Організація та проведення науково-практичних семінарів, конференцій із питань упровадження здоров'язбережувальних технологій.
4. Активне залучення батьківської громади до проведення виховних

Для України головною проблемою, яка пов'язана з майбутнім держави, є збереження та зміцнення здоров'я дітей, оскільки за даними Міністерства охорони здоров'я України, сьогодні 90% учнів мають відхилення у здоров'ї, понад 50 % – незадовільну фізичну підготовку. За останні 5 років захворюваність дітей 7– 14 років збільшилася майже на 35%. Спостерігається зменшення кількості здорових школярів із 33% (у 1-му класі) до 6–9 % (серед старшокласників). Розумове й емоційне навантаження, швидка втомлюваність, мала рухливість, низька працездатність, зниження гостроти зору, комп'ютерна залежність, негативний вплив соціуму (алкоголізм, наркоманія, ВІЛ-інфекція) – ось коло проблем, із якими зустрічається сучасний учень і педагог.

Акмеологічний здоров'язбережувальний освітній простір – це високодуховний, високоінтелектуальний, високотехнологічний, високопатріотичний простір, який забезпечує:

- належні умови для зміцнення здоров'я учнів та їхнього гармонійного розвитку;
- організацію навчально-виховного процесу з урахуванням його психологічного та фізіологічного впливу на організм учня;
- постійний супровід навчально-виховного процесу психологічною службою ліцею;
- контроль за дотриманням санітарно-гігієнічних норм організації навчально-виховного процесу, нормування навчального навантаження, профілактика стомлюваності учнів;
- становлення самостійної особистості, яка вміє приймати рішення і нести за них відповідальність, володіє критичним мисленням;
- виховання культури життєвого самовизначення, соціально активного ставлення до життя;
- формування ставлення до власного здоров'я як найбільшої цінності.

Структурними компонентами здоров'язбережувального акмепростору ліцею стали:

- психологічна служба ліцею;
- центр „Здоров'я”;
- спортивно-оздоровчий комплекс;
- мистецький центр;
- кафетерій ліцею;
- кафедра національного виховання;
- предметні кафедри та науково-методичні лабораторії;
- бібліотечно-інформаційний центр.

акцій щодо профілактики інфекційних захворювань, пропаганди здорового способу життя.

5. Дослідження та діагностика фізичного/соматичного та психоемоційного стану здоров'я педагогів і ліцеїстів.
6. Організація та проведення тренінгів психоемоційної релаксації.
7. Вивчення та дослідження ліцейних факторів впливу на стан здоров'я ліцеїстів.
8. Моніторинг рівня сформованості здоров'язбережувальної компетентності ліцеїстів.

Вагомими результатами реалізації

II етапу експерименту „Здорова дитина – успішна родина – стабільна країна” у 2012-2013 навчальному році можна вважати:

По-перше, розробку власної моделі ліцею як акмеологічного, здоров'язбережувального навчального закладу.

По-друге, відповідно до розробленої концепції, створення педагогами, батьками та ліцеїстами позитивного акмеологічного здоров'язбережувального освітнього простору.

По-третє, із метою вивчення й апробації учителями ліцею у навчально-виховному процесі здоров'язбережувальних освітніх технологій упродовж I семестру 2012 – 2013 навчального року організовано проведення проблемних, науково-практичних семінарів, семінарів-тренінгів:

- „Школа здоров'я: концепція та основні аспекти діяльності” (19.09.2012 р.);
- „Здоров'язбереження в контексті змісту навчальних дисциплін” (15.10.2012 р.);
- „Здоров'язбережувальні технології на уроках фізкультури. Психологічна релаксація” (05.11.2012 р.);
- „Психологічна взаємодія. Психологічна захищеність. Процес саморегуляції в діяльності педагога” за участю О.В. Корнієнка,

кандидата психологічних наук, доцента кафедри психодіагностики та клінічної психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Педагоги ліцею на семінарах ознайомилися з науковими підходами щодо *класифікації здоров'язбережувальних технологій*, серед яких виділяють:

- **оздоровчі** – технології, спрямовані на вирішення завдань зміцнення фізичного здоров'я учнів, підвищення потенціалу (ресурсів) здоров'я: фізична підготовка, фізіотерапія, ароматерапія, загартування, гімнастика, масаж, фітотерапія, музична терапія;
- **технології навчання здоров'ю** – валеологічна освіта – гігієнічне навчання, формування життєвих навичок (керування емоціями, вирішення конфліктів тощо), профілактика травматизму та зловживання психоактивними речовинами, статеве виховання;
- **технології виховання культури здоров'я** спрямовані на виховання в учнів особистісних якостей, які сприяють збереженню та зміцненню здоров'я, формуванню уявлень про здоров'я як цінність, посилення мотивації на ведення здорового способу життя, підвищення відповідальності за особисте здоров'я, здоров'я родини, нації [3,7].

По-четверте, зміцненню та збереженню фізичного/соматичного здоров'я педагогів та ліцеїстів позитивно впливає ліцейний Центр „Здоров'я”, до складу якого входить медичний кабінет; кабінет психоемоційної релаксації та фізіотерапії; спортивний комплекс.

Центр „Здоров'я” (лікар – Л.Г. Кузюк, кандидат медичних наук, медсестра – О.В. Дробна) здійснює:

- 1) моніторинг стану здоров'я ліцеїстів I – III курсів;
- 2) проведення фізіотерапевтичних оздоровчих процедур:

3) організацію профілактично-оздоровчих акцій;

4) проведення санітарно-протиоепідемічних акцій (контроль за санітарно-гігієнічним режимом у ліцеї, планування вакцинації та її проведення згідно з календарем щеплень у медичному закладі (за згодою батьків);

5) контроль за дотриманням питного режиму в ліцеї – споживання педагогами та ліцеїстами високоякісної (фторованої та йодованої) води з кулерів;

6) контроль за діяльністю *Кафетерію ліцею*, який забезпечує здорове, якісне харчування педагогів та учнів ліцею;

7) щоденну індивідуальну медичну допомогу вчителям та ліцеїстам.

Дані про стан здоров'я учнів спонукають медичних працівників Центру „Здоров'я” до впровадження та реалізації оздоровчих технологій і проведення цілого комплексу профілактичних процедур у кабінеті фізіотерапії ліцею, що оснащений відповідною апаратурою. На базі ліцею для педагогів та учнів проводяться:

1. Інгаляції, кварцування (інгаляційний апарат „Nebutur – 310”, апарат УФО для лікування верхніх дихальних шляхів).

2. Аромотерапія (аромолампа двоканальна для проведення сеансів ароматерапії, за допомогою якої проводиться лікування та профілактика застудних інфекцій).

4. Профілактика гострих та хронічних захворювань дихальних шляхів (галогенератор солі Na Cl).

5. Двічі на рік ліцеїсти

споживають кисневу пінку, яку використовують із метою профілактики та лікування захворювань дихальних шляхів, серцево-судинних, неврологічних захворювань, підвищення імунітету, та фіточаї – вітамінні, заспокійливі, протизастудні.

Важливою ланкою діяльності

Турбота про здоров'я – це найважливіша справа вихователя. Від життєрадісності, бадьорості дітей залежить їхнє духовне життя, світосприйняття, розумовий розвиток, міцність знань, віра у свої сили...

В.О. Сухомлинський

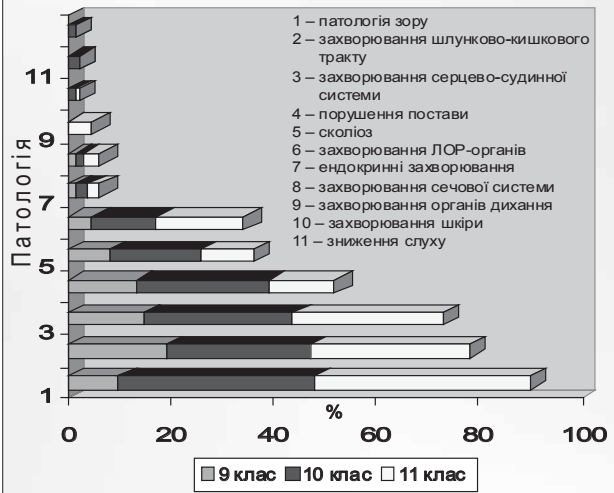
АНАЛІЗ СТАНУ ЗДОРОВ'Я УЧНІВ,

проведений на підставі результатів медичних оглядів і даних медичних карток, свідчить про те, що I групу здоров'я мають 38% учнів (практично здорові – 117 чоловік), II групу – 49% (149 чоловік, це та частина учнів, які мають патологічні зміни здоров'я, що піддаються корекції), III групу – 12,5% (38 чоловік, учні, які мають хронічні захворювання), з IV та V групами здоров'я в цьому навчальному році дітей немає.

Диспансерна група нараховує 190 дітей – 62,5% загальної кількості учнів ліцею. У структурі захворювань переважають:

- хвороби шлунково-кишкової системи – 20,2%;
- дефекти зору – 23,3% (90 патологій);
- порушення постави – 22,8% (52 патології);
- лорпатології – 8,8% (34 патології).

Структура захворюваності серед ліцеїстів УГЛ (2012/2013 навч. рік):

Ліцейна футбольна команда

У тренажерному залі ліцею

Активна розминка на уроці фізкультури

Медичного центру ліцею є спостереження за диспансерною групою учнів. Необхідність підтримання хронічних хвороб у стані ремісії вимагає систематичного контролю, відповідних лабораторних досліджень, дообстежень і консультацій спеціалістів.

Учні 9-11 класів отримують відповідно до висновків лікарсько-контрольних комісій безкоштовне дієтичне харчування.

Протягом 2012 року санітарно-просвітницька робота Медичного центру проводилася на годинах спілкування в навчальних групах за темами: „Профілактика грипу, ГРВІ”, „Профілактика кору”, „Профілактика вітряної віспи”, „Профілактика вірусного гепатиту”, „Профілактика паразитарних захворювань”, „Профілактика туберкульозу” та інші.

Спортивно-оздоровчий комплекс сприяє активізації рухової діяльності учителів та учнів ліцею:

- систематично працюють спортивні секції ліцею („Атлетична гімнастика”, „Настільний теніс”, „Стретчинг”);
- проводяться заняття з лікувальної гімнастики з використанням дошки Євмінова, механомасажера;
- організуються спортивні змагання з шахів, настільного тенісу, футболу, волейболу.

По-н'яте, дієвою та важливою ланкою у збереженні психологічного здоров'я педагогів та ліцеїстів є **Психологічна служба ліцею**, до складу якої входять —

завідувач лабораторії психолого-педагогічних досліджень В.М. Корх та практичний психолог О.В. Бондар. Психологічна служба спрямовує свою діяльність на розвиток у педагогів та ліцеїстів компетенцій, які сприяють зміцненню психологічного здоров'я: уміння правильно виражати свої почуття, справлятися з тривогою, переживати невдачі; уміння та навички самоконтролю; оволодіння прийомами релаксації; орієнтація на процес самовдосконалення та творчого розвитку, уміння досягати „акме”, а тому здійснює:

- психологічний супровід процесу адаптації ліцеїстів I курсу;
- проведення тренінгів зі стрес-менеджменту й емоційного розвантаження для учнів та вчителів ліцею;
- забезпечення консультативної, релактивної, корекційної індивідуальної роботи з педагогами, ліцеїстами та їх батьками;
- організацію та проведення розвивальних занять, тренінгів для учнів I та II курсів (щосуботи);
- моніторинг психоемоційного стану педагогів та ліцеїстів.

Психічно здорова людина – це щаслива людина, яка живе в гармонії з собою та зі світом, не відчуває внутрішніх розладів тощо.

Значний внесок у розробку гуманістичної концепції психічно здорової особистості зробили Г. Олпорт, В. Франкл, А. Маслоу, К. Роджерс та інші. З їхніх досліджень можна визначити такі *основні риси психічно здорової особистості*:

- вона вільно ставить перед собою цілі й вірить у свої можливості досягнення життєвих планів;
- такі цілі, як правило, реальні, оскільки людина здатна об'єктивно оцінити свої можливості та здібності;
- діяльність людини не детермінується лише зовнішніми силами: людина бере на себе відповідальність за свої вчинки;

- таким особистостям властиві творчі здібності в певній галузі;
- їм притаманні повага до себе та інших, демократичність у взаєминах з іншими, відмова від лицемірства і маніпулювання як засобу впливу [1,9].

Діяльність Психологічної служби ліцею реалізовується за такими *напрямками*:

- психодіагностична робота;
- консультативна робота;
- корекційно-відновлювальна та розвивальна робота;
- науково-методична робота;
- організаційно-методична робота.

Зважаючи на те, що для підліткового та молодшого юнацького віку природною потребою є процес самопізнання, розвитку самооцінки, соціалізації, розкриття своїх потенційних можливостей, був використаний комплекс психодіагностичних методик, які охоплювали інтелектуальну, емоційно-вольову, комунікативну сфери особистості, статус учнів у навчальних групах: методика дослідження самооцінки Дембо-Рубінштейна, методика діагностики рівня соціалізованості М.І. Рожкова, методика комплексного 16-факторного дослідження особистості Р. Кеттелла, визначення соціометричного статусу в діловій та міжособистісній сферах стосунків у навчальних групах за допомогою методу соціометричного вимірювання Дж. Морено.

За результатами психологічних досліджень із ліцеїстами проводилися групові бесіди й індивідуальні консультації. Також проводилися міні-практикуми, метою яких було емоційне розвантаження учнів, сприяння позитивному мікроклімату в учнівських колективах, індивідуальній адаптації.

Проводилися індивідуальні консультації учнів з питань навчання, емоційного стану та особистого життя. Також по допомогу зверталися батьки ліцеїстів із питань мотивації навчання дітей, їх емоційного стану та міжособистісних стосунків у

РОЗВИВАЛЬНІ ТРЕНІНГОВІ ЗАНЯТТЯ З ЛІЦЕЙСТАМИ

1. „Самопізнання – шлях до саморозвитку”.

Мета: ознайомлення з правилами тренінгової взаємодії, психодіагностика рівня самооцінки й адаптованості учнів до умов ліцею; проведення інтерактивних ігор, спрямованих на розвиток навичок міжособистісної взаємодії. **Психокорекційні вправи:** складання списку своїх позитивних та негативних рис; проєктивний малюнок „Я такий, як є” і „Я такий, яким хочу бути”, обговорення малюнків у колі учасників тренінгу, вираження думок і почуттів, які виникають, коли учасники бачать малюнки інших (техніка зворотного зв'язку).

2. „Соціально-психологічна адаптація учнів до умов навчання”.

Мета: проведення бесіди та психодіагностичного дослідження з метою з'ясування особливостей міжособистісних стосунків у навчальних групах (соціометрія), визначення індивідуального соціометричного статусу кожного учня в навчальній та міжособистісній сферах взаємодії; проведення розвивальних психокорекційних вправ, спрямованих на оптимізацію міжособистісної взаємодії та розвиток психічних механізмів соціального пізнання (емпатії, ідентифікації, соціальної рефлексії).

Проективна методика: малюнок „Я у групі” учасники малюють разом на одному ватмані фарбами. Виходить колективна робота – малюнок групи, де кожен відобразив свою індивідуальність та почуття у групі. За розмірами та місцем розташування малюнків можна оцінити статуси та почуття учасників у просторі своєї групи: великі чи малі малюнки, символізм малюнків, де на ватмані розташовані. Учасники повинні пояснити, що вони намалювали та що це означає. У процесі створення колективних малюнків можуть виникати ситуації порушення особистих меж, коли хтось заходить на межі малюнка іншого учасника. Це є конфліктна ситуація і психолог тут пояснює стилі поведінки кожного учасника цієї ситуації і способи розв'язання конфлікту.

Творимо власний естетичний акмеологічний простір ліцею. Відкриття експозиції Лю Задорожньої в Картинній галереї ліцею.

сім'ї. Психологічна сутність консультування полягала в тому, щоб допомогти ліцеїстам та їхнім батькам актуалізувати внутрішні ресурси для вирішення проблем, таким чином, через накопичування досвіду вирішення проблемних ситуацій формувати конструктивне ставлення до будь-яких життєвих обставин у майбутньому.

Протягом I семестру 2012-2013 навчального року психологічною службою ліцею проводилися розвивальні тренінгові заняття з ліцеїстами I курсу, що охоплювали розвиток адаптивних навичок ліцеїстів нового набору, розвиток їх комунікативної компетенції, навичок командної взаємодії, самопізнання та саморефлексії, адекватності сприйняття емоцій та почуттів партнерів зі взаємодії та ефективного самовираження з метою розвитку соціального й емоційного інтелекту, профілактики психосоціального здоров'я.

По-шосте, важливим чинником у зміцненні здоров'я учнів ліцею є взаємодія кураторів і ліцеїстів у межах виховних моделей груп.

Проектування виховної роботи кураторів відбувається з урахуванням індивідуальних та вікових особливостей учнів. Куратори на годинах спілкування приділяють достатню увагу бесідам та дискусіям, спрямованим на розвиток здоров'язбережувальних компетенцій учнів („Нескінченна епідемія людства: тютюн, алкоголь, наркотики”; „Обираємо

здорове майбутнє (до Дня боротьби зі СНІДом)”, „Сходинок фізичного здоров’я”, „Рациональне харчування як основа здорового способу життя”, „Зроби свій вибір на користь здоров’я”). У процес виховання культури здоров’я учнів активно залучаються також батьки-медики, дівою є батьківська „Академія здоров’я”. Зокрема протягом I семестру 2012-2013 н.р. педагогами-кураторами було проведено години спілкування-зустрічі з батьками ліцеїстів: лікарем-офтальмологом на тему: „Як зберегти зір”; лікарем-педіатром на тему: „Харчування в моєму житті”; кандидатом медичних наук на тему: „Здоровий спосіб життя”; лікарем-травматологом: „Як убезпечити себе від травм”.

Так, у 32-й (11 клас) історико-філософській групі відбулася виховна година на тему: „Культура здорового харчування” за участю відомого журналіста та ведучого телевізійної програми „Знак якості” Костянтина Грубича.

По-сьоме, за ініціативи директора ліцею, кандидата педагогічних наук, народного вчителя України Г.С. Сазоненко налагоджено співпрацю з науковими установами:

- із метою проведення діагностики та комплексного обстеження стану здоров’я ліцеїстів та розробки системи його підтримки укладено угоду про спільну організаційно-методичну роботу між відділенням медичних проблем здорової дитини та преморбідних станів ДУ „Інституту педіатрії, акушерства і гінекології НАМН України” та Українським гуманітарним ліцеєм Київського національного університету імені Тараса Шевченка;
- із метою створення ліцею як закладу нового типу „Навчального закладу – екодому здоров’я й інтелекту” та впровадження методичних рекомендацій із екологічної безпеки здоров’я дітей укладено угоду про співпрацю ліцею з Українським інститутом еко-

Пропонуємо

ФРАГМЕНТ ВИХОВНОЇ ГОДИНИ

Тема: „Культура здорового харчування”

Епіграф уроку:

„Людина народжується здоровою, усі хвороби приходять з їжею.”

Гіппократ

Мета: провести дискусію на дану тему, акцентуючи увагу на зв’язку між здоров’ям і харчуванням; розширювати знання учнів про ГМО, харчові добавки; розвивати і зміцнювати в учнів естетичний смак, повагу до традицій і звичаїв української кухні; розкрити роль здорового харчування для збереження здоров’я людини; розвинути прагнення берегти своє здоров’я як найдорожчий скарб, вести здоровий спосіб життя; виховувати культуру харчування.

Технології: моделююча, інформаційна.

Форма проведення: круглий стіл.

Обладнання: презентація, відеофільм.

Структура уроку:

1. Актуалізація знань. Мотивація обраної теми спілкування.
2. Творчі презентації груп учнів: істориків, медиків, екологів.
3. Демонстрація небезпечних продуктів харчування ведучим програми „Знак якості” Костянтином Грубичем.
4. Узагальнення та підведення підсумків виховної години.

Відгуки учнів про виховну годину:

К. Ятель: *„Дуже сподобався формат уроку, адже кожен із учасників підготував цікаву інформацію до круглого столу”.*

В. Юдіна: *„Розповідь Костянтина Володимировича була неформальною і цікавою. Він використовував актуальні матеріали з сучасних періодичних видань, дав цінні рекомендації стосовно вживання продуктів здорового харчування”.*

Л. Оспішева: *„Це був цікавий і веселий урок. Ми отримали цінну інформацію і зустрілися з відомою людиною. Я б хотіла ще не один такий урок”.*

логії людини в умовах навчального закладу. Відповідно до угоди Український інститут екології людини сприятиме проведенню моніторингу здоров'я дітей у ліцеї та забезпечуватиме контроль якості питної води.

Зважаючи на те, що учень значну частину свого часу живе в ліцеї, саме

З радістю працюємо на суботнику

ліцей покликаний забезпечити належні умови та збереження здоров'я дитини, створити здоровий мікроклімат для виховання здорової особистості.

Прогноз і перспективи щодо подальшої реалізації експерименту „Здорова дитина – успішна родина – стабільна країна”:

1. Забезпечення подальшого упровадження в освітньо-виховний процес здоров'язбережувальних технологій.
2. Проведення показових уроків учителями-предметниками з використанням здоров'язбережувальних технологій.
3. Розробка та проведення дослідження „Рівень сформованості здоров'язбережувальної компетентності ліцеїстів”.
4. Подальше відстеження рівня фізичного (соматичного, фізіологічного), психічного/психологічного, інтелектуального, соціального, духовного здоров'я ліцеїстів в акмеологічному просторі ліцею.
5. Забезпечення активної участі батьків у вихованні культури здоров'я ліцеїстів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ І ПОСИЛАНЬ

1. Главник О.П. Як допомогти дітям і молоді у збереженні психічного здоров'я. – К.: Укр. ін-т соц. дослідж., 2005. – 116 с.
2. Калішня К. Розвиток в учнів компетенцій здорового способу життя // Теорія і практика розвитку ключових компетенцій учнів 12-річної школи: Матеріали Всеукраїнської науково-пошукової конференції, яка відбулася у гімназії № 178 м. Києва 27 березня 2008 року/ За заг. ред. І.Г. Єрмакова. – Частина III. – К. – Запоріжжя: Хортицький навчально-реабілітаційний багатопрофільний центр, 2008. – С. 71 – 77.
3. Кійло О. Концепція зміцнення в учнів навичок здорового способу життя через упровадження здоров'язбережувальних технологій //Завуч. – № 18 (456). – червень 2011. – С.15 – 18.

Ирина Головай, Антонина Пономаренко
Как мы создаем здоровьесохраниающее акмеологическое пространство лицея

В статье раскрываются основные результаты реализации экспериментального исследования „Здоровый ребёнок – успешная семья – стабильная страна” в Украинском гуманитарном лицее Киевского национального университета имени Тараса Шевченко.

Ключевые слова: здоровьесохраниающее акмеологическое пространство, здоровьесохраниающие технологии, здоровьесохраниающие компетенции.

Iryna Holovai, Antonina Ponomarenko
How we create health-promoting acmeology space of the lyceum

The article describes the results of the experimental research “Healthy child – successful family – stable country” implemented in the Ukrainian Humanitarian Lyceum of the Taras Shevchenko National University of Kyiv.

Key Words: health-promoting acmeology space, health-promoting technologies, health-promoting competences.

ДО ГЛИБИН ДУШІ ЗАСОБАМИ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Педагогіка
школи

У статті розглядаються витoki Українського національного музичного мистецтва та розкривається 85-річний досвід підготовки культурно-мистецьких кадрів Коледжу культури і мистецтв.

Ключові слова: музичне мистецтво, Києво-Печерська Лавра, українська народна пісня, коледж.

УДК 377.36:78

Музыка воодушевляет весь мир, снабжает душу крыльями, способствует полету воображения; музыка придает жизнь и всему существующему... Ее можно назвать воплощением всего прекрасного и всего возвышенного.

Платон

Історія взаємовідносин людини і мистецтва корінням сягає далеко в минуле, до витоків існування музики. Важко собі уявити сучасну людину без пісні, музичної творчості. Людська музична діяльність започатковувалась і розвивалась у повсякденній праці, пізнанні природного оточення. Людина в усьому залежала від природи і тому бажала жити з нею у повній злагоді, як до істоти зверталася, обожнювала і одухотворяла її красу. Дедалі частіше, через художнє відтворення, вдосконалювала свою творчість, визначала своє розуміння краси і добра, набувала потреби відображати свої почуття, уявлення в музичному образі, в пісні, що стало нагальною потребою життя людини, способом її осмислення.

Високий дар, даний людині таємничими силами природи, створили її, керують нею, породжують тисячі образів, викликають у неї бурю емоцій, — дають можливість доторкнутися до вічності. Тому культура відіграла і відіграє особливу роль у духовному ставленні людини. Музика облагороджує і виховує душу людини, дає можливість піднятися їй

на вищий рівень свідомості (див. вріз).

Центром культури світового значення на Русі постає Києво-Печерська лавра, яка є не тільки світовим релігійним центром, а й суспільно-політичним мистецьким осередком, який поширювався на розвиток духовної культури Київської Русі. Києво-Печерська Лавра була також давньоруською академією мистецтв, школою філософської думки слов'янського середньовіччя, центром книгодрукування та іконописного мистецтва.

Протягом століть до Києво-Печерської Лаври звідусіль ішли тисячі богомольців, слухали церковний спів, що звучав у багатьох храмах Лаври, в яких мелодія прадавніх мотивів залишалася незмінною, удосконалювалася, гармонізуючи основну мелодію, що вимагало від виконавців неабиякого хисту, бездоганного слуху і пам'яті. Лаврський музичний розспів став історичним надбанням духовної та мистецької культури українського народу.

Микола КОТ

Доцент НПУ імені М.П. Драгоманова

Присвячується Київському Культосвітньому училищу (Коледж культури і мистецтв Київської обласної адміністрації), якому виповнилося 85 років

Директор школи, ліцею, гімназії № 2'2013

ВИТОКИ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

За силою впливу на людину музика найактивніша серед усіх оточуючих образів, оскільки природа звукових хвиль така, що вони напряму взаємодіють з людиною та навколишньою дійсністю. Ритмічний музичний подразник стимулює фізіологічні процеси людського організму як в руховій, так і у вегетативній сфері, а музичні імпульси впливають на ритм нашого мислення та поведінковий характер і глибинні структури мозку та на весь організм в цілому. Музика є ключем до системної пам'яті людини, і взагалі – через мистецтво людина себе очищує і відновлює.

Історичні танці, звуковий супровід, пісні з'явилися раніше, ніж членороздільне мовлення людини, тому музика постає первісним і вихідним мовленням людства.

Вплив музики на життя людини є всеоб'ємним, вона охоплює всі віки та епохи, раси, жінок та чоловіків. Музичні якості слухового відчуття лежать в основі стародавніх сигналів, на яких базується музичне мистецтво.

Динамічні види мистецтва виникали на підґрунті рухових образів, ударів, вибухового супроводу. У цих вправах відтворювався світ поетичних образів. Поступово ускладнюється своєрідний фольклорний перебіг певних людських відчуттів, у яких переважає елемент забави або ж культурно-релігійний та героїчний, що слугував забезпеченню бойового успіху.

Згодом удосконалюється музичний інструментарій, а виконавча можливість людини набувала особливого мистецького підґрунтя для подальшого її художньо-естетичного розвитку.

Доповненням до музичного інструментарію стали різного роду духові, струнні, ударні музичні інструменти, які виготовлялись із кісток мамонта, оленячих рогів та інших природних елементів. Пісенним супроводом виконувалися дійства на честь сонця, весни, нового року; колядки, шедрівки, веснянки поєднувалися з танцювальними церемоніями, драматизаціями. До дійства додавалися прикраси – підвіски, намиста, браслети, які підкреслювали та життєстверджували мистецький розвиток людини.

Своїми самотніми обрядовими піснями-вітаннями, які лунали по селах у супроводі різних музичних інструментів (сопілок, бубнів, гусел), людина оспівувала милозвучну природу рідного краю і його неповторну красу.

Музична творчість давніх слов'ян формувалася протягом довготривалого періоду на основі пісенного фольклору, в якому оспівувалась історія українського народу, його національно-визвольна боротьба. Музика звучала у вокально-інструментальній формі, вражала багатством стилів виконання, а також самотніми постановками ритуально-весільних, ліричних, обрядових пісень. Вони не зникли, а виявили надзвичайну здатність передаватися з покоління в покоління.

Чудесні переспіви Києво-Печерської Лаври вражали своєю досконалістю, поліфонією, бо саме українське мистецтво, наближене до життя, та його риторична майстерність вигідно відрізняла українське музичне мистецтво від інших духовних впливів.

„Лаврська музична школа не була локальним явищем. Між нею і навколишнім культурним середовищем існували глибокі контакти. Представники різних суспільних верств з різних регіонів, вступаючи до Лаври, додавали до виконавської практики свій музичний досвід...” – відмічає відомий історик Кіра Шамаєва.

Поступово почала розвиватися світська музика. У містах виникали музичні цехи, при міських ратушах – оркестри. Одноголосий спів змінювався багатоголосним, високого виконавського рівня досягло хорове мистецтво. Києво-Могилянська колегія (академія) стає провідним центром хорової* культури.

У 1739 р. у Глухові була заснована музична школа, де готували співаків для Петербурзької співочої капели. Там навчали грі на гуслях, скрипці, бандурі. При шляхетських маєтках козацької старшини створюються кріпацькі оркестри, хори, оперні та балетні групи.

З'являються перші симфонічні твори, створені на українських народних мелодіях, танцювальні музичні сценки, з'являється пісня-романс („Усякому городу нрав і права” на слова Г. Сковороди, „Стоїть гора високая” Л. Глібова, „Іхав козак за Дунай”, муз. С. Климовського та ін.)

У 1867 році в Києві відкривається Український театр опери і балету оперою О. Верстовського „Аскольдова могила”. Згодом на сцені театру були поставлені му-

зичні твори М. Лисенка „Різдвяна ніч”, „Ноктюрн”. Репертуар включав опери П. І. Чайковського, М. Глінки, М. Мусоргського. Виступали Д. Соболюк, Ф. Шалапін, І. Козловський. (У наш час виступали славетні Б. Гмиря, А. Солов'яненко, К. Огневий та багато інших співаків, які прославляли українську пісню, мистецтво).

Микола Лисенко відкриває в Києві власну музично-драматичну школу, організовує хори, які виступають з концертами по всій Україні.

Не викликає сумніву те, що наша музична культура, українська пісня – наймузичніша і заслуговує високої оцінки у світовому просторі. Вона є генетичним кодом нашої нації, і ми повинні його множити і зберігати.

„Музика мій бог, – висловлюється відомий педагог, композитор, співачка Тетяна Димань. – Музика змалку живе в моєму серці, допомагає, оберігає, піднімає і надихає на творчість. Пісня для мене – ліки від болю, ліки від зради, свято душі і щастя спілкування”.

На цій основі можна стверджувати всьому світові, що український народ – найталановитіший у плані популяризації музичної культури, збереження її національної ідентичності, примноження золотого фонду української музичної культури. В цьому плані постає діяльність **Київського Коледжу культури та мистецтв** Київської обласної адміністрації (в минулому – Київське Культосвітне училище).

Не випадково Коледж розмістився в заглибленому куточку Печерських пагорбів Лаври. Золоті куполи її церков, історичні пам'ятки давнини надихають на неповторну духовну ауру студентство та надзвичайно сприятливі для душевного і мистецького натхнення, причетності до вічного, прекрасного. Коледж має 85-річну історію і є одним з найстаріших навчальних закладів з підготовки фахівців для закладів культури і мистецтв міста Києва та області.

У довоєнні часи навчальний заклад мав різні назви та напрямки культурно-освітньої роботи. Велика Вітчизняна війна внесла корективи. Колишні фронтовики після повернення з війни продовжували навчання. Після закінчення навчання їх призначали керівниками установ культури та мистецтв.

У 1960 році постановою Комісії Міністерства культури України навчальний заклад (Технікум культос-

вітніх працівників) реорганізовано в Київське культурно-освітнє училище. (До цього часу на музичному його відділенні було дві спеціалізації: диригентсько-хорова та режисерська, на яких навчали грі на музичних інструментах – баян, акордеон, домра). Училище почало підготовку клубних працівників, випускники якого отримували право керувати колективами художньої самодіяльності з хорового співу, духових і народних інструментів, хореографії. Училище перейшло на 4-річний термін навчання.

Формування музичних якостей у студентів училища здійснювали провідні фахівці з теорії та практики музичного мистецтва: Бас Леонтіна Олександрова, Пархоменко Ганна Михайлівна, Тітов Сергій Павлович, Маркулін Герман Степанович.

*Від редакції

ВІДРОДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ХОРОВОГО МИСТЕЦТВА:

**Добра ініціатива,
яка має поширюватися!**

У квітні 2013 р. Київським університетом імені Бориса Грінченка ініційовано проведення I Всеукраїнського фестивалю-конкурсу хорового мистецтва, присвяченого 150-річчю від дня народження Бориса Грінченка.

Фестиваль відбувся за підтримки Київської міської державної адміністрації; Департаменту освіти і науки, молоді та спорту Київської міської державної адміністрації; Київського університету імені Бориса Грінченка (Інститут мистецтв, кафедра хорового диригування).

Серед учасників переважно були хорові колективи ВНЗ як I-II рівнів акредитації, так і III-IV рівнів, а також і самодіяльні колективи.

Метою проведення фестивалю є збереження і розвиток національного хорового мистецтва; відродження та поширення традицій української вокально-хорової культури; збагачення духовного життя суспільства; формування творчого потенціалу студентської молоді.

Цій меті слугуватиме і новий телепроект „Хорові бої”, який незабаром розпочне свою роботу.

Частими гостями студентів були Платон Майборода, Григорій Майборода, Анатолій Мокренко.

Перший випуск училища відбувся в 1964 році: 17 випускників диригентсько-хорового відділу; 15 осіб народних інструментів; 14 – духових інструментів; 14 керівників танцювальних колективів.

Частина випускників направлена в музичні школи Києва та області, також керівниками будинків культури, інспекторами відділів культури, керівниками художніх самодіяльних колективів. Багато випускників продовжили навчання в академіях, університетах, інститутах, частина з них відзначена почесними званнями в галузі культури і мистецтва, працюють у мистецьких навчальних закладах. Підготовлено понад 15 тисяч спеціалістів.

На сьогодні Коледж готує фахівців за кількома спеціальностями: народна художня творчість (народне пісенне мистецтво, народні та духові інструменти, видовишно-театралізовані заходи), музичне мистецтво (естрада), хореографія (народна хореографія), режисерський відділ, бібліотечна справа, діловодство. На сьогодні в Коледжі навчаються понад 600 студентів.

В училищі працюють художньо-мистецькі колективи: 2 академічні хори, оркестр народних інструментів, духовий оркестр, фольклорний ансамбль „Онуки полянські”, ансамбль народної пісні „Роксолана”, ансамбль народної музики „Побратими”, ан-

самбль бандуристок, ансамбль естрадної пісні.

Художні колективи навчального закладу беруть активну участь в обласних фестивалях, оглядах, конкурсах: фольклорно-етнографічному ім. П. Чубинського, камерних вокальних форм імені І. Козловського, хороших колективів імені К. Стеценка та інші.

Студенти з усіх спеціалізацій залучаються до участі в культурно-мистецьких заходах Києва та області, багатьох міжнародних, усеукраїнських фестивалях, професійних концертах, тематичних вечорах, конкурсах, мистецьких програмах.

Тільки нещодавно на сцені Будинку учителя виступив духовий оркестр, у репертуарі якого прозвучали українські народні пісні „Про дівчиноньку”, „Ой, я дівчина Полтавка” М. Лисенка та інші музичні твори у виконанні співочої молоді коледжу.

Участь у концерті взяли також його випускники, а нині студенти НПУ імені М. П. Драгоманова – Уляна Спірас та Лілія Мамчур.

Музичне дійство завершив піснею „Рідна сторона” директор коледжу, заслужений діяч мистецтва України Романчишин Василь Григорович.

Під звуки маршу „Богдан Хмельницький” слухачі довго вітали оркестрантів та співаків гучними оплесками за те музичне свято, яке вони подарували присутнім у залі.

Гордістю Коледжу є його педагогічний колектив (понад 250 висококваліфікованих працівників) на чолі з директором, заслуженим діячем мистецтва України **В. Г. Романчишиним**. Їх об'єднує відданість улюбленій справі – збереження та збагачення скарбів музичної культури, відновлення національного мистецтва народу України. Коледж продовжує вдосконалювати навчально-мистецький процес з підготовки майбутніх спеціалістів, носіїв музичного співу, відродження і пропагування українського національного культурного та музичного мистецтва.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Киселева М. В. Арт-терапия в практической психологии и социальной работе – Речь, 2007 – 336 с.
2. Степовик Д. В. Києво-Печерська Лавра. – К., 1993.

Николай Кот

До глибин души средствами музыкального искусства

В статье рассматриваются истоки Украинского национального музыкального искусства и раскрывается 85-летний опыт подготовки культурно-художественных кадров Колледжа культуры и искусств.

Ключевые слова: музыкальное искусство, Киево-Печерская Лавра, украинская народная песня, колледж.

Mykola Kot

Reaching the Depths of Soul by Means of Music Art

The roots of the Ukrainian national music and 85-years experience of the cultural and art personnel of the College of culture and arts are revealed.

Key Words: musical art, Kyiv-Pechersk Lavra, ukrainian folk song, college.

УПРАВЛІННЯ ШКОЛОЮ

*Представляємо Вашій увазі, шановний читачу,
переможців III Всеукраїнського конкурсу для
наставників обдарованої молоді „Первоцвіт”,
які цього року стали претендентами
на звання авторів-героїв 9-ї сторінки
Всеукраїнського проекту С. 82,
„Педагоги-новатори в Україні”....С. 95*

*Запрошуємо Вас стати членом громадської
експертизи Проекту: надсилайте на адресу
редакції свої думки, запитання, пропозиції!*

ЛІЦЕЙ НА БЕРЕЗІ ЛУГАНІ

УДК 37.091.12:373

У статті розповідається про навчальний заклад як центр апробації інноваційних педагогічних технологій та поширення передового досвіду. Йдеться про авторську модель учнівського самоврядування, запровадження якої спричинює наявність у ліцеї випереджальної виховної системи – розкриває раніше невідомі здібності дитини.

**Лариса
КОЛЬЧЕНКО**

Директор Луганського обласного ліцею, претендент на автора-героя 9-ї сторінки Всеукраїнського проекту „Педагогіноватори в Україні”, переможець щорічного конкурсу „Первоцвіт”: ліцей нагороджено Золотою медаллю Міжнародної виставки „Сучасна освіта – 2013”

Вирізняє роботу ліцею командний принцип співдіяльності дирекції, вчителів, вихователів та технічного персоналу, що допомагає створенню атмосфери культу знань, високої культури освітнього середовища і як результат – вагомі результати вихованців.

Ключові слова: випереджальна виховна система, цілісна система інноваційного розвитку, авторська модель учнівського самоврядування, педагогічний колектив як єдина команда, плекання майбутньої інтелігенції, культ знань, оплот українознавства, профільне навчання.

З ІСТОРІЇ ЛІЦЕЮ

Знайомлячись з передовим досвідом своїх колег в Україні, хочеться зазначити, що ініціатори створення інноваційних навчальних загальноосвітніх закладів не даремно працювали на перспективу.

Сьогодні в Україні багато ліцеїв, гімназій, колегіумів, які мають своє педагогічне обличчя, свої авторські програми, соціальні проекти, концепції розвитку тощо. Результати роботи передових навчальних закладів мають досить високу ефективність. Деякі інноваційні навчальні заклади відразу починали з науки, тобто спочатку писали концепцію

розвитку, а потім втілювали її в життя, інші – йшли „шляхом спроб і помилок”.

Колектив Луганського обласного ліцею пройшов складний, але цікавий шлях, вибудовуючи свою модель школи розвитку, фактично поєднавши практичний досвід і наукові педагогічні досягнення. Саме на початку 90-х років ХХ століття в педагогіці відбувся перехід від ідеології обов’язку до ідеології вибору. Найголовнішим для нас стала свобода пошуку у створенні адаптивного освітнього середовища, пов’язаного з необхідністю заміни формули „освіта на все життя” формулою „освіта через все життя”.

Луганський обласний ліцей було створено в істо-

ричний для країни час – у 1991 році. Це був перший інноваційний україномовний заклад на сході України. Метою створення загальноосвітнього інноваційного закладу став пошук і відбір талановитих та обдарованих учнів з сільської місцевості. З 1997 року ліцей входить до складу Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. З цього моменту велика увага приділяється не тільки навчанню, а й науковій та дослідницькій роботі учнів та вчителів ліцею, допрофесійній та профільній підготовці учнів, і, що дуже важливо, створенню позитивного іміджу навчального закладу. Саме це створює ситуацію успіху як для учнів, так і для педагогів, підвищує конкурентоспроможність ліцею серед інших інноваційних навчальних закладів.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ – рушійна сила суспільного прогресу

На відміну від старої школи, яка діяла в режимі функціонування, Луганський обласний ліцей, з першого дня існування обрав стратегію розвитку. Це спонукає педагогів та адміністрацію ліцею до постійного творчого пошуку, який у швидкоплинному середовищі призводить до виникнення, формування та здійснення педагогічних інновацій.

Пріоритетні напрями діяльності педагогічного колективу:

- створення умов для роз-

ВІЗИТКА ЛІЦЕЮ

Сьогодні у ліцеї отримують освіту **230 учнів** – представники всіх сільських районів та великої кількості міст Луганської області. Ліцей є оплотом українознавства на сході нашої країни, адже навчання ведеться державною мовою, у виховній та позакласній роботі педагоги дотримуються питомих народних традицій. Навчаються ліцейсти з 8 по 11-й клас.

Якщо ви завітаєте до ліцею, Вас здивує багато чого:

- Ліцейсти у сучасній шкільній формі.
- Атмосфера культу знань: велика кількість предметних гуртків та факультативів, вивчення 3 іноземних мов (англійської, німецької, французької), *профільне навчання* при Луганському національному університеті імені Тараса Шевченка.
- Науковий супровід всього освітнього процесу: за роки існування ліцей став базовим навчальним закладом Луганської філії територіального відділення Малої Академії наук України (МАН), тому учні мають можливість займатися науково-дослідницькою роботою у 43 секціях різних напрямів, а також брати участь у конкурсах обласного, всеукраїнського та міжнародного рівнів; активно діє наукове ліцейське товариство „Нова генерація”, викладається спецкурс „Основи наукової діяльності”.
- Психологічна підтримка: у ліцеї діє *психологічна служба*, проводяться тренінги з учнями, різноманітні тести, надається консультативна допомога, викладається спецкурс „Пізнай себе”, факультативний курс „Психологія спілкування”.
- Яскравість та видовищність ліцейських свят, коли важко зрозуміти, хто глядачі, а хто учасники.
- Випереджальна виховна система, що носить характер живого організму, де учні – вчителі – батьки – одна єдина родина, вже багато років впроваджується авторська модель самоврядування – Рада менеджерів!
- Ліцей – республіка, у якій є свої офіційні символи: прапор, герб, гімн, Конституція – усе як у справжній державі.
- Щоп’ятниці в ліцеї відбувається лінійка – підсумок тижня. Саме тут відкриваються раніше невідомі можливості дитини, здійснюється діалог поколінь у спільних справах, народжується справжня дружба дітей та дорослих.

ПРО АВТОРА

Директор – **Кольченко Лариса Миколаївна**, спеціаліст вищої категорії, вчитель-методист, відмінник освіти України, лауреат конкурсу „Сто кращих керівників шкіл України”; нагороджена грамотами Міністерства освіти і науки України, Національної академії педагогічних наук, почесними відзнаками „За розвиток регіону” та „За заслуги перед Луганщиною”. Делегат II з’їзду вчителів та працівників освіти країн – учасників СНД (жовтень 2012 р. м. Єреван, Вірменія). Учасник наукових конференцій та семінарів, міжнародного проекту з євроінтеграції в Європейській простір освіти. Має понад 50 публікацій у періодичних фахових педагогічних виданнях та наукових вісниках; автор книг „Ліцей на березі Лугані” (2006 р.), „Підручник ліцейського життя” (2011 р.); співавтор книги „Мир под назвою Артек” (2010 р.).

Лариса Миколаївна закінчила Луганський державний педагогічний інститут імені Тараса Шевченка. Розпочала професійну діяльність у Всеукраїнському дитячому центрі „Молода гвардія” (м. Одеса), потім продовжила її у МДЦ „Артек”, працювала вчителем історії у загальноосвітній школі № 26 міста Стаханова на Луганщині.

З 1997 року – директор Луганського обласного ліцею. Велику увагу приділяє створенню умов для успішної соціалізації учнівської молоді, запровадженню інноваційних технологій у навчальний та виховний процес, створенню атмосфери культу знань, високої культури освітнього середовища, створенню та впровадженню авторської моделі учнівського самоврядування.

Лариса Миколаївна є автором моделі учнівського самоврядування та ділової економічної гри, що надають можливість розкрити раніше невідомі здібності дитини.

Результатом систематичної плідної роботи всього педагогічного колективу є Золота медаль у номінації ”Інноватика в принципах і механізмах функціонування середнього освітнього закладу випереджаючої освіти для сталого розвитку”, якою нагороджено Луганський обласний ліцей на Міжнародній виставці у Києві „Сучасні навчальні заклади – 2010” та Золота медаль за зайняте I місце у Третньому всеукраїнському конкурсі обдарованої молоді та її наставників „Первоцвіт”.

Працюючи на посаді директора, Лариса Миколаївна глибоко переконана в тому, що основними принципами освіти XXI століття є універсальність і фундаментальність; індивідуалізація і соціалізація; компетентність та духовність. А також в тому, що якщо людина хоче змінити світ на краще, то вона повинна починати з себе.

Командна підтримка з боку заступників директора Кононової Олени Олександрівни, Пархомець Ірини Юрївни, Скляррової Лариси Олександрівни, практичного психолога Швечікової Олеси Олександрівни, вчителів, вихователів та технічного персоналу ліцею допомагають зробити навчальний заклад одним із центрів поширення передового досвіду, апробації інноваційних педагогічних технологій.

витку та самореалізації обдарованої особистості;

- формування внутрішньої мотивації навчальної діяльності, культурологічної та соціальної компетентності учнів;
- моделювання та впровадження інноваційних технологій;
- інтеграція в освітньому та соціальному просторі.

Як відомо, у педагогіці існує два основних підходи до проблеми дитячої обдарованості: перший, науково обгрунтований, стверджує, що в кожній країні є 2-3% обдарованих дітей; натомість другий підхід полягає в тому, що *кожна дитина талановита, потрібно тільки допомогти їй розкрити себе, створити умови для її самореалізації*. Педагоги ліцею є прихильниками саме другого підходу до проблеми обдарованості дітей.

Системність проведення різних заходів, різноманітність видів діяльності, їх наповненість створює у навчальному закладі саме такі умови, які забезпечують ефективну роботу всього колективу. За 20 років існування ліцею має певні напрацювання у багатьох напрямках педагогічної діяльності: створено авторську модель учнівського самоврядування, в ліцеї працює школа міжнародного етикету, школа лідерів, впроваджено авторську модель ділової економічної гри.

Одним із основних напрямів роботи педагогічного колективу є допрофесійна та профільна підготовка учнів, пов’язана з вибором майбутньої професії, зі

створенням умов для досягнення випускниками ліцею життєвого успіху у майбутньому.

ІНТЕЛЕКТ МОЛОДІ –

основа майбутніх наукових досягнень

Стратегічне завдання ліцею – підготовка майбутньої наукової зміни, нового покоління інтелектуальної еліти України. З цією метою освітня система ліцею зорієнтована на взаємодію науково-методичної роботи педагогів та науково-дослідницької діяльності учнів. Педагогічний колектив ліцею плідно співпрацює з Луганським національним педагогічним університетом імені Тараса Шевченка.

Досвід роботи показує, що виростити генерацію високоосвіченої молоді можливо лише за умови якісної взаємодії науково-методичної роботи вчителів ліцею, викладачів університету та науково-дослідницької діяльності учнів.

Для того, щоб діти отримали за час навчання у ліцеї ґрунтовні знання, мали широку загальну ерудицію, високу культуру мислення, педагоги впроваджують різні форми і методи роботи, що дозволяють залучити ліцеїстів до наукової діяльності як під час уроку, так і в позаурочний час, створити таке освітнє середовище, в якому зміг би розкритися кожен. Бо гасло колективу: „Вірити в талант і неповторність КОЖНОГО!”

Педагогічний колектив ліцею формує основні навчальні вміння та навички, ази наукової діяльності, знайомить старшокласників з особливостями та основними методами науково-дослідницької діяльності, такими як аналіз і синтез.

У своїй роботі педагоги ліцею дотримуються трьох основних напрямів стратегії збагачення змісту освіти обдарованих дітей в Україні:

- стратегії “дослідницького навчання” (активізація навчання, надання йому дослідницького характеру);
- стратегії “проблематизації” (орієн-

тація на постановку перед ліцеїстами проблем різного характеру);- стратегії “індивідуалізації” (формування особистості за певною визначеною моделлю).

Виходячи з цього, *метою освіти стає не запам’ятовування готових знань, а їх пошук, відкриття і активне засвоєння, розвиток творчого мислення.*

Однією з педагогічних умов успішного формування навчально-дослідницьких умінь є емоційна забарвленість навчального процесу. Створення ситуації успіху, коли учень переживає радість від досягнутого результату в ході самостійного пошуку та наукової діяльності.

У своїй роботі вчителі ліцею використовують інтерактивні технології з метою створення комфортних умов навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність, отримує справжнє задоволення від навчання. Вже під час уроків педагоги вчать ліцеїстів обдумано висловлювати свою точку зору, обґрунтовувати її, вести дебати, вирішувати проблемні ситуації, отримувати і передавати інформацію, працювати з літературними джерелами, виступати з доповідями.

Опрацювання наукової літератури, проведення досліджень з різних предметів, висування гіпотез та постановка завдань – все це в сукупності суттєво стимулює в підлітків розвиток логічного мислення, здатність до самостійного пояснення причинно-наслідкових зв’язків, до прийняття швидких рішень у критичних ситуаціях. На кожному занятті вчитель ставить конкретні завдання з певного предмету, які допомагають ліцеїстам по-новому поглянути на власну інтелектуальну діяльність, оцінити досягнення видатних науковців.

Одним з найефективніших методів навчання у ліцеї є проблемний. Саме проблемне навчання вчить думати логічно, науково, активізує самостійну роботу думки, формує не просто знання, а знання – переконання, які є

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ

наукового ліцейського товариства „Нова генерація”:

- пошук і підтримка талановитих учнів, надання їм методичної допомоги;
- всебічне сприяння науковій і дослідницькій діяльності ліцеїстів;
- формування умов для розкриття творчого потенціалу обдарованих учнів;
- підвищення престижу знань, науки, інтелектуальної праці;
- сприяння опануванню ліцеїстами методології наукових досліджень;
- розвиток інтересу до дослідницької діяльності;
- формування умінь і навичок роботи з науковою літературою та сучасними технічними засобами;
- презентація найкращих робіт ліцеїстів на учнівських конференціях, конкурсах наукових робіт.

Схема 1

Система відбору та залучення ліцеїстів до наукової діяльності

Діаграма 1

Моніторинг участі ліцеїстів у МАН України

основою для формування наукового світогляду.

Під час розв'язання проблеми учні засвоюють елементи наукового дослідження: формулювання теми дослідження, планування шляхів для її розв'язання, висунення та перевірка гіпотез, обґрунтування висновків. Для деяких учнів написання рефератів у ліцеї в подальшому стає початком роботи над науковим дослідженням. Під час проведення таких занять учителі мають змогу, спостерігаючи за учнями, побачити тих, хто дійсно має здібності до наукової роботи. Саме ці ліцеїсти в майбутньому і залучаються педагогами до роботи у наукових гуртках та факультативах, а також стають членами наукового товариства ліцеїстів „Нова генерація” та членами Луганського територіального відділення МАН України.

Але наукова діяльність ліцеїстів не обмежується Малою академією наук. Мабуть тому, що у навчальному закладі панує культ освіти та атмосфера творчого пошуку. Старшокласники беруть активну участь у предметних олімпіадах різного рівня, всеукраїнських конкурсах: „Слідами історії”, „Космос. Людина. Духовність.”, турнірах юних фізиків; всеукраїнському конкурсі учнівських та студентських робіт з прав людини; конкурсі творчих учнівських робіт „Ідея соборності України”, Всеукраїнському конкурсі наукових робіт „Євроатлантична інтеграція очима молоді” та „Молода

економіка”, всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях, де демонструють високий рівень підготовки та ґрунтовні знання, високу культуру спілкування.

ВІРА В СЕРЦЕ ДИТЯЧЕ ПОНАД УСЕ

Науково-дослідницька діяльність, яка організована у ліцеї має психологічний супровід та мотивацію.

Соціально-психологічну службу ліцею очолює Швечікова Олеся Олександрівна, спеціаліст вищої категорії. Її професійне кредо: „Віра в серце дитяче понад усе” (професійність + бажання допомогти).

МЕТА діяльності психологічної служби – створення соціально-психологічних умов для успішного навчання та продуктивного особистісного розвитку ліцеїстів.

Перший крок у реалізації запланованих задач – це виявлення та подальша психодіагностика обдарованих учнів ліцею, яка здійснюється за допомогою наступних психодіагностичних методик:

- шкільний тест розумового розвитку;
- тест на виявлення рівня розвитку невербального мислення (Дж. Равен);
- методика вивчення міжособистісних стосунків „Соціометрія” (учні 9-А, 9-Б класів);
- методика „Конструктивність мотивації” (О.П. Єлисеєв);
- методика діагнос-

З метою розвитку науково-дослідницьких здібностей учнів у ліцеї було засновано та діє вже багато років **наукове ліцейське товариство „НОВА ГЕНЕРАЦІЯ”** – творче об’єднання учнів ліцею, які прагнуть удосконалювати свої знання у відповідній галузі науки, розвивати свій інтелект, набувати вмінь і навичок науково-дослідної діяльності під керівництвом провідних викладачів університетів та вчителів ліцею.

Двічі на місяць досвідчені вчителі проводять заняття спецкурсу „Основи наукової діяльності”, під час яких формують в учнів глибокі теоретичні знання та призвичаюють до азів науково-дослідницької діяльності, знайомлять учнів з сучасними методами наукових досліджень. Саме наука допомагає ліцеїстам відкрити шлях у новий, незвіданий і цікавий світ гіпотез та фактів, висновків і спостережень.

Щоб вдосконалити та поглибити знання учнів з базових дисциплін за кожним з ліцеїстів закріплені наукові куратори – вчителі ліцею, які раз на тиждень проводять консультації та додаткові заняття з різних предметів, спрямовані на розвиток інтелектуальних умінь та навичок.

Ефективною формою активізації наукової діяльності ліцеїстів стало проведення предметних тижнів, під час яких до плану роботи включено учнівські колоквіуми, конференції, семінари, на яких заслуховуються та обговорюються наукові доповіді ліцеїстів, формується вміння публічного виступу, ведення дискусії.

З моменту створення на Луганщині територіального відділення Малої академії наук України пройшло вже більше 15 років. І весь цей час ліцей плідно співпрацює з цим поза-шкільним навчальним закладом.

Коли у 1995 році Мала академія наук тільки розпочинала свою роботу, то учнів ліцею, які займалися у секціях, були одиниці, а сьогодні вже 70 % ліцеїстів є слухачами, кандидатами та дійсними членами Луганського територіального відділення МАН України.

За п’ятнадцять років в обласних конкурсах-захистах науково-дослідницьких робіт Малої академії наук взяли участь 225 учнів ліцею, з них переможцями та призерами стали 140 ліцеїстів, у всеукраїнських конкурсах-захистах брали участь 56 ліцеїстів, 34 з них стали призерами; 85 учнів стали призерами міських предметних олімпіад, 46 учнів – призери обласних олімпіад, 12 учнів – Всеукраїнських олімпіад (див. Діаграму 1).

Це не просто статистика – це кропітка робота всього учнівсько-викладацького колективу. І як приємно, коли учні переростають своїх вчителів. Всі, хто пройшли через Малу академію наук, захищали науково-дослідницькі роботи, будучи ліцеїстами, з часом, вступивши до вищих навчальних закладів, поповнили ряди студентських наукових товариств, стали магістрантами, аспірантами, успішно захистили дисертації та вже сьогодні викладають у провідних університетах нашої держави. Саме так із Малої академії та наукового ліцейського товариства і розпочався шлях у велику науку для випускників ліцею: Кулик Надії, Моргун Ольги, Нікітіної Інни, Мінець Юлії, Макаревича Антона, Кулагіна Дмитра, Аннусової Любові, Галича Артема, Ліцоевої Юлії, Якимчук Любові, Гречаник Ірини, Лашко Ольги, Сиром’ятникова Віталія, Золкіної Марії...

тики навчальної мотивації (М.І. Лук'янова);

- методики виявлення ведучої модальності та домінуючої півкулі (Р. Лінксман);
- тест структури інтелекту (Р. Амтхауер);
- діагностика комунікативних та організаторських схильностей;
- вивчення рівня розвитку пізнавальних процесів: пам'яті, уваги;
- діагностика типу темпераменту (Г. Айзенк).

Важливий напрямок – діагностика професійних інтересів у 8–10-х класах з метою свідомого вибору учнями профільних груп та секцій Малої академії наук України. Використовуються методики: “Диференційно-діагностичний опитувальник” (ДДО, Є.О. Климова), “Карта інтересів-144”, “Карта інтересів-174” (модифіковані методики А.Є. Голомштока). Тестування проводиться щороку в кожному класі протягом навчання учнів з 8-го по 10-й класи.

Крім тестування, яке виявляє схильності ліцеїстів, проводиться опитування вчителів-предметників, які рекомендують того чи іншого учня на певний профіль. Таким чином ми виявляємо можливості учнів. Враховуючи обидва показники, ми можемо дати рекомендації кожному учневі щодо вибору профільної групи чи секції в МАН.

У листопаді 2006 року ліцей уклав договір про співробітництво з Луганським обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти. Мета даного співробітництва – створення моделі організації психологічного супроводу обдарованих дітей в умовах ліцею-інтернату. На базі центру практичної психології ЛОІППО була створена творча група по роботі з обдарованими дітьми, до складу якої ввійшли представники психологічної служби ліцею.

Соціально-психологічна служба ліцею працює за такими напрямками:

- діагностика професійних інтересів, схильностей ліцеїстів 8-9-х класів з метою свідомого вибору учнями профільних груп та секцій Малої академії наук;
- психодіагностика рівня розвитку пізнавальних процесів ліцеїстів: уваги, пам'яті, процесів мислення;
- індивідуальна психодіагностика (за запитами у разі необхідності);
- опитування вчителів-предметників, які надають рекомендації учням на певний профіль або до секції МАН;
- аналіз рівня навчальної успішності учнів (за результатами моніторингу навчання та інформацією від класних керівників);
- профконсультування та інформаційна допомога;
- заняття спецкурсу „Пізнай себе”;
- тренінг професійного самовизначення.

Вся система роботи соціально-психологічної служби спрямована на супровід особи ліцеїста, розкриття його кращих можливостей. Кожен день в роботі ми пам'ятаємо, що „не талановитих людей немає, є люди, які не знайшли себе”. Допомогти кожному ліцеїсту знайти себе, стати успішним – наше кредо.

У ліцеї, як заклад інноваційного типу, викладається спецкурс “Пізнай себе”. Програма спецкурсу є авторською, розробленою практичним психологом ліцею О.О. Швечіковою. Заняття проводяться у 8-х класах. Ліцеїсти отримують знання з основ

загальної та вікової психології, мають можливість закріпити інформацію за допомогою практичних вправ та тестів. Головна мета даного курсу – сприяти самовдосконаленню підлітків, їх самовихованню та саморозвитку.

Досвід спостереження за особистісним зростанням учнів свідчить про те, що така діяльність сприяє включенню старшокласників у процес актуалізації і реалізації власних можливостей. Велике значення для самовизначення особистості має той соціум, де вона визначається. Як відомо, найсприятливіші умови складаються тоді, коли людей об'єднує спільна мета, діяльність.

ЧЕРЕЗ ІСТОРІЮ І ДОСВІД МУДРЕЦІВ ВОНИ ЗНАХОДЯТЬ ІСТИНИ ЖИТТЄВИ

Вже 8 років як у ліцеї діє **дебатний клуб "АЛЬТЕРНАТИВА"**. Під час роботи якого вчителі навчають ліцеїстів логічно та аргументовано висловлювати свою точку зору, володіти культурою ведення дебатів, вирішувати проблемні ситуації. Така форма як дебати формує у ліцеїстів вміння критично мислити, адекватно оцінювати ситуацію й приймати швидке, динамічне рішення, шанувати думку інших. Дебати допомагають знайти місце у житті відповідно до власних уподобань, потреб, смаків.

ЛІЦЕЙ – МІСЦЕ ЗАХОПЛЮЮЧИХ ЕКСПЕРИМЕНТІВ

За роки існування ліцею став центром українознавства, філією Луганського територіального відділення Малої Академії наук України. Проте з досвідом коло інтересів педагогічного та учнівського колективу дедалі ширшало, і ліцей став місцем проведення **турніру юних фізиків** обласного та всеукраїнського рівнів.

Лілія Багаратян – один з ініціаторів турніру на Луганщині

Зараз в Україні здійснюється багато проектів щодо конкурсів серед учнівської молоді. Але турнірний рух фізиків – явище унікальне. Метою проведення турніру є залучення учнівської молоді до систематичної діяльності в області фізики. Тут використовуються інтерактивні методики, відточується вміння учнів вести наукову дискусію, знаходяться оригінальні рішення нестандартних задач з фізики.

Понад 15 років Обласний турнір юних фізиків та Відкритий Луганський турнір юних фізиків відбуваються на базі нашого ліцею. Не дивлячись на гуманітарну спрямованість навчального закладу, ліцеїсти із задоволенням беруть у ньому участь, демонструючи справжні майстер-класи з розв'язання дослідницьких та винахідницьких задач.

Під час змагань команда захищає свій розв'язок не тільки перед журі, але й перед командою суперників. Для цього проводяться фізичні бої за участі трьох команд – доповідача, опонента і рецензента. Ми пишаємося тим, що до нашого ліцею приїздять такі титуловані учасники, як команда фізико-математичного ліцею Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Ришельєвського ліцею міста Одеси, команди гімназій і ліцеїв фізико-математичного профілю з міст Дніпропетровська, Харкова, Херсона, Севастополя. У 2008 році Відкритий Луганський турнір юних фізиків було занесено до Переліку обов'язкових заходів, що проходять під егідою ЮНЕСКО.

Турнірний рух дає певний досвід та живе спілкування, де фізика виступає як гімнастика для розуму. Наші вчителі фізики твердо переконані в тому, що ми виховуємо майбутнє нашої української фундаментальної науки. Показовим є і наступний факт: якщо раніше випускники ліцею здебільшого обирали гуманітарні науки, то за останні два роки понад 60 % випускників ліцею обирають фізико-математичні спеціальності.

На базі Луганського обласного ліцею проводиться і **обласний конкурс юних політологів**, ініційований Управлінням освіти і науки Луганської обласної державної адміністрації, Державним закладом „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”:

Конкурс Юних політологів — це змагання між командами старшокласників, які вміють на високому науковому рівні викласти й довести свою точку зору з приводу тієї чи іншої політичної події, наукової праці та обґрунтувати її в наукових дискусіях.

Участь у відбірковому етапі складається з підготовки колективної проектної роботи з вказаної проблеми. Колективна робота повинна представляти собою оригінальний проект, що містить як аналіз існуючого стану справ, так і конкретні рекомендації із вирішенням авторами проблеми.

Вже традицією стала участь ліцеїстів у турнірах юних географів, правознавців, істориків, біологів різного рівня. Саме ґрунтовна підготовка до турнірів з різних предметів дає можливість опанувувати позапрограмний матеріал, розширювати світогляд, розвивати інтелект та вдосконалювати навички ораторського мистецтва.

Однією з форм роботи в малих групах з інтелектуально обдарованою молоддю у ліцеї є **клуб інтелектуальних ігор**, який успішно діє протягом 10 років. Основним завданням роботи клубу є розвиток пізнавальних процесів, формування вмій та навичок конструктивної взаємодії в групі, розвиток лідерських якостей. Завдяки щотижневим тренуванням, тренінгам та практичним вправам, інтелектуальним іграм („Брейн-ринг”, „Що? Де? Коли?”, „Своя гра”, „Інтелектуальне багатоборство”, „Гладиаторські бої”, „Трійка” та інші), команди ліцеїстів постійно беруть участь у міських, обласних та всеукраїнських змаганнях з інтелектуальних ігор і стають призерами.

Ми бачимо, що досягли мети, коли у ліцеїстів горять очі після вдалої гри, коли клас пишається своїми знавцями, коли діти відчують себе однією командою й продовжують грати в міському клубі знавців уже ставши студентами.

Атмосфера суперництва на змаганнях допомагає учневі не тільки побачити себе, а й зрозуміти оточуючих. І, всупереч антагонізму, який начебто формується при захисті різних позицій, дебати вчать толерантності.

Процес спілкування сприяє реалізації формування у ліцеїстів чіткої гуманістичної позиції. Це одна з важливих складових розвитку дитини, чи не найголовніший фактор розвитку особистості, оскільки спілкування взаємопов'язане з мораллю. Саме дебати навчають спілкуванню та розвивають у ліцеїстів комунікативну компетентність.

Широта інтересів наших учнів тримається на ґрунтовних знаннях державної мови. Ми переймаємося проблемами розвитку і функціонування української мови на Сході України. З метою сприяння утвердженню державного статусу української мови, виховання шанобливого ставлення до культури та традицій свого народу, викладачі кафедри української філології ліцею у День слов'янської писемності 9 листопада 2005 року започаткували проведення першого на Сході України обласного конкурсу юних філологів (КЮФ).

КЮФ – це командні змагання серед учнів 9-11 класів, що відбуваються у 4 етапи, під час яких перевіряється рівень усного та писемного мовлення: тестування з української мови (перевіряється рівень знань учнів з української мови за програмою); захист творчих проєктів (вміння працювати у команді, творчо підходити до розв'язання теоретичних питань, аргументовано доводити свої думки, систематизувати та узагальнювати матеріал, дискутувати, ставити проблемні запитання, а також виступати в ролі доповідача, опонента та рецензента); квест-ринг з літератури (вміння розв'язувати неординарні мовознавчі та літературознавчі питання, чітко та лаконічно давати відповіді на поставлені запитання); конкурс капітанів – публічний виступ на захист рідної мови (вміння формулювати власну думку з певної проблеми, рівень володіння українською мовою, усвідомлення її національного та державотворчого значення).

У Конкурсі беруть участь команди з усіх куточків Луганської області.

Та інтереси ліцеїстів не вичерпуються лише знаннями державної мови або відкриттям фізичних законів та явищ, вони прагнуть пізнати якомога більше за навчальну програму.

ОРГАНІЗАЦІЯ УЧНІВСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ: модель ради менеджерів

в усі часи перед школою стояло два завдання: навчати й виховувати. Демократичні перетворення в Україні довели, що саме виховання є більш вагомим у процесі формування особистості, її соціалізації.

Особливого значення в такому випадку набуває розвиток системи шкільного самоврядування, бо саме через участь у ньому особистість соціалізується. Висновки вітчизняних педагогів про те, що колектив учителів і колектив дітей – це не два колективи, а один, крім того педагогічний, безумовно, актуальні й сьогодні, тим більше для нашого навчального закладу.

Ми шукали саме таку форму організації, яка б найбільше відповідала духу нашого навчального закладу. Слово „Рада” привабило нас саме тому, що мало глибоке історичне коріння, а слово „Менеджмент” було сучасним і актуальним. Так ми поєднали історію і сучасність. Так виникла наша авторська модель учнівського самоврядування – Рада менеджерів Луганського обласного ліцею.

Модель учнівського самоврядування у ліцеї має три рівні:

- 1 рівень – первинний колектив – менеджери класу за напрямками;
- 2 рівень – загальноліцейська рада менеджерів, що включає 12 напрямків;
- 3 рівень – Велика рада ліцею (орган співуправління ліцеєм, до складу якого входять 7 представників педагогічного колективу, 7 учнів та 7 членів батьківського комітету).

Функції учнівського самоврядування:

- розробка та прийняття рішень;
- доведення прийнятих рішень до колективу;
- організація виконання прийнятих рішень;
- створення умов для виконання рішень;
- аналіз, облік та оцінка діяльності.

РАДА МЕНЕДЖЕРІВ ЛІЦЕЮ складається з учнів, які стали переможцями конкурсу менеджерів, учителів-кураторів, обізнаних у справах того чи іншого напрямку менеджменту. Від батьків обирають спостерігачів, які теж беруть участь у вирішенні повсякденних питань і надають допомогу в реалізації проєктів. Експертами запрошують фахівців у сфері науки, культури, ►

мистецтва, суспільних відносин та засобів масової інформації.

Менеджмент ліцею об'єднує зусилля всіх підрозділів щодо *створення умов для:*

- особистісного розвитку;
- високого рівня якості освіти;
- засвоєння соціального досвіду;
- формування особистої стратегії життя;
- формування національної свідомості та полікультурного розвитку;
- розширення громадських зв'язків;
- розвитку навичок виконання соціальних ролей і конструктивного вирішення проблем;
- формування позитивного світосприйняття.

Результати впровадження моделі учнівського самоврядування в Луганському обласному ліцеї:

- створено цілісну ефективну систему взаємодії всіх підрозділів ліцею;
- до 75% збільшено кількість активу серед учнів ліцею;
- створено тимчасові ініціативні групи;
- розширено інформаційний простір та суспільні зв'язки;
- створено рейтингову систему стимулів для учнів;
- сформовано демократичні принципи співуправління ліцеєм.

Педагогічний колектив плекає культ знань серед ліцеїстів і створює всі можливі умови для всебічного розвитку особистості, інтелектуального зростання та реалізації можливостей на шляху досягнення великих успіхів. Головним є те, що кожен з ліцеїстів, окрім навчання, може знайти тут ще і додаткові види діяльності. Тепер життя ліцеїстів, у всіх його аспектах залежить від них самих, від їх активності, бажання працювати, змінювати, вносити щось нове.

КОЛЕКТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ – ЗАПОРУКА УСПІХУ

З метою активізації виховної роботи в класах застосовується методика **колективних творчих справ** – це спосіб організації яскравого життя, насиченого працею і грою, творчістю і згуртованістю, мрією і радістю. КТС

сприяють комплексному вирішенню завдань розумового, ідейно-політичного, морального, трудового, естетичного та фізичного виховання ліцеїстів.

Усі колективні творчі справи очолюють дитячі творчі групи. Класи працюють над такими напрямками: Клуб „Вибір”; „Пам'ятники Луганщини”, „Здоровий спосіб життя – запорука успіху”; „Луганщина – світанок України” (поети та письменники рідного краю); „Пам'ять серця, чуєш, не охолонь!”; „Моя земля – Україна”; „У світі цікавого” (клуб обміну інформацією); „Народні традиції, звичаї та обряди України”.

У ліцеї впроваджується проект **„школа лідерів”**, мета якого – формування соціально активної молоді шляхом підготовки майбутніх лідерів українського суспільства; розвиток комунікативних та організаторських навичок, і вміння їх застосовувати в практичних життєвих ситуаціях. Цільова група, що бере участь в заняттях – члени Ради менеджерів ліцею. Очікуваний результат – формування соціальної компетентності молоді, демократичних принципів співуправління навчальним закладом; створення цілісної ефективної системи взаємодії всіх підрозділів ліцею.

Зусиллями самих ліцеїстів було запроваджено і з успіхом видається журнал “Український ліцей” та газета „Ліцей ПРО”, які висвітлюють найактуальніші питання навчальної та соціальної діяльності, а також надають можливість задовольнити свої

бажання творчо обдарованим особистостям, які є авторами та редакторами всіх статей.

Учнівська творчість займає чільне місце у формуванні духовно багатой особистості. Особливого значення з огляду на це набувають творчі роботи про пізнання самого себе і світу, про сенс життя очима учнів. У конкурсі робіт „я – лицейст”, який традиційно проводиться кожного року у лицейі, діти осмислюють проблеми свого життя, визначають місце у світі.

У 1999 році у нас народилася ідея створити свій літопис найкращих досягнень лицейістів. Цей літопис ми назвали „золоті сторінки лицейі”.

Кожного року найкращим, найактивнішим, найрозумнішим, найтворчішим, найобдарованішим, найспортивнішим випускникам лицейі вручаємо сертифікат про те, що їхні імена занесено до лицейської книги „Золоті сторінки”. Так щороку ця книга поповнюється новими іменами випускників, які з часом заносять до обласного збірника «Обдаровані діти – майбутнє України», що видається Луганським обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти.

Наш навчальний заклад в якості стартової ланки перед вищою освітою надає можливість відчутти в дійсності смисл гасла, позначеного на титульному аркуші лицейського журналу „Український лицей”: „Наш лицей для тих, хто обирає нову якість освіти”.

ДЛЯ СТРАТЕГІЇ УСПІХУ НЕМАЄ ДРІБНИЦЬ

Випускники лицейі успішно реалізували себе у різноманітних сферах життя сучасної України. Ось тільки декілька прикладів:

Наталія (Гала) ОНИЦУК – випускниця лицейі 1999 року.

Освіта: Державний інститут культури та мистецтв імені І. Карпенка-Карого, спеціальність „Драматургія”.

Працює: керівник творчого об'єднання телеканалу СТБ, головний сценарист проєктів „Х-фактор” і „Україна має талант”.

Лауреат премії „Телетріумф-2011” у номінації „Сценарист телевізійної програми”.

Марія ЗОЛКІНА – випускниця лицейі 2006 року.

Освіта: Національний університет „Кієво-Могилянська академія”, факультет соціальних наук та соціальних технологій, спеціальність „Політологія”.

Працює: Фонд „Демократичні ініціативи” імені Ілька Кучеріва – політолог, аналітик, експерт; співзасновник незалежної громадської організації „Мамай – Інститут”.

Сайт: <http://dif.org.ua/ua/index.htm>

Катерина РАКОВА – випускниця лицейі 2007 року.

Освіта: Луганський національний університет імені Тараса Шевченка, факультет української філології, спеціальність „Журналістика”.

Працює: Телерадіокомпанія „ІРТА” (Луганськ); журналіст, ведуча новин, програми „ЗОРЯний футбол”.

Тетяна ГОНЧАРОВА – випускниця лицейі 1994 року.

Освіта: Луганський державний педагогічний університет імені Тараса Шевченка, факультет української філології, спеціальність „Українська мова, література, журналістика”. Київський інститут кіно і телебачення, спеціальність „Режисер кіно і телебачення”.

Працює: ведуча телепрограми „Добрий ранок, Україно!” та „Чи легко бути жінкою?” на Першому національному телеканалі.

Едуард ТАРАСЮК – випускник лицейі 2005 року.

Освіта: Луганський державний університет внутрішніх справ імені Е. Дідоренка, факультет економічної безпеки.

Працює: Старший оперуповноважений карного розшуку.

Спортивні досягнення: кандидат у майстри спорту, чемпіон України з легкої атлетики, переможець Чемпіонату України серед співробітників МВС, багаторазовий призер чемпіонатів України та Луганської області з легкої атлетики.

Олексій ЛЮБЧЕНКО – випускник лицейі 2010 року.

Освіта: Луганський національний університет імені Тараса Шевченка, інститут фізичної культури та спорту, спеціальність „Олімпійський спорт”.

Спортивні досягнення:

- чемпіон Світу 2011 та 2012 років з тайського боксу WMF (Таїланд),
- срібний призер Чемпіонату Світу – 2010 з тайського боксу серед юніорів (Таїланд),
- чемпіон України 2007, 2008, 2009, 2010, 2011 років з тайського боксу WMF. Бронзовий призер Кубка світу з тайського боксу WMF 2010 року (м. Ялта),
- чемпіон Кубка країн СНД Розалі К-1 2008 р. (м. Луганськ),
- чемпіон кубку світу з тайського боксу 2011 р. (м. Ялта),
- чемпіон України Pro-AMAT 2012 року,
- учасник професійних боїв з тайського боксу – 5 боїв: 4 перемоги, 1 поразка.

Лариса Кольченко Лицей на березі Луганя

В статті розповідається про навчальний заклад як центр апробації інноваційних педагогічних технологій і розповсюдження передового досвіду. Ідеться про авторську модель учнівського самоуправління, впровадження якої викликає інтерес в ліцеї опережуючої виховної системи – розкриває раніше невідомі особливості дитини.

Відзначає роботу ліцею командний принцип співпраці керівництва, вчителів, вихователів і технічного персоналу, що сприяє створенню атмосфери культури знань, високої культури освітнього середовища і як результат – вагомі результати виховання.

Ключові слова: оплот українознавства, педагогічний колектив як єдина команда, виховання майбутньої інтелігенції, авторська модель учнівського самоуправління, цілісна система інноваційного розвитку, культура знань, профільне навчання, опережуюча виховна система.

Larysa Kolchenko Lyceum on the Lugan bank

The article describes an educational institution as a center for approbation of innovative pedagogical technologies and dissemination of best practices. The authors describe an experimental model of student self-government which, if implemented, results in an advanced educational system that discovers the children's abilities and talents unknown earlier.

The lyceum is characterized by a team principle of collaborative activities by the administration, teachers, educators and the support staff, which creates the atmosphere promoting intelligence, high culture of the educational environment and, as a result, significant achievements of students.

Key Words: the citadel of Ukrainian studies, pedagogical staff as a single team, raising the future intellectuals, experimental model of student self-government, an integral system of innovative development, cult of knowledge, subject-oriented instruction, advanced educational system.

Серед випускників відсутні такі, що після закінчення ліцею не знають, до чого докласти зусиль, чим зайнятися у житті. Вони соціалізовані і мотивовані. Все це дає можливість випускникам ліцею, що стали студентами ВНЗ, поповнити ряди студентських наукових товариств, саме вони вже сьогодні підкорюють вершини наукових відкриттів, саме вони є переможцями всеукраїнських студентських олімпіад, аспірантами та кандидатами наук.

Наш ЛІЦЕЙ існує для дітей, заради дітей, він працює для того, щоб із року в рік створювати те, без чого не можливе щастя дитинства, – радості і відкриттів під час навчання, дружби та співпраці. Двадцятирічний досвід роботи інноваційного навчального закладу „Луганський обласний ліцей” свідчить про правильність обраного шляху, а результати роботи переконують нас у тому, що за такою молоддю, як випускники нашого закладу, – майбутнє України!

Найкраще про це сказано у ліцейському гімні на слова Олександра Галича, доктора філологічних наук, професора Луганського національного університету імені Тараса Шевченка:

*Сходить сонце України –
Наш освітлює ліцей.
Ми майбутнє Батьківщини,
Що не зводить з нас очей.
Альма-матер, альма-матер,
Альма-матер – наш ліцей!
Ми прийшли сюди учитись,
Накопичувати знання,
Щоб пісням в державі литись,
Дітлахам радить щодня.
Альма-матер, альма-матер,
Дітлахам радить щодня!
Тут найкращі педагоги,
Ім кориться навіть час.
І Грушевські, і Ван Гоги
Вчать зараз серед нас.
Альма-матер, альма-матер,
Вчать зараз серед нас.
Ми закінчим інститути
І прийдемо в ліцейський клас.
Всі ми вірим – цьому бути,
Зачекайте трохи нас!
Альма-матер, альма-матер,
Зачекайте трохи нас!*

ОБДАРОВАНІ ДІТИ – ДАР ВІД БОГА ДЛЯ НАРОДУ ТА УСЬОГО ЛЮДСТВА

Управління
школою

УДК 37.091.212.3

Читачам пропонуються творчі напрацювання педагогів і учнів Заліщицької гімназії, де представлено досягнення в науково-виховному процесі за останні роки, розкрито систему інноваційної роботи навчального закладу з обдарованою молоддю. Розкриваються інтелектуальна, академічна, художня, лідерська і психомоторна сфери діяльності обдарованої молоді.

Ключові слова: обдаровані, система роботи, інноваційні методи, сфери діяльності обдарованої молоді.

Прагніть помітити в кожній дитині її найсильнішу рису, знайти в ній ту „золоту жилку”, від якої починається розвиток індивідуальності.

В. Сухомлинський

Талановиті й обдаровані люди завжди впливали і впливають на розвиток і характер суспільства, тому талант й обдарованість вважають багатством кожної держави. Ще Конфуцій пропонував відбирати й інтенсивно розвивати обдарованих дітей. Якісний стрибок у розвитку нових технологій спричинив різке зростання потреби в людях, що володіють нестандартним мисленням. Перетворення, які відбулися у вітчизняній системі освіти за останні десятиліття, змінили ставлення до учнів з неординарними здібностями. Недаремно в Доктрині Національної освіти зазначено: „Система освіти має забезпечувати підтримку обдарованих дітей і молоді, розвиток у них творчих здібностей, формування навичок самоосвіти і самореалізації особистості”. У зв'язку з цим з'явилися освітні установи, навчальні

й соціальні програми, громадські організації, головною метою яких є виховання унікальної цілісної творчої особистості.

Враховуючи широкимасштабність і всеосяжність реалізації принципів та розуміючи, що рівень обдарованої особистості має змогу розвиватися не у всіх напрямках однаково, педагогічний колектив розробив критерії банку даних обдарованої дитини, за якими спостерігаються її досягнення у конкретній сфері. Такий механізм не догма і відображає лише конкретний етап розвитку обдарованої особистості, тому конкретні досягнення визначають напрям та характер обдарованості, а не навпаки.

Олександра ВОЙЧИШИН

Директор Заліщицької державної гімназії Тернопільської області, претендент на авторгероя 9-ї сторінки Всеукраїнського проекту „Педагогіноватори в Україні”, переможець цього річного конкурсу „Первоцвіт”: гімназію нагороджено Бронзовою медаллю Міжнародної виставки „Сучасна освіта – 2013”

Директор школи, ліцею, гімназії № 2'2013

ВІЗИТКА ГІМНАЗІЇ

Рік заснування: 1933.

Рік створення (відродження): 1 вересня 1995.

Член ВГУ з 2011 р.

Місце знаходження: вул. С. Бандери, 68 м. Заліщики, Тернопільська обл., 48600.

Робочі телефони: +380355421383.

Електронна пошта: gimnazia_1995.2011@mail.ru

Сайт гімназії: <http://zarcs.narod.ru>

Учнів – 324. Класів – 15.

Профілі навчання: економічний, філологічний (українська філологія), хіміко-біологічний.

Кафедри: суспільно-гуманітарна, іноземних мов, математики та інформатики, природнича, естетичних дисциплін; методичне об'єднання класних керівників, школа молодого вчителя, методична рада, дві творчі групи.

Управлінська команда: заступник директора з ВР – **Копичинська Зоряна МIRONIVNA**, заступник директора з НМР – **Підгребя Надія Михайлівна**, директор – **Войчишин Олександра Дмитрівна**, заступник директора з НВР – **Дяків Василь Григорович**.

Гімназія за рейтингом „Вісника ТІМО” №11-12/2011 за результатами ЗНО з трьох основних предметів серед усіх загальноосвітніх закладів України посіла 44-е місце і III місце з історії України.

Педагогічні працівники, практичний психолог працюють над пошуком обдарованих учнів, а потім намагаються допомогти їм реалізуватись, оскільки, за словами американського психолога Дж. Рензуллі, обдарованість – це сполучення трьох характеристик: *інтелектуальних здібностей (тих, які перевищують середній рівень), творчості й наполегливої праці.*

Відповідно до цього перед нами поставлено два рівноцінні завдання:

- створення системи навчання і виховання обдарованих дітей;
- розробка практичних заходів, спрямованих на розвиток потенціалу кожної дитини.

Першочерговим і надзвичайно складним завданням є процес виявлення обдарованих дітей. Психологічні дослідження свідчать, що розвиток розумово обдарованої дитини може бути затриманий і навіть загублений на будь-якому етапі шкільного життя, через те в гімназії створена система спеціальної психологічної допомоги, суспільної підтримки обдарованих дітей. Програма психолого-педагогічного пошуку обдарованих дітей у нашому закладі складається із семи послідовних етапів, мета яких, використовуючи психолого-педагогічний діагностичний інструментарій, виявити обдарованих дітей і розробити конкретні індивідуальні програми розвитку особистості. На цій основі педагоги спрямовують свою діяльність на залучення гімназистів до різних форм

роботи, спрямованих на розвиток обдарованості дитини. Вона проявляється в одній або декількох сферах діяльності: інтелектуальній, академічних досягненнях, творчому (креативному) мисленні, спілкуванні й лідерстві, художньо-виконавській і психомоторній.

З метою актуалізації та розширення знань учителів із теоретичних основ роботи з обдарованими учнями, особистісно орієнтованого навчання дирекція практикує різноманітні заходи: методичні наради, психолого-педагогічні семінари „Як працювати з обдарованою дитиною?“, „Як виявити талант“ та інші, педагогічна рада на тему „Обдаровані діти. Проблеми. Пошуки. Знахідки“, круглі столи. Заступники директора щотижня пропонують на розгляд учителів рекомендації, які стосуються роботи з обдарованими дітьми.

2012/2013 навчального року активно функціонує творча група з реалізації програми „Обдарована дитина“.

Обдаровані діти вимагають особливого підходу, адже що більша їхня відмінність від інших дітей, тим багатшими є перспективи їх професійного та особистісного розвитку.

Паспорт педагогічного колективу.

Над формуванням творчих, всебічно обдарованих особистостей працюють 36 досвідчених учителів, ентузіастів своєї справи: 12 – відмінників освіти України; 19 – учителів-методистів; 6 – старших учителів; 29 – учителів вищої категорії; 6 – учителів I категорії; 1 – учитель II категорії; 7 – спеціалістів.

Нагороджені:

- Почесною грамотою Кабінету Міністрів України – 2;
- Почесною грамотою МОН України – 16;
- Відомчим знаком „Василь Сухомлинський” – 3;
- переможці обласного етапу Всеукраїнського конкурсу „Учитель року” – 7;
- лауреати обласного етапу Всеукраїнського конкурсу „Учитель року” – 11;
- учасники заключного етапу Всеукраїнського конкурсу „Учитель року” – 2;
- дипломант заключного етапу Всеукраїнського конкурсу „Учитель року” – 1;
- лауреати заключного етапу Всеукраїнського конкурсу „Учитель року” – 3;
- „Людина року” – 4 педагоги та 2 гімназисти;
- районна педагогічна премія ім. Осипа Маковея – 4 педагоги.

Проблема, над якою працює педагогічний колектив: „Оптимізація навчально-виховної діяльності учнів відповідно до сучасних освітніх умов”.

Заклад забезпечений сучасним технічним обладнанням. У 5-х класах є мультимедійні комплекси (інтерактивні дошки, проектори, ноутбуки), в 4-х класах та конференц-залі – ноутбуки, проектори та демонстраційні екрани. Інтернет підведений до більшості класів, кабінетів англійської мови та біології, конференц-залу, бібліотеки, музею, кімнати гімназиста, учительської, кабінетів директора та 3-х заступників. Працює 2 кабінети інформатики.

Загалом у навчальному закладі 46 комп’ютерів, 5 інтерактивних дошок, 10 проекторів.

Дирекція використовує в роботі з міжнародними партнерами Office 365.

Педагогічний колектив

Учасники міського легкоатлетичного забігу: дирекція та учні гімназії, очільники району та представники обласного відділення НОК України

Участь у Всеукраїнській акції на підтримку зимових видів спорту «Олімпійське лелечення»

Участь у Всеукраїнському етнофестивалі «Джурин-фест»

Лицарський турнір

В обдарованих дітей є свої психологічні особливості та труднощі розвитку, які найчастіше переживаються ними сильніше, ніж звичайними дітьми, що дозволяє говорити про них як про дітей групи ризику. Тому психолог проводить з такими дітьми бесіди, хвилинки-релаксації, різноманітні тренінги та інші заходи для психологічного розвантаження.

Важливою, на нашу думку, у роботі з обдарованими дітьми є робота з їхніми батьками. Можливим при цьому є виникнення двох варіантів розгортання подій: батьки, які вважають власну дитину винятковою, і тому ставлять завищений рівень вимог до педагога, або, інший варіант – батьки, які намагаються не помічати обдарованості своєї дитини, мотивуючи це власною зайнятістю, і, як наслідок, вони не сприймають жодної поради педагога для подальшого розвитку такої дитини. У цьому випадку вчителі і психолог проводять з батьками анкетування, тестування, індивідуальні бесіди, роз'яснювальну роботу, перегляд спеціальних фільмів з їхнім подальшим обговоренням.

Таким чином, обдарованість як невід'ємна складова процесу формування та розвитку особистості завжди сприяє перегляду стратегії навчального закладу, який виконує замовлення і суспільства, і батьків щодо надання якісної наступної освіти випускників. Заліщицька державна гімназія протягом всього часу функціонування створює

успішний імідж випускників та закладає основи вмотивованого самонавчання відповідно до їх потреб. Розвивати свої здібності до високого рівня гімназістам допомагає сформована система навчально-виховного процесу.

Система роботи з розвитку обдарованості гімназистів формується від часу її відродження. Але кожен навчальний рік, кожен клас, навіть одна окремо взята дитина змушує педагогічний колектив та всіх учасників навчально-виховного процесу шукати ті оптимальні прийоми та ефективні засоби, які якнайповніше розкривають творчі обдарування. Ефективність навчального процесу сприяє чіткому та зрозумілому вирішенню проблеми розвитку обдарованості в академічній та навчальній сферах, і його результативність визначається кількістю переможців олімпіад, конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт МАН, успішними виступами в конкурсах, організованих МОН України, складанням випускниками ЗНО та вступу на місця державного замовлення у престижні вищі навчальні заклади України та світу.

Що ж стосується інших сфер обдарованості, то вони реалізуються у навчальному закладі через систему позакласної та позашкільної роботи. Її формування – чи не найскладніший процес, адже потребує і наявної кількості годин, і творчих педагогів, і вміння створити оптимальні умови для цього.

З ІСТОРІЇ ГІМНАЗІЇ

На початку вересня 1933 р. було відкрито державну гімназію нового типу, яку названо іменем Юзефа Пілсудського. До першого класу було прийнято 30 учнів. У 1936 році в ній навчалося 45 гімназистів: 27 поляків, 9 українців та 9 євреїв. А в 1937 році було вже два відділи 1-го класу по 45 учнів.

Діти вивчали релігію, польську, українську, латинську та німецьку мови, фізику, хімію, географію, історію, біологію, математику, малювання, мали практичні заняття та уроки фізкультури, співів. Протягом навчального року вичитувалося 456 годин, але прикро, що з них тільки 24 години було відведено українській мові. Гімназійна бібліотека нараховувала 993 томи книг та чимало журналів, газет. Навчальний процес і релігійно-моральне виховання йшли пліч-о-пліч, доповнюючи один одного.

Гімназія тих часів проіснувала до вересня 1939 року. Ще до кінця першого півріччя була реорганізована і поділена на польську середню школу, що залишилась у стінах гімназії і була дуже малочисельною, та українську школу, учні якої були переведені до загальноосвітньої народної школи в центрі міста.

1 вересня 1995 року відроджена Заліщицька державна гімназія гостинно відчинила двері учнівському і педагогічному колективам.

Сьогодні Заліщицька гімназія – елітний навчальний заклад, де здобувають освіту 325 учнів з м. Заліщик та шкіл району, а також із сусідньої Чернівецької області.

Наш навчальний заклад виборює ім'я братів Гнатюків. Богдан-Тарас і Мирослав-Володимир Гнатюки – уродженці м. Залішки, навчалися в гімназії, брали активну участь у національно-визвольній боротьбі в 30–40-х роках минулого століття. Згодом досягли значних успіхів у науці, зокрема, Богдан – у фізиці, Мирослав – у медицині. Богдан Гнатюк брав активну участь у Світовому Конгресі Українських Націоналістів, за що отримав неодноразово відзнаки. Мирослав Гнатюк став учасником, а пізніше й керівником Капели бандуристів ім. Т. Шевченка в Детройті. За багаторічну пропаганду української музики у світі нагороджений Національною премією ім. Т. Шевченка

ДИРЕКТОР

біографічна довідка

Прізвище, ім'я по батькові:
Войчишин Олександра Дмитрівна.

Дата народження: 07.12.1965.

Національність: українка.

Освіта: вища.

Державні і відомчі нагороди: Грамота райво, грамота облвоун (2005, 2009, 2010), знак „Відмінник освіти України” (2006), Почесна грамота МОН (2002).

Загальний стаж роботи: 24 роки.

Стаж роботи у даному колективі: 17 років.

Характеристика діяльності педагогічного працівника:

Олександра Дмитрівна працює в гімназії вчителем англійської мови з 1995 року, директором – з 2011 року.

Войчишин О.Д. – фіналіст міжнародної програми вчителів країн СНД та Середньої Азії щодо стажування у США. Постійний учасник міжнародних, всеукраїнських конференцій, літніх шкіл, вебінарів, он-лайн – конференцій. Під керівництвом Олександри Войчишин 2012 року гімназія стала єдиним переможцем з України у міжнародному проєкті „Партнерство в навчанні” Microsoft – „Впровадження інновацій серед Шкіл інноваційного розвитку”. Протягом 2012/13 н.р. навчальний заклад буде презентувати на міжнародному рівні власний досвід використання інформаційно-комунікаційних технологій, беручи участь у форумах, заняттях віртуального університету, конференціях.

Олександра Войчишин координує діяльність педагогів, спрямовану на реалізацію освітніх завдань щодо освоєння ними основ ІКТ у програмі „Сто відсотків”. Удосконалюючи навички управлінської діяльності через використання ІКТ, директор взяла активну участь у літній управлінській школі – „Школа в онлайні” (Закарпаття, 2012).

Олександра Дмитрівна протягом 2011–13 н.р. у гімназії активно організовує та реалізує міжнародне співробітництво: координує діяльність гімназійної секції міжнародної молодіжної організації „Люди до людей” (PTPI). Члени цієї організації стали переможцями у міжнародному проєкті і під безпосереднім керівництвом Войчишин О.Д. представляли Україну у міжнародному молодіжному форумі у м. Берліні (2008). Разом з учнями у 2011 році презентувала роботу секції на міжнародному з'їзді у Києві.

Координатор міжнародної програми, організованої Британською Радою, „Навчаймося разом” (проєкти „BBC – репортаж”, флеш-моб „Big-dance”), діяльності волонтерів Корпусу Миру (2006-2012 рр.). Співпрацюючи з ними, навчальний заклад виграв гранти на створення ресурсного інформаційного центру „Думка +” для розвитку молодіжної ініціативи в позакласній діяльності та діяльності клубу волонтерства.

Презентувала успішну роботу закладу на Міжнародній конференції на Мальті (2012), всеукраїнських конференціях, присвячених використанню інформаційно-комунікаційних технологій. Поглиблюючи інтеграційні процеси в освітньому просторі, Олександра Дмитрівна, як координатор проєктів Британської Ради, налагодила партнерські зв'язки з навчальним закладом Великої Британії, розробила план заходів щодо реалізації співпраці з ними. Одним з результатів такої ефективної діяльності є проведення відеоконференцій з педагогами та он-лайн змагань з баскетболу з учнями школи-партнера (2012).

Як керівник навчального закладу Войчишин О.Д. – член Всеукраїнської асоціації „Відроджені гімназії України” (2011), на заходах якої презентує діяльність гімназії, асоціації вчителів англійської мови як іноземної. Учасник всеукраїнських науково-практичних конференцій з питань національно-патріотичного виховання ▶

Формами роботи з обдарованими в інтелектуальній та академічній сферах діяльності учнями в гімназії є групові та індивідуальні заняття на уроках і в позаурочний час, факультативи.

Серед методів навчання обдарованих учнів переважає самостійна робота, пошуковий і дослідницький підходи до засвоєних знань, умінь і навичок. Постійний контроль за навчанням таких учнів стимулює поглиблене вивчення, систематизацію, класифікацію навчального матеріалу, перенесення знань у нові ситуації, розвиток творчості.

Це доповнюється системою позакласної та позашкільної роботи. Індивідуальні форми позакласної роботи передбачають виконання різноманітних завдань, участь в очних і заочних олімпіадах, конкурсах на кращу науково-дослідницьку роботу. Учителі гімназії послідовно стежать за розвитком інтересів і нахилів учнів, допомагають їм в обранні профілю позашкільних занять.

Робота з учнями в царині академічних досягнень учнів здійснюється через залучення до таких форм:

- олімпіад (всеукраїнських предметних олімпіад, Інтернет-олімпіад),
 - роботи гімназійного наукового товариства „Пошук”, конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт Малої академії наук України,
 - різноманітних конкурсів.
- Найпоширенішою формою роботи з обдарованими учнями є їх підготовка та участь у всеукраїнських

учнівських предметних олімпіадах.

Протягом всієї діяльності гімназія є постійним командним переможцем у районному етапі предметних олімпіад. Протягом 2008-2012 років гімназисти ставали переможцями **398 разів** (148 – перших, 146 – других, 104 – третіх місць).

В обласному етапі за цей період – 44 (3 – перших, 12 – других та 29 – третіх місць) переможців. На всеукраїнському заключному етапі область представляли 6 учнів, 2 з яких стали призерами.

Близько 60-70% із загальної кількості гімназистів-учасників ставали переможцями (I, II, III місця) у районних етапах олімпіад. Близько 18-23 гімназистів щороку беруть участь в обласних етапах, що становить 5-7% від загальної кількості (табл. 1).

Кожен з переможців обласного етапу – гімназист самодостатній та високоорганізований, що дозволяє йому успішно складати ЗНО, вступати у вищі навчальні заклади і брати участь у науковій роботі.

З метою залучення гімназистів до систематичної наукової, дослідницької, експериментальної і винахідницької роботи у гімназії діє наукове товариство „Пошук”, філія Тернопільського обласного комунального територіального відділення МАН України. Мала академія наук України протягом багатьох десятиріч свого становлення має імідж активного освітньо-виховного закладу системи позашкіль-

(м. Івано-Франківськ, 2012) та використання інформаційно-комунікаційних технологій (м. Київ, 2012, м. Запоріжжя, 2012).

Ї учні ставали переможцями та фіналістами програми обміну FLEX (2004, 2011, 2012) і проходили навчання у США. В якості вчителя протягом багатьох років має призерів обласного етапу олімпіади з англійської мови (2006-2011 рр.). Будучи керівником науково-дослідницьких робіт, підготувала призерів обласного етапу конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт МАН (2010).

Войчишин О.Д. – директор Заліщицької філії обласного територіального відділення МАН. Члени МАН є призерами та переможцями обласного та Всеукраїнського етапів захисту науково-дослідницьких робіт (2011-2012 рр. – 19 переможців).

Активно та ефективно залучає спонсорів для поповнення матеріально-технічної бази навчального закладу. Нагороджена грамотою організаторів та Міністерством освіти та науки, молоді та спорту України за успішне впровадження в гімназії електронного ресурсу „Щоденник.іа” (2012).

Інформація про гімназію розміщена у всеукраїнському виданні „Книга Величі та Пошани” (2012). Під керівництвом Войчишин О.Д. гімназія ставала номінантом обласного етапу конкурсу „Кращий навчальний заклад” (2011, 2012).

Для директора характерний творчий задум, живий інтерес до справ, демократичний стиль керівництва. Олександра Дмитрівна Войчишин вимоглива, комунікативна, користується авторитетом серед педагогічного, батьківського та учнівського колективів.

РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ РОБОТИ ДИРЕКТОРА

№ з/п	Критерії	2011/12 навчальний рік
1	Кількість відкритих уроків за навчальний рік	1 (регіональний семінар з представниками видавництва Oxford)
2	<i>Особиста участь у заходах підвищення фахової майстерності:</i>	
	Всеукраїнський рівень	Участь у Всеукраїнських конференціях – 3 (м. Івано-Франківськ, м. Київ, м. Запоріжжя (2012); Всеукраїнська літня управлінська школа (Закарпаття, 2012)
	Міжнародний рівень	Участь у з'їзді РТРІ (2011), Семінар координаторів проєктів, організованих Британською Радою (2011), семінар на Мальті (2012), Координатор щорічної програми для інноваційних закладів (школа «Лідер», школа «Новатор»)

ЗАЛІЩИЦЬКА ФІЛІЯ

Тернопільського обласного комунального територіального відділення МАН УКРАЇНИ

Активно функціонує в гімназії з січня 2001 року.

Директор філії – **О.Д. Войчишин**.

Відповідальна за роботу філії – **Н.М. Підгребя**, переможець Всеукраїнського відкритого конкурсу на крашу модель наукового товариства учнів Малої академії наук України.

Секції: української мови, світової літератури, англійської мови, історії України, математики, біології, фізики, географії.

Упродовж 2002-2013 років у II (обласному) етапі конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт МАН гімназисти вибороли **125 призових місць**. У III (Всеукраїнському) етапі – 16.

У 2012-2013 н.р. у II етапі гімназисти отримали 19 призових місць. Двоє учнів представлятимуть Тернопільську область на III етапі конкурсу.

Завдяки МАН 4 учнів стало стипендіатами Президента України та Кабінету Міністрів.

За результатами виступів у II (обласному) етапі конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт МАН Заліщицька філія займає друге місце серед усіх учасників – навчальних закладів.

Першою сходинкою до храму науки є **наукове гімназійне товариство „Пошук”**, яке складається з 6 відділень:

- української філології;
- іноземної філології;
- суспільних дисциплін;
- природничих дисциплін;
- математики та інформатики;
- естетичних дисциплін.

ГІМН

наукового гімназійного товариства „Пошук”

Автор: Середюк Т.С.

*Щоб і нас закарбували
На скрижалях поколінь,
Ми невтомно все шукали,
Подолавши радо лівь...*

*Хай частинка знань дитячих
Відкриває дивний світ.
Кожен день в невтомній праці –
Ось наш перший заповіт.*

П р и с п і в:
*Ще у світі є багато
Нерозвіданих стежок.
Перетворимо у „Пошук”
До науки кожен крок
(2 рази)*

*Час минає, може, згодом
Отаких самих, як ми,
Твердо назвуть народом,
А не просто лиш людьми.*

П р и с п і в.

*Що історія ховає
В мороці минулих літ,
Мова рідна право має
Жити, наче моноліт.*

Круглий стіл зі слухачами та випускниками МАН України

ної освіти, інших її складових.

Вона сприяє виявленню здібностей, обдарувань, самовизначенню та самореалізації особистості шляхом залучення дитини до пошукової, експериментальної, дослідницької роботи, забезпеченню її творчого, інтелектуального, духовного розвитку, підготовки до майбутньої професійної та громадської діяльності. Беручи участь у різних семінарах, наукових конференціях та інших заходах, які проводяться не тільки у стінах гімназії, а й поза її межами, учні мають змогу відчутти смак дослідницької роботи, задоволення її кінцевим результатом.

У МАН гімназисти роблять перші кроки до храму науки. Педагогічні технології формування та розвитку обдарованої особистості в умовах навчання у секціях та відділеннях передбачають використання творчих напрацювань педагогів.

Щороку кількість переможців II (обласного) етапу конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт МАН збільшується (табл. 2). Як правило, більшість гімназистів-переможців конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт МАН є й переможцями III етапу предметних олімпіад.

Протягом періоду з 2008 року гімназисти-слухачі філії обласного відділення МАН перемагали **71 раз** (17 – перших, 20 – других, 34 – третіх місць) обласного етапу.

Випускники, які вступають у виші, стають студентами, розвивають власну

обдарованість не лише беручи участь у науковій діяльності. Вони стають лідерами студентського самоврядування, організаторами волонтерських проектів та учасниками різноманітних конкурсів.

Робота з обдарованими дітьми вимагає належної змістової наповненості занять, зорієнтованості на новизну інформації та різноманітні види пошукової аполітичної, розвиваючої, творчої діяльності. Вона під силу висококваліфікованим, не байдужим до свого предмета вчителям і здібним учням, адже тільки в тісній співпраці можна досягти успіхів.

З метою формування практичних компетентностей з базових дисциплін гімназія підписала угоди про співпрацю з Чернівецьким національним університетом ім. Ю. Федьковича (фізичний факультет), Національним природним парком „Дністровський каньйон” і Державною науково-педагогічною бібліотекою України імені В. О. Сухомлинського.

Розвиток обдарованості дитини у сфері креативного мислення, спілкування та лідерства – ще один із напрямів, який реалізує педагогічний та учнівський колективи Заліщицької державної гімназії.

Дитяча творчість, нестандартність мислення, особливий погляд на світ чи не найкраще розкриваються у шкільному прес-центрі. Створена з ініціативи гімназистів студія „Думка плюс” (керівник Рибак Я.Я.) розвиває здібності майбутніх

Таблиця 1

Моніторинг результативності гімназистів у III етапі всеукраїнських учнівських предметних олімпіад

Навчальний рік	Перші місця	Другі місця	Треті місця	Загальна кількість призових місць
2008/2009	1	1	4	6
2009/2010	2	2	4	8
2010/2011	-	2	5	7
2011/2012	-	5	9	14
2012/2013		2	7	9

Таблиця 2

Моніторинг результативності гімназистів у II етапі всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт МАН

Навчальний рік	Перші місця	Другі місця	Треті місця	Загальна кількість місць
2008-2009	1	2	5	8
2009-2010	2	2	4	8
2010-2011	4	3	10	17
2011-2012	8	6	5	19
2012-2013	2	7	10	19

Переможці обласних і всеукраїнських етапів олімпіад на зустрічі з міським головою

Дирекція гімназії з директором Тернопільського відділення МАН та учасниками обласного семінару викладачів історії

журналістів, телеведучих, редакторів газет та журналів. Запис радіопрोगрам, підготовка фільмів, презентацій для шкільних свят, міських і районних заходів, випуск шкільних газет та щорічного літопису „Гроно”, співпраця з районним радіомовленням, часописом „Колос” та регіональною газетою „Подільани” – це ті можливості, які пропонує студія своїм вихованцям.

Учасники медіа-студії „Думка+”

Перші поетичні спроби пера багатьох гімназистів розпочали в літературній студії „ЕОС” під керівництвом молодого поета Заліщанщини, вчителя словесності Середюка Т.С. Сьогодні члени студії – учасники всеукраїнських мистецьких конкурсів: на кращий переклад сонету Шекспіра, відгук на прочитану книгу, кращий твір. У літературній студії відбуваються відкриті засідання: „Сад душі моєї” (2008 р.), „Зимовий гербарій” (2010 р.), „Цю жінку я люблю” (2012 р.); зустрічі з поетами-земляками, членами національної спілки письменників, творчі вітальні поетів-гімназистів.

Серед досягнень та успіхів членів студії:

- участь у колективній збірці молодих поетів Тернопілля „Перші ластівки” (2004, 2007, 2008);
- переможець обласного етапу конкурсу творчих робіт „Об’єднаймося ж, брати мої” та призер обласного етапу конкурсу стрілецької і повстанської пісні та

прози (2005 р.); автор поетичної збірки „Розкрилля” (2005 р.);

- переможці обласного літературного конкурсу „Чисті роси”, організованого управлінням сім’ї та молоді Тернопільської обласної державної адміністрації, за сприянням якого видані авторські збірки поезій (2005);
- II місце в обласному турі конкурсу „Найкращий читач України-2010”.

Інтелектуально розвиненим, неординарно мислячим дітям часто буває вузько в рамках освітнього процесу загальноосвітньої школи. Вони бажають поринути у світ природи, науки, техніки, виробництва, культури.

Популярними серед гімназійної молоді були інтелектуальні дитячі телевізійні передачі „LG-Еврика”, у якій брали участь 7 гімназистів, „Самий умний” – 3.

Не меншою популярністю користуються Інтернет-конкурси. Протягом трьох років гімназисти ставали учасниками міжнародного конкурсу „Аліанте – 2004, 2005, 2006”. Метою цього конкурсу є популяризація діяльності НАТО. 8 гімназистів як переможці відвідали військові бази Польщі, Чехії. Команда гімназистів стала п’ятою серед 30-ти команд-фіналістів (2006 р.).

З 1997 року в Україні розпочала діяльність Всеукраїнське дитяче творче об’єднання Культурних, Розумних, Організованих, Кмітливих, Спритних (аббревіатура КРОКС) громадян України. У нашій гімназії осередок цієї дитячої організації функціонує з 2002 року (голова Дяків В.Г.). Команди „Магістри” та „Еліте”, беручи участь у заходах КРОКСу ставали:

- віце-чемпіонами V обласного чемпіонату УНІКУМу (2006 р.);
- переможцями (III місце) у Відкритій першості Галичини (2007 р.);
- переможцями (III місце) в регіональному турі відкритого чемпіо-

- нату області з інтелектуальних ігор УНІКУМ (2012 р.);
- віце-чемпіонами України, 2006 рік;
- переможцями обласного конкурсу „Кращий ерудит”, 2012 р.;
- дворазовим чемпіоном України з КРОКСУ в особистій першості.

Світ прагне інтегруватися з метою пізнання спільних і відмінних рис різних націй. Сприяє у реалізації таких бажань міжнародна організація *РТПІ („Люди до людей”)*. Під керівництвом Войчишин О.Д. у Заліщицькій державній гімназії засновано (2006 р.) її осередок. Члени організації – ініціатори й учасники різноманітних фестивалів, волонтерських акцій соціального та екологічного спрямувань, Global Youth Service Day, Murals, про які інформував європейську спільноту її дайджест. Осередок підготував проект представлення України на Європейському молодіжному форумі в Берліні European Youth Forum: Meeting of Young Intercultural Leaders, (2008), на міжнародному з’їзді *РТПІ* (м. Київ, 2011).

Закінчивши навчання в гімназії, активні учасники *РТПІ* представляють громадські та студентські соціальні проекти у вищих навчальних закладах, удосконалюючи навички комунікації, продовжують міжнародну співпрацю, беручи участь у представницьких міжнародних молодіжних форумах.

У навчальному закладі діє орган учнівського самоврядування – **гімназійний парламент**, який став осередком дитячої ініціативи та творчості, громадянської та лідерської позиції. Він діє на підставі статуту, який щороку обговорюється членами учнівського самоврядування. Підтвердженням активності, самостійності та творчого підходу до вирішення соціальних проблем є робота парламенту у громаді:

- члени парламенту – ініціатори створення міської молодіжної організації лідерів;

- члени гімназійного парламенту представляли Тернопільську область на Всеукраїнському форумі „Батьки і діти” (Київ, 2012 р.);
- активні учасники проекту „Подаруй дитині надію!”, акції „Зробимо Україну чистою!”, круглих столів за участю міської та районних рад;
- голова гімназійного парламенту – переможець районних конкурсів „Людина року” в номінації „Дитина року – 2011”, „Лідер XXI століття” (2012 р.).

Акція „Подаруй дитині надію”

Надзвичайною популярністю користується туристсько-екологічна студія „Джерела”, в якій займаються діти середнього та старшого віку. Гурток працює за авторською програмою керівника Вікирчака О.К. Займаючись у студії, її члени удосконалюють туристичні навички і вміння, пропагують серед гімназистів здоровий спосіб життя. Вони – учасники пішохідних спортивних мандрівок, різноманітних акцій, фестивалів, конкурсів районного, обласного, всеукраїнського масштабів на екологічну та спортивно-туристичну тематику, ініціатори екологічних проектів.

Найважливіші досягнення туристсько-екологічної студії „Джерела”:

- переможець обласного етапу конкурсу екологічних агітбригад (2009);
- фіналіст акції „Зелена революція” у рамках Всеукраїнської акції „Громадянин-2006”, організованої

“ПЕРВОЦВІТ” – ВІЗИТНА КАРТКА НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

На початку відродження гімназії виник задум створити творчий колектив, який не тільки дарував би високе мистецтво людям, пропагував українську пісню і танець, але й став візитною карткою навчального закладу. Так з 1996 року почався набір учнів до танцювальної студії, пізніше – вокальної групи. За заслуги у розвитку та примноженні танцювального мистецтва наказом Міністерства освіти України №82 від 02 березня 1998 року присвоєно ансамблю пісні і танцю „Первоцвіт” звання „Зразковий художній ансамбль пісні і танцю”. З великим ентузіазмом займаються діти в ансамблі: створено три танцювальні групи (керівник Вилка Л.В.) та вокальна (керівник Шмиглик З.В., концертмейстер Мартинчук О.М.).

Сьогодні вихованці „Первоцвіту”:

- переможці щорічного районного, обласного та учасники Всеукраїнського конкурсів „Таланти твої, Україно!”;
- учасники щорічного звіту творчих колективів району в м. Тернополі;
- учасники творчого звіту Тернопільської області в Києві (2001);
- учасники мистецьких конкурсів-фестивалів: „Дністрові зорі” (2006-2011), „Червона калина” (2010, 2011), „Джурин-фест” (2012);
- представляли своє мистецтво в містах Битов, Мільовка (Республіка Польща, 1997, 2008), у Берліні (2009 р.).

Вокальна група ансамблю – постійний учасник різноманітних мистецьких змагань, переможець районних, обласних етапів конкурсів стрілецької, духовної пісні, володар Гран-прі обласного конкурсу патріотичної прози, поезії, пісні та творів образотворчого мистецтва на повстанську тематику.

Солісти вокальної групи ансамблю учасники XIX міжрегіонального фестивалю народної творчості „Дністрові зорі” (2012 р.), V Відкритого конкурсу юних виконавців ім. М.В.Лисенка (2011р.); володарі Гран-прі обласного конкурсу „Творчість юних – 2012”; переможці (II місце) обласного конкурсу „Юні таланти” (2012 р.), Всеукраїнського конкурсу пісні „Вишиванка” (м. Тернопіль, 2011), міжнародного конкурсу „Яскрава країна” (м. Трускавець, 2009, м. Одеса, 2010), міжнародного фестивалю „Таланти багатодітної родини” (м. Ялта, 2011), учасники кастингу Шоу №1 (м. Київ, 2011).

Художня та психомоторна сфера – ще один напрям реалізації обдарованими гімназистами своїх творчих здібностей.

Випускники гімназії – учасники „Первоцвіту” – продовжуючи розвиток творчих здібностей, стали студентами вищих мистецьких навчальних закладів.

Всеукраїнською асоціацією „Нова доба”;

- учасник обласної спортивно-туристичної гри „Січ” (2007-2008);
- ініціатор екологічного проекту „Чисте подвір’я – чиста вулиця – чисте місто” (2011-2012);
- переможець заочного обласного та учасник Всеукраїнського етапів Чемпіонату з туристських походів (2011 р.);
- переможець обласного етапу курсу на розробку кращого туристсько-екологічного маршруту „Мій край” (2009, 2010, 2011 рр.);
- активісти РУМ „Моя земля – земля моїх батьків” (с. Осій, Закарпаття, 2006 рік, II місце);
- 11 членів гуртка здали нормативи на значок „Турист України” (2011).

Сьогодні три випускника гімназії, колишні члени студії „Джерела” – працівники Національного природного парку „Дністровський каньйон”.

Заліщицька державна гімназія як заклад нового типу у своїй діяльності постійно співпрацює з різними міжнародними організаціями

та навчальними закладами, з метою повнішої соціалізації випускників у складні суспільні процеси в час глобалізації.

МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ ГІМНАЗІЇ

З 2004 року партнером у міжнародній співпраці став для нашого навчального закладу Корпус Миру в Україні. Тоді ж у гімназії розпочав свою діяльність волонтер Б. Уайт (координатор І.З. Лучин), який надав гімназістам можливість познайомитися з американською культурою. Завдяки волонтеру, який став переможцем у конкурсі проектів, заклад отримав нову літературу для ефективного проведення уроків. Діяльність наступних волонтерів Корпусу Миру – родини Макрай – мала сприяти реалізації ініціатив, започаткованих громадою та підтриманих місцевою владою. Завдяки спільним зусиллям волонтерів та координатора О.Д. Войчишин був виграний грант на створення медіа-центру, який постійно інформує і гімназистів, і громаду про діяльність навчального закладу.

Протягом двох останніх років успішно працював в гімназії волонтер Евен Келлі (координатор І.З. Лучин). За цей час було організовано кілька спільних проектів, тренінгів та семінарів для педагогів гімназії і району. Виграно грант SPA на підтримку малих проектів для розвитку громади та придбано комп'ютерну техніку для роботи учнівського волонтерського клубу.

Глобальна мережа надає нові широкі можливості гімназістам спілкуватися з однолітками з інших країн світу. Британська Рада – постійний організатор такої співпраці, яка пропонує реалізацію проектів у рамках програми „Навчаймося разом” *Connecting Classrooms* (координатор – О.Д. Войчишин). Вона сприяє встановленню тривалих партнерських зв'язків між школами Великої Британії та школами понад 60 країн світу. Уже 2013 року навчальний заклад став учасником міжнародного проекту „E-Twinning Plus”, який офіційно стартував в Україні 4 березня, його учасниками є 77 українських шкіл.

Головними завданнями Проекту є:

- 1) Можливість реалізації спільних проектів з європейськими школами.
- 2) Підвищення учнівської мотивації до вивчення іноземних мов та покращення навичок володіння ними ІКТ.
- 3) Обмін досвідом учителів з фахівцями європейських країн, опанування сучасними методами викладання.
- 4) Пропагування української культури та історії.

Зі слів заступника Міністра освіти та науки України Б. Жебровського: „Проект своєю багатовекторністю у майбутнє ефективно влітається в полотно реформ сучасної української школи”.

Гімназія представляє Тернопільську область і проводить організаційно-інформаційну роботу щодо участі у партнерській групі зі школами Мальти, Кіпру та Великої Британії. Важливою була участь директора у роботі міжнародного семінару *ISS*, де учасники ознайомилися з системою освіти на Мальті, досвідом співпраці мальтійських навчальних закладів з громадськістю, організацією проектної діяльності та досвідом кооперативного навчання. Наступний крок – участь учнів гімназії у міжнародній учнівській конференції на Мальті у листопаді 2012 р., де вони

**ІНФОРМАЦІЯ НА ДОВІДКА ПРО ЗАХОДИ,
ПРОВЕДЕНІ В ЗАЛІЩИЦЬКІЙ ДЕРЖАВНІЙ ГІМНАЗІЇ ВПРОВОДЖ 2007-2013 РОКІВ**

№ п/п	Назви, теми заходів	Форма	Роки	Місце проведення	Склад учасників	Партнер співпраці
1.	„Дивосвіт природи збережем“	„Круглий стіл“	2012	Заліщицька державна гімназія	Члени туристсько-екологічної студії „Джерела“, слухачі природничих секцій МАН	Міська рада, НПП „Дністровський каньйон“
2.	„Чисте подвір'я – чиста вулиця – чисте місто“	Акція	2011-2012	Заліщицька державна гімназія	Гімназійний парламент учні гімназії	Міська рада, КТП „Порядок“
3.	„Зробимо Дністер чистим“	Акція	2012	Дністровський державний ліцей с. Іване-Золоте Заліщицького району	Члени туристсько-екологічної студії „Джерела“, клуб волонтерства	НПП „Дністровський каньйон“, Корпус Миру, сільська рада с. Іване-Золоте
4.	„Подаруй дитині надію“	Благодійний проект	2012-2014	Заліщицька державна гімназія – Заліщицький обласний багатопрофільний навчально-реабілітаційний центр	Члени клубу волонтерства, учні Заліщицького обласного багатопрофільного навчально-реабілітаційного центру	Корпус Миру
5.	„Добро починається з тебе“	Благодійний проект	Довготривалий	Заліщицька державна гімназія	Члени клубу волонтерства	
6.	Змагання юних географів (команда „Юнглі“)	Всеукраїнський турнір	2012	м. Вінниця, СЗОШ № 16	Представники 28 команд з 15 областей України	МОНМС
7.	Молодіжна зустріч з питань національної культури, екології	Міжнародний форум	2012	Мальта	Команди України (Заліщицька державна гімназія, 4 учасники), Кіпру, Великої Британії, Уельсу	Британська Рада
8.	„Права людини в ХХ столітті“	„Круглий стіл“	2012	м. Київ	33 команди з України	„Нова Доба“, Всеукраїнська асоціація викладачів історичних та суспільних дисциплін
9.	„Big-dance“	Флеш-моб	2012	м. Київ	Розвиток Олімпійського руху напередодні ХХХ Олімпійських ігор у Лондоні	Британська Рада
10.	Міжнародна програма „BBC News School Report“	Репортаж	2012	Велика Британія	Обговорення питань, що стосуються спорту, здорового способу життя та духовних цінностей	ВВС, Британська Рада
11.	Міжнародний з'їзд представників молодіжної організації РТГР – „Люди до людей“	Конференція	2011	м. Київ	Члени РТГР	РТГР. Обмін досвідом з питань організації роботи та діяльності молодіжних осередків
12.	„Діалог культур“	Проект	2011	м. Київ	Члени РТГР	Британська Рада Обмін досвідом з учасниками проекту
13.	„Заповідними стежками рідного краю“	Всеукраїнська експедиція учнівської та студентської молоді «Моя Батьківщина – Україна»	2011	Заліщицький Р-н	Члени туристсько-екологічної студії „Джерела“	
14.	„I know“	Обласний семінар-тренінг	2011	м. Тернопіль	Члени РТГР	Корпус Миру

15.	Захід, присвячений Міжнародному дню людей похилого віку	Концерт	2011	м. Заліщики	Зразковий ансамбль пісні і танцю „Первоцвіт“	Обласний шпиталь для ветеранів війни, учасників бойових дій та репресованих
16.	„Щастя на крилах“	Акція милосердя	2011	м. Заліщики	Гімназійний парламент	Кошти переказані на лікування онкохворих дітей
17.	„Дай, Боже, вільним бути!“	Обласний фестиваль-конкурс патріотичної пісні, прози і поезії, творів образотворчого мистецтва	2011	м. Заліщики	Вокальна група зразкового ансамблю пісні і танцю „Первоцвіт“	Гран-прі
18.	„Червона калина“	Регіональний фестиваль	2011	м. Тернопіль	Зразковий ансамбль пісні і танцю „Первоцвіт“	Диплом учасника
19.	„Привітаймо дошкільнят“	Виступ	2011	м. Заліщики	Літературна студія „ЕОС“	Дитячі садочки м. Заліщики
20.	„Святий Миколай поруч“	Благодійна акція	2011 2012	Заліщицька державна гімназія	Гімназійний парламент	Допоміжна школа-інтернат для дітей з особливими потребами
21.	„Улюблена іграшка“	Благодійна акція	2011	Заліщицька державна гімназія	Гімназійний парламент	Дитячі садки м. Заліщики
22.	„Нестримні порухи душі“ „Ми чуємо тебе, Тарасе!“	Міський творчий вечір Міський творчий вечір	2012 2013	Заліщицька державна гімназія	Творчі колективи навчального закладу	Громада міста Заліщики
23.	„Цю жінку я люблю“	Засідання літературного клубу	2012	Заліщицька державна гімназія	Літературна студія „Еос“	
24.	Презентація України	Міжнародний молодіжний форум	2007	м. Берлін	РТPI	Міжнародні молодіжні організації
25.	„Містам-побратимам“	Концертні тури	1997, 1998, 2007	м. Битов м. Мінська м. Берлін	Зразковий ансамбль пісні і танцю „Первоцвіт“	Громади міст та навчальні заклади-партнери
25.	„Джурин-фест“	Регіональний етнофестиваль	2012	Урочище Червоне, Заліщицький Р-Н	Зразковий ансамбль пісні і танцю „Первоцвіт“, солісти вокальної групи	Диплом учасника
26.	Програма обміну майбутніх лідерів FLEX	Конкурс	2004 2006 2008 2012	Відбірковий тур відбувся в Урочищах Навчання у США	Гімназисти	Департамент освіти та культури посольства США в Україні
27.	УНІКУМ	Регіональний інтелектуальний конкурс	2011	м. Бучач, м. Чортків	Районний осередок КРОКСу	Управління сім'ї, молоді, спорту Тернопільської ОДА
28.	„Веселка Дністрова“	Районний фестиваль	Щорічний	м. Заліщики	Гімназія	Відділ з питань освіти Заліщицької РДА
29.	Участь у проєкті Британської Ради „Навчаймося разом“ („Connecting Classrooms“)	Заклучна конференція	2013	м. Київ	Гімназисти	Британська Рада
30.	Проєкт Європейського Союзу „e-Twinning“	Конкурс	2013	Заліщицька державна гімназія	Гімназисти, педагоги	Європейський Союз
31.	Всеукраїнська акція з популяризації зимових видів спорту серед дітей „Олімпійське лічення“	Акція	2013	Буковель	Гімназисти	НОК України
32.	Всеукраїнський форум „Батьки і діти“	Форум	2012	м. Київ	Гімназисти	Районний будинок дитячої та юнацької творчості

представили власні проекти, які стосувалися як презентації національних особливостей, так і глобальних проблем характерних для України.

У рамках співпраці з Британською Радою і з метою створення активного інформаційного простору у підготовці до Олімпійських ігор у Лондоні 2012 року група старшокласників з лютого 2012 року включилася у такі проекти: *BBC News School Report*, *Big Dance*, *What Matters to Me*, які спонсують молодь до активного обговорення питань, що стосуються спорту, здорового способу життя та духовних цінностей. Завдяки спільним зусиллям учнів та дирекції створений сайт <http://gimnazia-bbc.at.ua> на якому можна ознайомитися з відеорепортажами наших гімназистів, підготовленими спеціально для міжнародної програми *BBC News School Report*. Гімназисти взяли участь у підсумковій конференції учасників даного проекту, будуть презентувати успішний власний досвід роботи, готуватися до здачі екзаменів FCE, IELTS, матимуть можливість пілотування „E-Twinning Plus”.

2012 рік став ще успішнішим у розвитку партнерства. Школа з Великої Британії *Heritage High School* офіційно стала партнером гімназії.

Координатори проекту з двох країн, Великої Британії (Айен Летт) та України (О.Д. Войчишин), провели відеоконференції, на яких узгодили план спільних дій і окреслили напрямки подальшої співпраці. Улітку гімназія завдяки інформаційним технологіям вперше провела *он-лайн матч з баскетболу* зі шкільною командою Великої Британії.

У 2012 році Заліщицька державна гімназія стала єдиним українським навчальним закладом, який увійшов до списку шкіл, відібраних міжнародними експертами та консультантами корпорації *Microsoft* для участі в щорічній програмі для загальноосвітніх навчальних закладів світу **Partners in Learning („Партнерство в навчанні”)**. Ця річна міжнародна програма корпорації *Microsoft*, яка дає можливість інноваційним керівникам шкіл визначити власний шлях подальшого інноваційного розвитку, дізнатися про світові тенденції в освітніх інноваціях, співпрацювати з командою керівників шкіл з інших країн світу, брати участь у знакових світових подіях *Microsoft*, присвячених інформаційно-комунікаційним технологіям та педагогічним інноваціям.

Заклад отримав статус „*Школа-лідер*” (*Pathfinder School*), педагоги у своїй діяльності активніше застосовують інноваційні методи і є достатньо компетентними, щоб ділитися досвідом з колегами з інших шкіл світу. Також такий статус дає можливість гімназістам спілкуватися та обмінюватися досвідом з однолітками з інших країн, які беруть участь у програмі.

Заліщицька державна гімназія представляла Україну на Всесвітньому форумі *Microsoft* у Празі в листопаді 2012 року. У планах поглиблення співпраці з іншими навчальними закладами у цій Програмі передбачено наступне: участь у вебінарах, навчання у віртуальних університетах, розробка та реалізація міжнародних проектів, які стосуються різноманітних сфер діяльності, з використанням ІКТ.

Глобальна мережа зближує всіх нас і дає змогу оперативно дізнаватися про події, розуміти та реалізувати цікаві проекти. Так на практиці відбувається інтеграція обдарованої молоді в європейський простір.

Супровід дітей з ознаками обдарованості в нашому навчальному закладі організовуємо за схемою: педагогічна і психологічна діагностика – складання банку даних – аналіз інформації – підтримка, розвиток і корекція труднощів.

Ми вважаємо, що **надзвичайно важливим є:**

- повага до бажання учнів працювати самостійно;
- індивідуальний підхід до особистості учня;
- урахування психічних особливостей;
- створення певної атмосфери;
- схвалення результатів та надання авторитетної допомоги;
- підкреслювання позитивного значення індивідуальних відмінностей;
- стимулювання ініціативи учнів;
- активне залучення даної категорії дітей до участі в районних, обласних, всеукраїнських конкурсах, змаганнях, виставках, міжнародних проєктах.

В цілому **система супроводу** включає такі **основні напрями роботи гімназії:**

- поглиблена психолого-педагогічна діагностика міри обдарованості дитини;
- складання та ведення банку даних обдарованих дітей;
- організація адекватного навчання;
- індивідуальне й групове консультування для педагогів, батьків і учнів;
- менторство (наставництво) – індивідуальне систематичне керівництво досвідченого фахівця розвитком учня, встановлення тісного взаємозв'язку;

- організація та проведення предметних декад, конкурсів, оглядів, інтелектуальних марафонів для обдарованих гімназистів;
- психолого-педагогічна підготовка учнів до всеукраїнських учнівських предметних олімпіад, конкурсів та оглядів;
- сприяння реалізації учнями своїх потенційних можливостей і спеціальних здібностей через різноманітні форми позашкільної роботи (гуртки, секції, студії, Мала академія наук тощо);
- залучення дітей до роботи в органах гімназійного самоврядування, до участі в організації й оформленні шкільних заходів;
- популяризація результативності в роботі з обдарованою молоддю через засоби масової інформації;
- сприяння у публікації власних доробок гімназистів;
- спеціальні психологічні заняття, спрямовані на розвиток мислення, креативності й соціальних навичок.

Провідним чинником розвитку творчих здібностей дітей є особистість учителя. За кожною дитячою перемогою, в першу чергу, стоїть учитель.

Александра Войчишин

Одаренные дети – дар от Бога для народа и всего человечества

Читателям предлагаются творческие разработки педагогов и учеников Залещицкой гимназии, где представлено достижения в научно-воспитательном процессе за последние годы, раскрыты систему инновационной работы учебного заведения с одаренной молодежью. Раскрываются интеллектуальная, академическая, художественная, лидерская и психомоторная сферы деятельности одаренной молодежи.

Ключевые слова: одаренные, система работы, инновационные методы, сферы деятельности одаренной молодежи.

Olexandra Voychyshyn

Gifted children are God's gift for the whole nation, if not for mankind

We would like to share with the readers the creative best practices developed by teachers from Zalishchyky Gimnazia, presenting the educational and cultural achievements of the school for the past years and describing the system of innovative work with the gifted and talented youth. The article deals with the intellectual, academic, artistic, leadership and psychomotor spheres of activity of gifted youth.

Key Words: gifted, system of work, innovative methods, spheres of activity of gifted youth.

Наші ювіляри

ГОДЕЦЬКА Тетяна Іванівна,
учений секретар ДНПБ імені В. О. Сухомлинського НАПН України,
відповідальна за сторінку
„Педагоги-новатори в Україні”
веб-порталу ДНПБ,
автор статей з проблем
педагогічного новаторства;

СИСОЄВА Світлана Олександрівна,
завідувач НДЛ освітології Київського
університету імені Бориса Грінченка,
член-кореспондент НАПН
України, доктор педагогічних
наук, професор, заслужений
працівник освіти України, автор
біля 300 наукових праць,
один із розробників системи
професійної підготовки
майбутніх учителів до творчої
професійної діяльності;

ХАЙРУЛІНА Василина Миколаївна,
директор Українського коледжу
ім. В. О. Сухомлинського,
член-кореспондент НАПН
України, кандидат педагогічних
наук, заслужений працівник
освіти України, член редакційної
Ради нашого журналу, створила
школу нового типу, в якій кожна
дитина має можливість реалізувати
природні здібності, фахівець у
галузі шкільної освіти, автор понад
100 наукових праць, серед яких
програма „Етика: духовні засади ”
(для учнів 1-11 класів).

**Наші найкращі вітання ювілярам!
Нехай зозуля на світанні
багато літ Вам накує.**

**Хай доля Вам сміється
журавлина,
Поля розлогі колосом
цвітуть.
Нехай червоні ягоди
калини
Щасливу освятують
путь!**